

دوران عبیدی

تراوش طبع و قواد علامه دوران و نابغه زمان

بحر العلوم مولانا عبید اللہ العجیدی الشہروردی

تغمده الله برحمته

مقدمه دیوان

بقلم جناب فضایل آقاى حاج شیخ ابولفر گیلانی

بحر العلوم مولانا عبید اللہ العبیدی السهروردی پسر شاه امین الدین
 بقراریکه در نگارستان سخن مذکور است بتایخ ششم جمادی الآخر ۱۲۵۲ هجری در قریه
 داسپور صیتو از مضافات میدنی پور تولد و نسبش به شیخ شهاب الدین سهروردی می پیوندد-
 خانواده عبیدی ایرانی نژادند که یک از نیاکانش از ایران به هندوستان آمده متوطن شد
 و لے حسن وطن پرستی را در نهاد فرزندانش بود لیسپرد چنانچه عبیدی بتاثیر همان عواطف
 پاک یک علاقہ مفراطه بکشور ایران ابرازی نمود مخصوصاً سرزمین سهروردی وطن اصلی خانواده اش
 را دوست میداشت و آنجا را بگلزار تشبیه نموده می فرماید -

اگر چه ہندم آمد بوم و مسکن
 شود این دعوی ہم نیکو مہربن

نژاد مگل زمین سهرورد است
 ز نظم پارسی ناب من اینک

منشی عبدالغیم رئیس ایلاچیپور نیز در ضمن شرح حال عبیدی این بیت را سروده -

چراغ دودمان سهروردی
 سخن پرورد عبید اللہ عبیدی

عکس بحر العلوم مولانا عبید اللہ البغیدی السمرقانی

که در سن سی و دو سالگی گرفته شده است

تاریخ وفات نوزدهم ربیع الثانی ۱۳۰۲ هجری

تاریخ ولادت ششمین جادی الاخری ۱۲۵۰ هجری

یکی از مؤسسات مفیده و عام المنفعه که بہ بہت خستگی ناپذیر عبیدی ایجاد گردیدہ و ہنوز ہم
برقرار است مدرسہ ہمانگیر نگر دہاکہ می باشد احساسات مردم را نسبت بہ عبیدی از ترجمہ کتبہ ذیل
کہ بر سنگ منقوش و در مدرسہ مزبور بعنوان یادگار نصب شدہ میتوان استنباط نمود۔

بیادگار

مولانا عبید اللہ العبیدی السمر و مردی قدس سرہ
مصنف معلم الہیات عالم بالسنہ ادیب صوفی شاعر، فیلسوف،
پیشوا می تعلیمات انگلیسی اسلامی در بنگال

مستشرق ناموری کہ پیدایش و ترقی مدرسہ دہاکہ مرہون شخصیت و زحمات دانش او است
آثار او در ہر طرف نمایان است

بی عبیدی مدرسہ چون آسمان بی آفتاب	چرخ چارم بی نیل و طور سینا بی کلیم
-----------------------------------	------------------------------------

این لوح از روی نقش محکوک بر لوحہ برنجی است کہ ضمیمہ پردہ تصویر ابدائیہ ہرینادوی
ام۔ ای۔ آی۔ ای۔ اس۔ رئیس ادارہ معارف ہندوستان بودہ کہ نواب سر سید شمس الہدی
کی۔ سی۔ ای۔ ای۔ عضو ہیئت اجرائیہ حکومت بنگال در پنجم اپریل ۱۹۱۵ء رُو پوش آن را
برداشتہ است۔

مرحوم عبیدی از روشن خیالے کہ داشت بار و سار ہر قوم و ملت جوشش و آمیزش

عبیدی پس از انجام تحصیلات مقدماتی و اتمام دوره تعلیمات مدرسه عالیہ کلکته
محقق تکمیل معلومات خدمت اساتید زمان امثال حکیم میرزا عبد الرزاق اصفهانی و حکیم عبد الرحیم
معروف بدهری رسیده و از محضر آنان استفاده شایان نموده است درسه زبان فارسی و
عربی و اردو مهارت کامل داشت و بهر سه زبان شعر می سرود و چیزی نوشت و خیل روان
شیرین سخن میگفت تخلص خود را عبیدی قرار داده بود از بس شیفته سعدی و حافظ و قاضی
بود همیشه میخواست سبک آنها را پیروی نماید.

نظر بر اینکه از زبانهای شرقی بنگالی و سانکریت و زبان دری و عبرانی و از السنه اروپائی
لاتینی و یونانی و انگلیسی را بخوبی فرا گرفته بود گاه گاهی برخی تعبیرات و اشارات ماخوذ از زبانهای
مربور را در اشعار خویش نمایش میداد و به همین واسطه اشعار وی جنبه خاص و جلوه دیگری می یافت
همیشه مسلمانان را به قبول مقتضیات زمان و توحید افکار تشویق می نمود و بقالات و اشعار خود روح
تجد و ترقی را در آنها میدید و برای تربیت نوان و پیشرفت امر تعلیمات آنها زحمات بی پایی
کشیده که فراموش نشدنی است چنانچه ابتدا بهترین تعلیمات ممکنه را بدختران خود بخشید اگر چه صفحات
روزنامه دورین نظری افکنده شود. در جهات تمام و دبستگی دیراب این موضوع حیاتی میتوان احساس نمود
جریده مربور نخستین روزنامه بوده که بزبان پارسی در هندوستان اشاعت یافت و تا عبیدی
در کلکته بود مدیریت آن بعهده او داشت.

رئیس المتشرعین میوکارسان دوتاسی شرعی تجید از معلومات دی نموده
ولی عمرش وفا نکرد در شهر دهاکه سال ۳۰۲ هجری فوت نمود و او را در جوار مسجد قلعه
لال باغ دفن نمودند و این کتیبه را بر سنگ مزارش نقش کردند۔

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۞ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۝

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۝ وَادْخُلِي جَنَّتِي ۝

کَلْ مِنْ عَلَيْهَا فَا ۝ وَبِقَ وَجْهَ رَبِّكَ ۝ ذَوِ الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۝

ثبت است بر جریدہ عالم دوام ما

ہرگز نیر د آنکہ دلش زندہ شد بعشق

مہر پہر علوم عربیہ، بدر اوج فنون ادبیہ، عارف معارف شرقیہ و غربیہ، فرزندہ ریایات
مباحثات عقلیہ، فروزندہ رخسار درایات نقلیہ، رونق افزاے سجادہ اسرار لاهوتیہ، جلوہ
پیراے وسادہ الوار جبروتیہ، مفتاح مفاتح غیب، فتاح خزائن لاریب، خاقان اقلیم
سخرانی، قان قلم شیوا زبانی، سرچشمہ مراحم ایزدی، خرد و دمان حضرت شهاب الدین بہر فردی

مولانا عبید اللہ العبیدی

قرۃ العین قدوۃ الاولیاء، صفوۃ الاصفیاء، مجمع خصائص نورانیین، امام الہدی والیقین
حضرت شاہ امین الدین نیرہ شیخ انام، قلم زم کشف و منبع الہام، سلطان العارفین،

داشت و نسبت بہ برخی اشخاص محترم ہندوستان کہ شہرت عالمگیر داشتہ اند سمت استادی
دارد یکی از شاگردان نابغہ و ہوشیار دی شرفنامہ سید امیر علی معروف است کہ نختین کتاب
خودش را موسوم بآخذ العلوم بکمال در اہنمائے استادش تالیف کردہ خود عبیدی قریب پنجاہ
و دو کتاب تالیف و تصنیف نمودہ مانند ترکیب الفہوم فی تحقیق آخذ العلوم و دستور پارسی آموز
در پنج جلد کہ یکی از کتب بسیار نفیس در این فن بشمار میرود و در بارہ کتاب مزبور مخور خواہر زادہ
وصال شیرازی قصیدہ غائے سرودہ در ضمن میفرماید - ۵

دیگر مصنفات عبید اللہ آنکہ ہست	ہر صفحہ اشش آئینہ رونمای او
بنود و فارس یک دستور پارسی	ثابت شود کہ بود بشیر از جای او

در کتاب نگارستان سخن تالیف سید نور الحسن پسر مرحوم امیر الملک صدیق حسن خان بھوپال
در ضمن شرح حال عبیدی مذکور است از معاینہ تصانیفش مثل طراز الازہار فی سیر الفلاسفۃ الکبار
و تشخیص الادراک فی حقیقۃ حرکۃ الارض و وجود الافلاک و درایتہ الادب فی لسان العرب
و المناہل الصافیہ فی مسائل جغرافیہ بر مبلغ شان علمش توان رسید۔

مولانا عبیدی علاوہ بر تالیف و تصنیف گاہی ترجمہ نیز پرداختہ چنانچہ اول کہ است
کہ تحفۃ الموحدین تالیف راجہ رام موہن رامی موسس طریقہ برہما سماج را با انگلیسی ترجمہ نمودہ
و در میان طبقات علماء ہند بقلب بحر العلوم (ویدیا ساگراف دی سمانس) مختر گردید

عبید اللہ بنام عبیدی کہ تخلص او است بیشتر معروف است تا با اسم اصلی کہ عبید اللہ سروردی باشد چنانکہ شاعر مشہور سعدی شیرازی کہ پیرو مرید شیخ شہاب الدین سروردی بودہ ہمہ جا بہ سعدی نامور است و کمتر کہ اسم اصلی او را کہ شیخ مشرف الدین شیرازی باشد میدانند۔ از عبیدی شش پسر و سہ دختر بجای ماند۔

۱۔ شاہ حبیب الرحمن کہ در سلسلہ اہل عرفان و تصوف وارد و تارک دُنیا بود۔

۲۔ پرفور محمد الاین۔

این دو پسر از یکزن عبیدی ہستند کہ در جوانی مرد پس از فوت مشار الیہا عبیدی با محترمہ مقبول النار بیگم دختر نشتی محمد کرم وکیل صدر دیوان عدالت و رئیس مدناپور کہ از خانوادہ ہای بسیار معزز و باذکات و بخیر بودند ازدواج کرد و از وی فرزندان یافت

۱۔ محمد المامون کہ پس از کامیابی در امتحان بنی ای فوت شد بے اندازہ ہوشیار و جوان فوق العادہ بود۔

۲۔ ادیب بزرگوار علامہ دکتور سر عبد اللہ المامون السہروردی کہ از طرف اعلیٰ حضرت

منظر الدین شاہ بخطاب افتخار الملکہ و از ناحیہ قرین الشرف سلطان عبد الحمید بہ نشان ذیشان مجیدی نائل و سر فر از گردید چندین کتاب در قوانین اسلامی و ادبیات نوشتہ مانند کتاب حدیث محمد صلعم کہ خیلی در نزد علما مطلوب و مستحسن واقع شدہ مشار الیہ با محترمہ احمدی بیگم

اسوة السالکین، خاتم اولیاء صدیقین :-

حضرت شاہ سراج الدین (قدس سرہ)

یوم جمعہ ہنگام نماز صبح، پھر جد و پدر خود بمشاہدہ جمال لایزال محو شدہ در حالت عین سجد و عالم عین وجود شتافت -

این جان عاریت کہ بہ حافظ سپرد دوست	روزے رخس بہ بنیم و تسلیم وے کنم
------------------------------------	---------------------------------

تاریخ وصال :- درینا عید اسرار تحال

ہر کس اور امی شناخت از فوٹش متاثر و اندوہ گین شد و رد ہا کہ جمعی از دوستان علم و ادب بپاس خدمات ملیہ وی اعانہ جمع آوری و حکومت محلی سپردند کہ از منافع وجہ مزبور ہر سالہ چند نشان بنام یادگار آفرموم ساختہ بشاگردانے کہ در امتحانات سالیانہ شہر دہاکہ در علوم اسلامی حائز رتبہ اول شوند انعام دادہ شود مثلاً برای مدرسہ اسلامیہ دہاکہ (اسلامیک انترمیدیت کلج) دو نشان معین است کہ ہر سالہ بہ بہترین شاگردان در شعبہ انگلیسی و عربی و شعبہ انگلیسی و فارسی اعطا شود و همچنین در دانشگاہ دہاکہ مقرر شدہ کہ ہر سالہ یک نشان طلا بہ بہترین شاگرد کہ در شعبہ عربی یا علوم اسلامی امتحان بی۔ ای را با درجہ افتخار انجام دہد دادہ شود علاوہ بران بہ بہترین شاگردی کہ یک موضوع تحصیلے او عربی باشد و بخوابد بہتہ امتحان بے ای داو طلب شود توسط دانشگاہ دہاکہ یاد دانشگاہ کلکتہ یک جائزہ نقدی محصلی برای دو سال بقرا رہای دہ روپیہ دادہ شود

اوز بانزد خاص و عام است نسبت بدو ستایش خیلے مہربان و با صمیمیت است
نویسنده از سالیان دراز با افتخار دوستی او نائل و جز خوبے چیزی از او ندیده ام چہند بار
امراض سخت مرا علاج و عملیات جراحی در بارہ من اجراء نموده جانم را از خطر بمانیدہ است
خیلے باگذشت و سخی است مؤسس انجمن خادم الانام میباشد و تمام دارائے خود را
بضمیمہ خانہ قشک موسوم بکاشانہ واقعہ در سہروردی اونیو پارک سرکس گلکتہ وقف برای
مؤسسہ فوق العادہ مفید نمودہ است و بہ برخی مریضخانہ ہا انتخاب اہدائودہ مخارج
نگاہداری آنہا را تامین نمودہ

جناب سر حسان باشہر بانو بیگم دختر مرحوم نواب سید محمد آزاد عروسی نمود و از او دو فرزند یافت۔
۱۔ پسری حسن سعود نام کہ در سن ہفدہ سالگی از دار فانی رحلت نمود۔

۲۔ شایستہ اختر بانو کہ در ہر دو امتحان سینیئر کمربچ دہلی۔ اے با درجہ افتخار در زبان انگلیسی کلیاب
گردید و در زبان اُردو و انگلیسی نویسنده خوبے است شوہرش محمد اکرام اللہ آئی سی۔ اس
از جوانان فعال و جدی و مصدر خدمات مہمہ دولتی است و یک پسر دارو کہ نامش نعام اللہ
می باشد و کمال اُمیدواری حاصل است کہ خداوند نام این خانوادہ را بوجودش مستدام
دارد۔ جناب سر حسان از فرط علاقہ مندی بہ توسعہ معارف و در عین حال برقراری اسم و
رسم طائفہ بنام یادگار مرحوم سر عبد اللہ مبلغ ہنگفتہ تخصیص دادہ کہ از عوائد ان دانشگاه

نیره تپو سلطان ازدواج نمود ولی اولادی نیافت در کیشنبه سیزدهم شهری ۱۳۵۹م وفات یافت -

۳- جناب الحاج کلنل و کتور سرستان سهروردی نخستین مسلمانی که بریاست عالیه دانشگاه کلکته منصوب و اوّل شخصی است در هند که از دانشگاه لندن باعطاء درجه افتخار ال ال دی نائل گردیده است مدتی رئیس هیئت صحیحه راه آهن شرقی هندوستان و پرفسور حفظ الصحه عمومی در دانشگاه کلکته بوده و باندازه ای در بهداشت و حفظ الصحه عمومی خدمات برجسته و نمایان و تحقیقات عمیق نموده که از طرف دانشگاه کلکته بعنوان دی-اس سی لقب گردید و علیحضرت پادشاه انگلستان بازاء خدمات علیه وی نشان طلائی درجه اوّل قیصر هند را با و مرحمت فرمودند و معززی الیه نخستین و کتوری است از اهل هندوستان که علیحضرت پادشاه انگلستان نشان فرمانده سنت جورج او شلیم را بوی مرحمت فرموده اند و از وقتی که تشکیلات تازه در هندوستان اجراء گردید مشاور الیه عضو هیئت کارگرنی حکومت بنگال مقرر گردید (ممبر پبلک سرویس کمیشن بنگال) و بتازکی رتبه رفیع و مقام اجنل مستشاری وزارت هندوستان را در دربار شاهنشاهی بریتانیا حائز گردیده عازم لندن در انجا مقیم خواهد بود باید گفت کلیه مراحم اولیاء دولت و قدر دانان ملت از الحاج سرستان بجا و مورد بوده و لیاقت و استعداد وی بیش از آنست که بتوان توصیف نمود اخلاق و صفات گرمیه

دبی - سی - ال اکسوردوبی - اس - سی - دانشگاه کلکتہ و فعلا وزیر کارگران حکومت بنگال است
 شکی نیست که این ترقی و تعالی خانواده سُهروردی تا حدی اثر دعای شاه امین الدین پدر عبیدی
 است که شیخی موقر و کشاده رو، پیر و مرشد سلسله سُهروردی بسیار روشن خیال بود و بفرزندانش
 اجازه داد که زبان انگلیسی و علوم عصری را یاد بگیرند و در حق آنان دعا نمود که کامیاب و نیکبخت شوند
 و مالش بحد فاجابت رسید عبیدی و فرزندانش یک نونه هستند برادر بزرگتر عبیدی نامش محمد علی
 از وکلاء درجه اول شهر مدنی پور محبوب میشد و عامه طبقات با و اعتماد کُلی داشتند و در قضایای بسیار
 مهمه با و رجوع میکردند پس دیگر مولوی مبارک علی نیز در رشته وکالت بود بدعوت حکومت از
 تصدی مراجعات و وکالت دست کشید صدر امین و صدر اعلیٰ شد ولی بواسطه اختلاف رایی که
 بایکے از قضات انگلیسی دیوان عدالت عالیہ (نج ہائیکورت کلکتہ پیدا کرد از مقام خود استعفا داد اما اوقات پُرس
 تصور میکرد که در آئندہ پسرش سرزابد قاضی محکمہ عالیہ (نج ہائیکورت کلکتہ) و نوہ اش وزیر حکومت بنگال خواهند شد
 مقصود این است ہر یک از افراد این خانواده جلیلہ عضو مبرز جامعہ و افراد با حسن و برجستہ
 بوده اند چقدر خوب فرمودہ مولانا ابوالکلام آزاد کہ اگر در خانوادہ ای یک نفر شخص مهم پیدا شود تمام
 آن خانوادہ بوجود آن یک نفر افتخار و مباهات مینمایند ولی خانوادہ سُهروردی در یک عصر و زمان ہمہ
 اشخاص قابل و شایستہ تحسین میباشند۔

ہنگام وفات عبید اللہ فرزندانش ہمہ کو چاک بودند و در میان خانوادہ جناب سرزابد

کلمته هر ساله چند جلسه خطابه های علمی تشکیل دهد و به خطباء که بایستی از بهترین دانشجویان باشند
مستمری داده شود و بیانات آنها نیز بچاپ برسد -

- ۳- مرحوم شرفآفتاب آقا محمود سروردی عضو دارالشورای مرکزی حکومت هند که در هفتم اپریل ۱۹۳۷ فوت شد -
دختران عبیدی نیز هر یک بفرخور حال و اقضای زمان تعلیمات شایسته یافته مخصوصاً مرحومه
بیگم سروردی نامش نجمه اختر بانو ادیبه و فاضله طبع شعر خوبی داشته که از پدر بارت برده بود
مرحوم علامه سر عبد الله مقدمات صرف و نحو و علوم ادبیه را از مشاریعها یاد گرفته بود و مرحومه آثار نظمی و نثری
گرا بنهایی از خود بیاوگار گذاشته مانند آئینه عبرت و کوکب درمی از خدمات بنی پایانی که به
طبقه عنوان بنگال نموده یکباب دبستان برای اطفال میلین بنام وی میباشند که در شهر کلمته
سال تاسیس و برقرار داشته اند مشاریعها به سپهر عیش جناب سرزاد سروردی ازدواج نموده جناب سر
زاد بارت سردار از قصه محکمه عالی کلمته (نج بائیکورت کلمته) در رئیس هیئت مدیره دانشکده
ادبیات دانشگاه کلمته است (دین - اف دی فاکولتی اف ارتس کلمته یونیورسیتی) و دو پسر درمند دارد
۱- حسن شاد سروردی فارغ التحصیل (گرا جوت) دانشگاه کلمته و اکسفورد یکی از نوابغ زبان
دانان هند که علاوه بر آنکه محله هندوستان و زبان فارسی زبانهای انگلیسی و روسی و آلمانی
و فرانسوی و لاتین و غیره را خیلی خوب میدانند و اینک در دانشگاه کلمته به تدریس متصرف است -
۲- شرفآفتاب حسین شهید سروردی دام عمره که از بارسرهای ممتاز درجه اول عدلیه دام - ای

خواجه نظام الدین اولیا دہلی کے بعنوان روابط چشتی سہروردی بر کتاب کوکب درمی تقریظ مرقوم فرمودہ اند
 اشارہ نمائیم زیر ازان معلوم میشود کہ در ہندستان مشائخ طریقہ سہروردی در تبلیغ اسلام از مشائخ چشتی پیشقدم
 بودہ اند و در میان پیشوایان ہر دو طریقہ خیلی دوستی بودہ چنانچہ در زمان پادشاہی قطب الدین خلجی
 حضرت مولانا رکن الدین ابوالفتح را از ملتان بدہلی دعوت نمود و احترام بسیار کرد کہ شایدا از نفوذ و
 اسمیت حضرت سلطان المشائخ خواجه سید نظام الدین اولیا کاستہ شود لی ہر دو بزرگوار بطوری در
 تکریم و تجلیل یکدیگر کو شیدند کہ سلطان بکلی از بنیل بمقصود مایوس گردید و حضرت خواجه نظام الدین قبر
 معظمہ والدہ عزیزش کہ بی بی زلیخا نام داشت در جوار قبر بی بی نور مدفون نمود بی بی نور و بی بی حور
 ہر دو دختران حضرت شیخ شہاب الدین عمر سہروردی میباشند و نیز خواجه حسن نظامی باز میفرماید
 ازان تاریخ تا کنون تعلقات دوستانہ دیرینہ بین این دو طایفہ جلیلہ برقرار است چنانچہ روابط
 مودتہ را کہ بین خودشان و جناب سہروردی و مرحوم علامہ سہروردی و جناب الحاج سہروردی و مرحوم محمود
 سہروردی موجود بودہ متذکر و در پایان شری از کمالات و روشن خیالی مرحوم سہروردی ستودہ و تجید فرمودہ است
 این گونه اظہارات کہ بقلم یکنفر پیشوای بزرگ مذہبی مانند مولانا خواجه حسن نظامی صادر
 گردیدہ خود دلیل دیگری است بر جلالت قدر خالوادہ سہروردی و انتظار میرود کہ تاریخچہ زندگانی
 پر شرافت آنان برای ابناء ملت سہروردی واقع گردد۔

و حجت آنست که بنا بر آنکه کسانى هستند که دوره بر و مندى و برادر اک نموده و از علوم و معارف و افکار و رنشان وى بهر مند شده اند اين کتاب ديوان که بنا بر مقدمه ناظم قسمتى از آثار نظمى عبیدى است متعلق بجناب سمرزاد بود و همچو استند بها نظور که برادر بزرگتر شان مرحوم مهدى حسن ديوان از دورا بچاپ رسانيد ديوان فارسى را خود شان بچاپ رسانند و اشاعت دهند پس بجناب الحاج سرخان سمروردى انجام اين امر را که خدمت معارف است و اگر اندر نمودند زيرا جناب سرخان بشا هده نايابى کتاب گوکب درى و آئينه عبرت به تجديد طبع آنها قيام نموده و بنام يادگار مرحوم علامه سمرخاندنيز کتاب احاديث محمد را در کفر ديونورستى پرس لندن بطرز زيبائى بچاپ رسانيده اند و شئوى کلوپتره را که در اين نسخه ديوان نبود بدست آورده الحاق نموده اند تا برخ سرودن شئوى علمى القاعده بعد از ديوان است زيرا نام همه فرزندان عبیدى در ان مذکور است و حال آنکه در ۱۳۰۰ که تايخ جمع آوري ديوان است هنوز بعضى از فرزندان وى بوجود نيامده بودند بايد دانست انچه از معانى لغات در حاشيه ديوان با علامت ۱۲ يا منته نوشته شده از مرحوم عبیدى است بقيه حاشى همچنين انچه ضميمه در آخر کتاب ميباشد ريخته قلم دوست عزيزم آقاى ميرزا حسن نمازى استاد دانشگاه مملکت است (الکچر اپست گرا جوت دپارتمنت کلکتہ يونيورستى) خيلى از ايشان تشکرو سپاسگذارم که خواهش مخلص درين را پذيرفته افادات خود را مرقوم فرمودند اميد که اين زحمات در محضر باب معرفت مورد قبول افتد در انجا مناسب دانستم به قسمتى از بيانات مولانا خواجہ حسن نظامى صدر کيتى منظمه درگاه حضرت

دیه باچه

رُبَاعی

ایکے شنیدی صفت روم و چین	خیزد بیا ملک عبیدی بسین
تاہمہ دل یابی بی حرص و بخل	تاہمہ جان بینی بی کبر و کین

این سواد آئندہ مجموعہ ایست از اصناف منظومات پارسی از قصائد و غزلیات و مقطعات و ثنویات کہ درازمنہ مختلفہ از عمر نامہ نگار اتفاق تسوید افتادہ۔ چون این میچدان از ایام صبا ہوای نظم در سر داشت اگر در حفظ اسنہ ترہات بی معنی ہست میگماشت ہر آئینہ این مجموعہ دفتری تجیم و دیوانی ضعیفم در سخامت دیوان قانی

همت بر گمارم تا بعد بر هم گسستن شیرازه وجود یادگاری ازین ذره بی نمود بماند

که هستی را نمی بینم بقای

غرض نقشی است که ما باز ماند

کند در حق درویشان دعائی

مگر صاحب دلی روزی ز رحمت

الحمد لله که با وجود هجوم علایق و تراکم عوائق ازین مهم پرداختم و ترتیب آن
برین نظم ساختم

الباب الاول فی الغزلیات

الباب الثانی فی القصائد

الباب الثالث فی المقطعات

الباب الرابع فی المثنویات

و پس نام تاریخی این مجموعه خرابات عبیدی گذاشتم و اشعار عربی

از قصائد و مقطعات که در اکثر احوال اتفاق انشای آن نیز افتاده درین مجموعه

و خاقانی و انوری می شد اما چون سخنهای ناسخه خود را واقعی نمی نهاد هر چه
 از سر واد و چاه باقتضای وقت سرود بر جمع و تالیف و حفظ آن اعتنا نمی نمود
 اکثری ازان از رهگذر تکالیف اددار و تصاریف روزگار از میان رفت اما
 نبدی از اشعار اردو که از دست انقلاب روزگار باقی مانده بود نور چشمی
 مهدی حسن مهین برادرزاده این آواره گرد فیانی سیرت و ناکامی که
 خدایش بخوار رحمت خویش جای دهد حسب اشاره بعضی اجاب سخن سخن
 و سخن شناس در جمع و تالیف آن پرداخت و پس آنرا دیوانی ترتیب
 داده مطبوع ساخت حالیا چون بعلت عروض عارضه دل و دماغ که حسب
 انداز بعضی از پزشکان انگریز خوف در هم شکستن شیرازه دیوان هستی این
 مشتی خاک بود خواستم که بروفق فرمان بعضی از خلص اخوان در تالیف هر
 قدر از اشعار پارسی که اینک از دست تطاول دوران و تداول زمان باقیمانده

<p>بشگفت گله از روی خاطر بے مُدعا در غم عشقش غنا داریم ما از سیم و زر نیست جز تعمیر تن کار دیگر مارا و لے ای خوشادم کان نگار از روی بزر و نقاب^{مستوق ۱۲} قیمت ز بهر یانی نیست اینجا ز ابد دل سیاهی تا کی در صومعه ای شیخ دین</p>	<p>در شکست زنگ روی ما بود گلزار ما به ز گنج زر بود این زردی ز رخسار ما در چنین تعمیر افتد رخنها در کار ما بشکند این دل خلیل آسابت پندار ما^{طرح ۱۲} جز متاع درد نفروشنند در بازار ما نور دل خواهی بیا در خانه نهمار ما</p>
--	---

<p>تقد باشد پیش او حفظ شکر چون زهر تلخ هر که می یابد عبیدی لذت گفتمار ما</p>	<p>ایکے عشقت مایہ دین و دل و ایمان ما وَالضُّحٰی شد آئینہ دار رخ پر نور تو بسکہ اُمید شفاعتہای تو کردش دلیر</p>
<p>ایکے گشتہ مصحف رخسار تو فتر آن ما وصف زلفت میکند واللّیل و فرقان ما طعنے بر طاعت زند بالہ بخود عصیان ما</p>	

<p>بحر کمال ترا ساحل وحدنا پدید شعله سوزی فلک بر سر جانِ حزین آئینه پرداز کن خاک ره بو تراب خار و خسبستی ام سوز ز برق شهود داروی دردم ده درد تو لای منسم</p>	<p>ملک جلال ترا خطه فوق السما جوشش درد بده درد لاین نارسا نقد صفایم به بخش در اثر مصطفی باز خاکش هستی دیگر نما درد تو در مان من رنج تو باشد شفا</p>
<p>خلد نخواهد عبید بی تو جحیم ست خلد نعمت دیدار تو به ز نعیم بقا</p>	
<p>ای وجود ما بود بر هستیت اقرار ما عین ماباشی و ناله از جبدانی میکنیم شور در عالم فکنده نغمه مالیک حیف بان بت پندار را بشکن خدا پیدا شود</p>	<p>با وجودت عین اقرار است در انکار ما ایکه دور افکنده از تو پرده پندار ما از درون ما بخته میچکس اسرار ما رشته سبجه شود گریه بشکند ز تار ما</p>

۴
 و بهر فنجان

نیستی بر صورتِ هستی ست چون عنوانِ ما
گفت یزدان گرچه ما را هم ظلوم و هم جہول
در ازل گفته اَلْکُتْ آن شاد شیرین سخن
بہر معنی اَلْکُتِ امی جان من بشنوز من
مہر رخشانِ ازل تا باید بر ذراتِ جان
این تنزل در حقیقت هست در مجموعِ ذات
آن ظهور ذات باشد در صفاتِ امی جان من
منظرِ اسما شدیم و دوست از ما آشکار
چیتِ دانی آن اَلْکُتِ و چیتِ اکنون آن بلی
شوقِ او را میکشد ناچار سوی بوستان
از ازل این میل دایم سوی معشوقِ ازل

لا جرم شد لا الہ مطیعِ دیوانِ ما
آیتِ اِنَّا عَرَضْنَا آمَدَہ در شانِ ما
ما بَلٰی گفتیم و آمد این بلا بر جانِ ما
گوش کن از گوشِ جان و فہم کن بر جانِ ما
چیتِ آن ذرات دانی معنیِ امکانِ ما
زین تنزل گشت ظاہر در ازل عنوانِ ما
چیتِ دانی آن صفاتش این فنونِ شانِ ما
آشکارا نامِ ما و دوست در پنهانِ ما
آن اَلْکُتِ آمد گل و باشد بلے بستانِ ما
ہر کہ باری شمع کند از نفخِ بستانِ ما
باشد اندر ہر گ و پی در تن و در جانِ ما

لے قال استمع

اِنَّا عَرَضْنَا اَلْاَمَانَ

عَلَى السَّمَوَاتِ

وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ

فَاَبَدِنَ زَيْحِلْنَهَا

وَأَشْفَقْنَا مِنْهَا

وَجَلَّهَا اَلْاِنْسَانُ

اِنَّهٗ كَانَ ظَلُومًا

جَهُولًا

لے شادہ بآیتِ تنزل

اَلْکُتِ و چیتِ بزرگ

قَالَ اَبَلٰی

لے فخر شد

لے و کند

شرع تو آمد سفینه از برای استان	حزم تو باشد مثال نوح کشتیان ما
لمعه قهر تو آمد آتشی بر جان کفر	نفخه لطف تو باشد مایه غفران ما
در دمار خوش دوائی آمده از سنت	ایکه در عشق تو باشد بهین دمان ما
چون توئی یاسیدالابرار خیر المرسلین	حق بگفته خیر ائمه زین سبب در شان ما
بی سرو سامان چو ما هستیم ای شه دست گیر	ایکه حب تست آری خوش سرو سامان ما
این چنین عمر گرامی با ختم اندر گناه	دای بر خسران ما دوائی بر خسران ما
آن خیال روی رخسار بهشت ما بست	نفخه گیسوی عنبر سائ تو ریحان ما
گر بهشتی روی تو بینیم در ظلمات گور	حقره تاریک گرد گلشن خندان ما
ساقی کوثر توئی کوثر شراب وصل یار	وصل آن جان جهان شد نایت تو قان ما

نعمت دیدار حق خواهد عبیدی از تو بس
کوچه دلدار باشد روضه ضوان ما

له در دیوانی و فرد
شعر و شنی
شعر شاده بآیه
کنیم خیر ائمه اخرجت
لناس
شعر ضرر و زیان
شعر شادی
و نا ایدی
شعر اشارت با ایا
در صورت شالیبا
حضرت رسول الله
صلی الله علیه و آله
و آله و سلم می نمایند
شعر سواد
نت تو قان با فتح
آرزو مندی
و شوق

<p>ازین وادی بمنزل کی توان آسان کشید خست بجا چون محل خالی بمانده قابلم از جان می و صحت چنانیدند مر آن نیک بختی را نیاری دید روی شاد حق را مگر آنکه</p>		<p>پای جان توانی کرد این جاقطع منزلهما به پشتِ ناقه با هرگاه بر بستند محلهما که یابد ذوق خلوت در بُنِ انبوه محلهما که برداری ز پیش روی پرده های باطلها</p>
	<p>عبیدی تا ز دنیا نگسلی حق را نه دریایی دصالِ لحت ان شئت فطلقها و امهلها</p>	
<p>الهی شعله سوز بجان بے قراران را دلم می لرزد از چشمانِ قناتکش که در هر فن رُخ پر نور را بازلف شبگون دیدم گو فتم گرفتی خشم بر من چهره را سرخ از غضب کردی بهتر تری ز مویش بسته ام نقدی ز جمعیت</p>		<p>مثال شمع گردان صرف سوزش رشته جان را بخاک و خون بغلطاییده صد خنجر گذاران را چگونه ربط حاصل گشت با کافر مسلمان را مکن آتشکده از بهر جانم نو گلستان را صبا بهر خدا بر هم مکن آن زلف بیچان را</p>

توان آسان کشید خست

سبب احوالها
باشد
تک فویر

درد ما را اصل آن میلست گرنیکو رسی
 اصل درد ماست گوی غفلت از عهد الکت
 آه ما غافل چنان هستیم از عهد الکت
 در حریم وصل ما بودیم در روز ازل
 غلمت عصیان همی زاید ز نفس خیره سر
 زان پس محروم ما ماندیم از دیدار یار

له دزد هر یکی ازین
 نفوذین یعنی اهرن
 است که در نهانی می
 باشد بی شیطانی
 بهمان

از آگست این درد ما و از بلی درمان ما
 صد بلا آورده بر سر از بکله نسیان ما
 کز دل ما رفت کیسر معنی پیمان ما
 زان برون آورده ما را شامت عصیان ما
 نفس ما اهرمن آمد طبع ما شیطان ما
 دای برنا کامی ما دای بر حرمان ما

لب فرو بندای عبیدی زین همه کله پیر با
 کی بفهم عقل عامی این همه تبیان ما

ملک سخنان پیوده
 و زبون و بی معنی را
 گویند از زبان

ادر کسا الایا ایها الساقی و نادولها
 گره باری کشاید گرز جعد مشک افشانش
 غریق لجه عشقش عجب یک لذتی دارد

که از یک جرعه می می توان حل کرد مشکها
 زبوی جانفزایش بس گره بکشاید از دلهما
 نمی دانند قدر آن سبکساران سا حلها

<p>شاهد حق جلوه گر چشم حقیقت و ا بکن</p>	<p>این قدر هیسات هستی سنبه باطل چرا بالفتح فریفته ۱۲</p>
	<p>در جواب حضرت صائب گفتمی این غزل ای بلیدی کردی این اندیشه شکل چرا</p>
<p>اگر آن هندوی کافر بدست آرد دل مارا مرا هر حلقه ز بخیر صحرانیت در وحشت بدیه ساقی می نوشین ز لعل میگسار خود نگشتی پرده بر روی معانی صورت یوسف چو در مردن لعشقی اندر حیات جاودان ارم بجوی می فروشان چون مرا مسند نشین کردند بهر جا جلوه طو رست گریسینائی داری مجا سمر این گوی مدور گر خرد مندی</p>	<p>به ترک چشم فغانش به بخشم دین دنیا را چرا ز بخیر پای خود کنم دامان صحرار را که در جنت نخواهم یافت این لعل ثکر خارا اگر چشم حقیقت بین گشادندی ز لحن ارا چرا منت کشم بهر حیات اینک میسار را نخواهم ملک افریدن نجوم شوکت ارا عجب دارم ز بانگ لن ترانی گوش موسارا که بطلمیوس نتوانست بکشد این معمارا</p>

خیال آن بهشتی روست پنهان در دل سوزان قطوف لجنه الفردوس پیش او هیچ ارزد حیات جاودانی گشته حاصل گشته او را	تماشا میکنم در قعر دوزخ بارغ رضوان را کسی کو بوسه دادست آن سیب نخلدان را چکانیده بخلق از آب خنجر آب حیوان را
عبیدی جوش در دغد اگر سر میدیم باری تنور ز آل کوفه سینه سازم جوش طوفان را	
نقش غیر حق همی بندی بلوح دل چرا چون نقاب چهره جانان خودی تست پس تشنه آب دم شمشیر بستم عجلتے رستن از غرقاب ازین دریا بلابی جانگر است پیش مردن یکدم از رویت تماشا نمی کند نقد استعداد در جیبیت نهاده ای عجب	در حریم کعبه بگذاری بُت ای غافل چرا در میان جان و جانان گشته مائل چرا میکنی تاخیر در قتل من ای قاتل چرا دست در آو نخیتن بر دامن ساحل چرا بندی ای بیرحم قاتل چشم این بسمل چرا بر نمی گیری ازین سودای جان حاصل چرا

له میوه های بهشت
نه زان کو غیر زنی
بود در کوفه کلوغان
نوز عید السلام از
نورش پیدا آمد
اشاره به آیه ذکار
الشکو

در اندوه بر روی من غمیده بر بند
 وزن بر خرمن هستی مایه باره آتش هان
 فرود آویز بر رخ گیسوی عنبر نشان یکدم
 ب مردم از جفای بی نیازی های تو باری
 فراموشم شود تا تلخ کامی های هجران
 بیاض سینه سیمین ز چاک پیرهن بنما
 شب وصلست خاموشی شده مهر دهن تو
 شمیم از کا کل عنبر نشان او بوم آرز
 دل زارم بهتر تارش به بسته نقد جمعیت

بیا بنشین به پهلوی من و بند قبا بکشا
 نقاب از آتشین رخسار آهسته بکشا
 برای صید این آزاده دل دام بکشا
 با عجاز مسیحائی تو لعل جانفزا بکشا
 لب شیرین بحر ت دلشکر شیرین لقا بکشا
 در گنجینه سیمی بروی این گدا بکشا
 زبان در پاسخ من ای بُت از بهر خدا بکشا
 در فیضی بروی من تو ای باد صبا بکشا
 گره ای شان آهسته ازان زلف و تا بکشا

له بلا بفتح
 کل و تنبیه یعنی
 آگاه باش
 برهان و سر
 مع جواب
 مع وحید
 معمولی بعد از وزن
 معانی خاص و وجه
 معانی کلیه درام
 فیض

و حید اندر غزل بکشا و قفل معنی رنگین

تو نیز ارمی توانی ای عبیدی بان بیا بکشا

<p>عبدی این غزل بر طرز حافظ گفته شاید که بر نظم تو افشاند فلک عقد ثریا را</p>		
<p>آذوب شوقا لی جیب کانه الشمس ذنبی لم بعشقت جفا کیده و جان ز شوقش بلب سیده بی گشتم بشهر و صحرا بی بدیدم بملک نسیا اگر چه در دهر عاشقانند زار و نمگین و چشم پر نم فکنده بر رخ چو زلف شکین فاطمه اللیل ثم ادجی اخرن شوقا اذوب تو فافلا ابالی اذا بدالی</p>		<p>نوان دزارم ز چشم بام و مع حسرت چو سیل داما شدت عالم بعشق لیل چو حال امق بعشق عذرا چو او ندیدم نگار زیبا لطیف دلکش حسین رعنا کسی ندیده ولیک چون من لیل و خوار فضی و سوا ز رخ چو برداشت زلف بالا تبلی الصبیح ثم حتی جمال سلمی بحن دلکش کبد سر ته اذا تجلی</p>
<p>بهین نگارم بحال زارم که تا شود آشکاره بر تو چنان بعشقت شد عبدی اسیر محنت هین و</p>		
<p>گره زان گیسوی پر خم تو لے باد صبا بکشا</p>		<p>زبان ناتوانم عتده مشکل کشا بکشا</p>

له دوزخ بل اندام
از روی تو نبوی
دوستی نگار او آفتاب
است هرگاه که ظاهر
بیود ۱۲ از من در
خارسی و دهنوت زاده
و سطر در درن جانو
نیت لکرمه های فانی
و در وقت ده ۱۲
تله از روی بیکسیر
و زنی شوق و نگارم
در آرزو مندی پس پورا
نیکم سگاه که ظاهر شود
برای من ۱۱ من
منج کلکات ایمنی بالحقول
پیش از نه شکش نشانه شود
با زخم و غیره ۱۱

<p> بهر پسر بهر خدا آن نگار زیبارا ز شوق ای گل رعناست خار خا بدل توئی که کرده تسخیر در ممالک حسن جهان بچشم جهان بین من شده تیره ز فرق تا بقدم ایکه جمله شیرینی قدش صنوبر و بریا سمن گلش رخسار ز نقد درد اگر یک جوت بود در دل به پیری اینک از سر جوان شوم باری هزار مرده شود زن لب چو جنبانی </p>	<p> که کی بوصل نوازی محبشیدارا پوش بهر خدا عارض گل آسارا ز چشم و گردن خود اهو ان صحرا برخ فلک ده تا کیسوی سمن سارا نوازشی نکنی طوطی شکر خارا دهانش تنگ شکر زلف عنبر سارا به نیم جوستانی تو ملک دارارا اگر بر بچشم آن جوان رعنا را قاتل تو چه کند معجز سیارا </p>
<p> عبید گفت غزل بر طریقه حافظ صبا بلطف بگو آن غزال رعنا را </p>	

له بار و بعضی
 شیش و ذرات
 شله از روی قالد
 ۴ و ۵ درین یک
 فغان بیکین معنی
 بجای فغان بمان
 است و در کلام
 اساتذہ مطرد ۱۲

له تاریک

تله برای شما

ای می‌تیره شب ماروی رخشان شما
 یک گل پرموده داند هشت باغِ خلد را
 بان رسن برگردنش از زلفِ خود اندازد
 چیت آن اندر برین تا فداے تان کنم
 لعل در کان شد نهان و دُر نهفته در صدف
 در پریشانی شده همعهد از روز ازل
 رند دُر دآشام را باشد ز مستوری چکار
 تلخی ایام هجران را فراموش می‌کنم
 گیسوی کج گشته ات چو گان برای گوی دل
 زان بود سرگشته در میدانِ حیرت دانا
 ای شهنشاهِ نکو یان بر علییدی رحمت

دی شب یلدا می ماروشن ز لمعان شما
 هر که او شمع کرده بونی خوش ز بستان شما
 دل که افتاد دست در چاه ز نخندان شما
 دین و ایمان جان و دل این جمله ز آن شما^{له}
 از غم لعلین لبان و رشک دندان شما
 این دل شوریده باز لعل پریشان شما
 عینِ هشیار سستی بهرستان شما
 گر بجنایند لعل شکر افشان شما
 یکمه مهر و ماه گشته گوی میدان شما
 یکمه سهرگردانست دایم گوی چو گان شما
 عندلیبِ باغِ تان هست و غزلخوان شما

تب دارم و میخواهم زان تب نشود صحت آن طفل دبستانی چون روی بکتاب کرد زندى و قدح نوشی با درد دل پر خون از مجلس جانبا زان ناگاه چو او برخاست	تب از تَفِّ عشق او بهتر ز همه تبها شوری بسر استاد افتاده بکتابها این مشرب رندانست به از همه مشربها شوری ز زین بر شد تا چرخ زیار بها
از مذهب و پرسی کان چیت علیدی را یک مذهب عشاقست اعراض زندهها	
چو بردارد ز چهر آتشین خود نفت اش را بیکدم خرمین جان و تنم را سوخت حیرانم کنم قالب تپتی همچون رکاب جان فدا سازم تنای دل محزونست با این تلخ کامیها ز غم می میروم و دندان حسرت بر جگر دارم	پرستم چون مجوسی عارض چون آفتابش را چگونه حق گزارد جان من برق عتابش را اگر روزی نصیبم شد که می بوسم رکابش را که روزی برکم چون شهد آن شیرین ضائبش را رقیب بنی ادب دایمی کند بند نقابش را

مجموعی

تله مضارب
بالضم آب دبان
مراج

<p>سفینه ایست پراز مرز عشق سینه ما با بگینه زنی مشت دست رنجه شود دل ز درد پری دارم و جگر پر سوز زاشکباری روز و شبم چه کار کشود بسینه داغ دلم هست گنجی از دینار چو هست حکم تو جاری بکشور دلهما جواب نظم نظیری اگر چه این غزلت</p>	<p>خیال یار بیا بنگر این سفینه ما حذر ز بهر حسد اکن ز آ بگینه ما <small>ای دل ۱۲</small> متاع درد بود تحفه خزینه ما نهشت از دل و چون غبار کینه ما بلی بدولت عشقت این دفینه ما چرا خراب بود کار این مینه ما نظیر آن نبود نظم بی قرینه ما</p>
<p>عبید ذکر لب لعل اوست در نظم به از نبات بود نظم شکرینه ما</p>	
<p>چون آه شر باران از سینه زخم شهما بنشست چو بر محل هنگام سفر کردن</p>	<p>بر اوج فلک گردوزان مشعل کوهها چون محل خالی ماند بر جا هم قابها</p>

<p>چو یارِ تست حق از خیل دشمنانت چه غم نہان ز حالِ دلِ خویش آگوش بکنم فدای وصلِ تو جان کردم و پشیمانم</p>		<p>به بین میانه دندانت چون بان تنہا گوش بیابم روزی بیک مکان تنہا بہای وصلِ تو ارزد نہ نقد جان تنہا</p>
		<p>دو چشم نیز بعیدی گہر نشان داری نہ کلک تست بدست تو دُر نشان تنہا</p>
<p>در وصفِ گل روی تو بشگفت چمنہا در پیچ و خم زلفِ تو صد شامِ غریبان در عارضِ گلگون تو گلِ گردہ گلِ حُسن در چاہِ زنجِ گشته دلم غرق و لیکن از ریزشِ خونابه ز چشمانِ شہیدانت آہنجاکہ سخن از دہنِ تنگِ تو آمد</p>		<p>بر صفحہ قرطاس ز گلزارِ سخنہا در صفحہ رخسارِ تو بس صبح و طنہا در ساعدِ یمن تو بشگفتہ سمنہا آوینہ ہر سوی ز گیسوت رسنہا گلہا بسمنزارِ شگفتہ بکفنہا شد مہرِ خموشی بہمہ غنچہ دہنہا</p>

له فزوی شام و
ددر بکلم
تله ناله

گلاب آساق بر رویش دازد و سرنالم	نشاتم درد سرباری اگر یابم گلابش را
نظر بر مصحف رخسار آن طفل دستانم	بکمتب میکند استاد و او خواند کتابش را
بلحن ناله پر درد من ساغر همی گیرد	این گریه را مشگر بود بزم شرابش را

عبیدی در غزل طرز حزن و هم علی داری
بایران میفرستم تا که می آرد جوابش را

ز وصف حسن تو قاصر بود زبان تنها	که وصف حسن تو گنجینه در بیان تنها
منز که دین دول و عقل هم با او	بهامی وصل تو از دانه نقد جان تنها
سرن اوست و تاوان دونا پستان جفت	میان هر دو فدا ده است آن میان تنها
بدل گذشتی و من از خودی تپی بودم	بخانه دل من مانده میمان تنها
رقیب بخت بد و یار در خلافت مست	تو در خلافت نه با من آسمان تنها
چو با حبیب نباشی ز زندگیت چه حظ	چو خضر که بودت عمر جاودان تنها

ساغری از می گلفام ده ای یار مرا
 بی گل روی تو ای غنچه دهن در نظرم
 حجر الاسود من خال و زرخندان زمزم
 ترک جان گفتم آسانست لی ای ناصح
 منم آن ناسره نقدی ز بها افتاده
 باشد آیا که کنم خواب و بخواش بینم
 بحق او که نه ز نهال لب از حق بندم
 از در و گوهرم ای یار غنائی باشد
 زاهد با تو نیارم که بسازم که بود

که فتادست بگلفام رخی کار مرا
 کمتر از خار بود این گل و گلزار مرا
 زاهد اکبر بود ابروی خمدار مرا
 ترک آن کوی زبس آمده دشوار مرا
 که عیارست کم از بیچ معیار مرا
 گرد و کار شود طالع بیدار مرا
 همچو منصور کشند اربسردار مرا
 می دهد کلک و دو چشم دشوار مرا
 خلد مطلوب ترا نعمت دیدار مرا

الحق منشوش عجب

در ددل آره عییدی که بگفتا دانا

اندکی در و به از طاعت بسیار مرا

بگذار عبیدی همه شغال و گزین عشق

این فن شریفست بهین از همه فنها

لمدی لغزشین
دسینو در گوت
ملک بند ۱۳۰
له ای بوسه
ملک عدم ازین
جمع انچه تیش

ز بنجر گرفتاری تو تا نفسها

دیوانه سگی هست به بندش بر شها

این ناله دلهای حزن است جرهما

مرغان چمن گشته گرفتار قفسها

آتش شود افرودخته از یاری خسها

زان عارض پر نور بر دار قفسها

بیدار نه حیفت از آواز جرهما

ای آنکه گرفتار تو هستی به هوسها

مگذار یله نفس حریص تو بهش باش

ز می ملک عدم قافله با بین که رواست

جانهای مجرود بتن خاکی ما چسبیت

سرکش شودش زور ز پامردی دنان

خواهی که دل تیره نور بکشی شیخ

دامانده ز پس خفته و قافلما رفت

بگذار بدنیاطلبان حرص عبیدی

لیسیدن شهادت دلا کار گسها

	سغینه نیست خزنیه است دُر معنی را	پراز جواهر معنی ست این خزنیه ما	
	عبلید یا ز نظیر است این گزین مصرع دل شکسته بود تحفه خزنیه ما		<p>بند احمد که ایام بکاست مرا باده در شرع حرامست مخور زاهد گفت بنده پیر مغان هر که ز جان و دل شد کرد آن کا کلش از مشک و بشام فارغ ملک دارا و فریدون بجوی می خنجرم دل آزاده دارم ز غم هر دو جهان شیخ دین گفت که در شرع حرام آمدی</p>
	از سخن لیک بپین نام دواست مرا	در جهان نیست عبیدمی که دوامی نارد	

له انگر
له خزینه دوز
زن دغه
له دگر دغه

خزینه دارِ وفا ی شماسِ سینه ما	که اُلفت ست بسینه بهینِ خزینه ما
دُرسِ شک ز زرد رخ بضاعتِ با ست	خدا کند که قبول افتد این هزینه ما
مراد لیست که آئینه دارِ خورشید ست	ز نور او شده آئینه خانه سینه ما
ز کین چرخ و خلافِ زمانه پروا نیست	برون رود اگر از سینه تو کینه ما
بس ست نیتِ شاعر بلند ی شعرش	ببام چرخ توان بر شدن بزینه ما
عبید عشق رسولست در دلم مرکوز ^{ته}	
ز بعد که زیارت کن این مدینه ما	
وفا ی تست د فینه درونِ سینه ما	به از د فاینِ قارون بود د فینه ما
بهر و اُلفتِ تو چست کرده ایم کمر	عجب ز تو که کمر بسته بکینه ما
اگر سفا ئن دریا نفائش با رست	محبت ست و وفا در ج در فینه ما
ملا مت د دلِ ما آبگینه و سنگست	خدا ز سنگ نگه دار د آبگینه ما

پرده نیرنگی رنگ از میان بردار زود

تا به بینی روی جانان ای علیدی بی حجاب

صبح روشن شد بر آمد آفتاب
آن می گلرنگ نوشین تر ز نوش
هست در مینا زربگدخت
چون بینا در بخوم اندر فلک
گر چشد کجمره زان فروت پیر
ساغری چون آفتاب در بدست
توبه از می کردم و نادم شدم
طالع بیدار را نازم اگر
برنگیرم من حساب از محتسب

بر کفم نه ساقیا جام شراب
کوست چون گل سرخ و بویا چون گلآ
هست ز زرین قلع لعل نداب
چون بساغر در دشتان آفتاب
باز یابد حالیا عهد شباب
شد نهفته آفتاب اندر سحاب
در چنین فصلت تو به ناصواب
آن مهربانی مهر را بینم بخواب
چون ندارم من غم روز حساب

لعل حل شده
درایت

ردیف بای تازی

آفتابی را که خواهم مشرقش خیم شراب	آفتاب آمد مشرق کوز مشرق آفتاب
تازه میگردد بیک جُرمه از عهدِ شباب	گر چه پیر سالخورده باده کهنه ست لیک
کس ندیده روشنی در زیر فانوسِ حجاب	کی شود روشن دلی حاصل باین تردامنی
دید زان در بزمِستان اشک میزد کباب	غالباً انجام بدستی ز چشم پیش بین
صبح محشر می دمد از رخ چو برداری نقاب	شام هجران می نماید چون فشانی زلف را
تا فراموشم شود از دل غم روز حساب	بی حسابم جام می ده ساقی فرخنده پی
نسخه وحدت نمودم من بفکرِ انتخاب	از کتاب هستی مطلق که از کثرت پرست
گر تقای یار خواهی روی از وی برتاب	نیست پرده بر جمالِ جانِ جانان زاهد
در چنین فصلی نباشد ترکِ میخواری صواب	باید نور دزی و زید دلاله در صحرا دید
جای اشک از دیده ام گرد دروانِ جوی کلاب	نقش آن گلغام در چشم چنان شد مرسم

زینتِ انسانیت خمی خمش و خلقِ نیک معرفتِ حق بجو از دلِ اشکسته عبرتِ باید ازین صنعتِ یزدان بگیر ریش تراشد جگر از خطِ زنگارِ ریش از غمِ دنیایِ دون خواهی آزاده دل	گر تو ز انسانستی زیورِ انسان طلب گنجِ روان باید از خانه دُیران طلب معرفتِ ارخواهی از مصحفِ یزدان طلب مرهمِ کافورِ نک از لبِ خندان طلب نقدِ جمعیت از زلفِ پریشان طلب
دیوِ هوایت شود زیرِ نگینِ ای عبید از دلِ آزاده مُلکِ سلیمان طلب	
در آمد از درِ من یارم امشب چو پروانه بروی یارِ رقصم ز مستی تانه سرمانده دستار بسوزم روز را از رشکِ این شب	که باشد طالع بیدارم امشب چو شمع از دیده خون میبارم امشب بده یک ساغرِ سرشارم امشب نقاب از چهره اش بردارم امشب

	<p>نالہ پر درِ من باشد رباب از دلِ بریانِ خود آرم کباب وصلِ جانان را بنجایِ و متاب بر رخِ جان از تنِ خاکی نقاب</p>	<p>اشکِ خنین باشدم گلزنگ می یا رستم گر کند شوقِ گرزک جانِ جانِ بنگر بهر سوجلوہ گر بی نقابش کی به بینی تا بود</p>	
	<p>چیت این سہتی دوروزہ عبید بر سرِ آبِ روانِ خیلِ حباب</p>		
	<p>بہر خود این درد را مایہ در مان طلب سینہ نالان بجو دیدہ گریان طلب جانستِ تنور پاک جانِ شو و جانان طلب راہِ ہدیٰ باید از معنی قرآن طلب شمعِ رُملک جانِ از دلِ سوزان طلب</p>	<p>طالبِ حقّی اگر در فراوان طلب کامزنِ راہِ عشقِ باشی اگر جانِ من ہست تنّت آبِ خاکِ باشِ در گلِ چرخ نقدِ صفا بایست از زینِ مصطفیٰ ہادیٰ راہِ بقا عشق بود عشقِ جوی</p>	

برآمد از افق اینک طلیعه رومی	کنونکه زنگی شب در ریدست مخپ
	سحر دیده عبیدی بقول غالب نک جهان جهان گل نظاره چیدست مخپ
	ردیو • تما
ترک جفاکش من دین دل آسان گرفت پنجه وحشت اگر تار گریبان گذشت جذبہ یعقوب با میل ز لیاکیست نقد سکون دشت دل بردت اراج عشق آه نیارم زدن دست بدامان صبر بی سرو سامانیت تو شہ این مرحله	برد بتاراج دل مفت پس ایمان گرفت طفل سرشکم روان آمد و دامان گرفت یک سوی مصر آمد و یک کنگان گرفت زین دہ ویرانه باج عامل سلطان گرفت پنجه عشقم چنان سخت گریبان گرفت بی سرو سامان که شد او سرو سامان گرفت

عبیدی در دگو هر را نخواهم
که کلاب گوهر افشان دارم اشب

ردیف بای فارسی

نکه پشم گوهر افشان دارم اشب

له زین
له افشان

ظهور نور الهی چو دیدنت مخپ
گلی ز لطف سحرگاه چیدنت مخپ
کنون که نفه جانان شنیدنت مخپ
دمی شراب صبحی کشیدنت مخپ
ز خوان فیض الهی چشیدنت مخپ
نسیم روح فزا درویدنت مخپ
دراز قصه هجران شنیدنت مخپ

پسیده سحری در دیدنت مخپ
کنون ز فیض سحر چون چمن شده غمرا
هوا ز فیض شمیم صباست عنبر بیز
تو که ز خمار شبینه گرانمی داری
ترا که گر سینه جانی ز ذوق چاشینی
شود چو غنچه دلت داز همتر از فرح
ثبتست کوه داز خواب هر گران داری

نگرستان چنان گل گل شگفت
 مشعل گشته باد نو بهاری
 بهم ناید دمان گل ز خنده
 ز شب زم تارهای عنکبوتان
 بارای ابرن میان اشک شادی
 جهان آیین نو بست وستان

صبا در هر ورق رازی نهفت
 که این نیز نگه از و بر شگفت
 صبا در گوشش و ما چه گفت
 یعنی همانا
 چه زیبا بندها کز در نهفت
 که مهد شاه گل در باغ رفت
 نشاط از لحن مرغان برگرفت

معجزه

درین فصل بهاری ای عبیدی
 کسی زینگو نه وستان کی شگفت

لبت نوشین تر از آب حیاتست
 روانی دلبری شیرینی و شور
 به بوسی شاد کن جان حزمینم

سخن در وی نباشد کان نباتست
 صفات نازنینا عین ذاتست
 که تو صاحب نصابی این زکاتست

سه درون
 سه نگرانی
 که ازین میادند

گرد لبِ سُرخ اوسبزه نو برد مید
تنگ شکر را به بین شکرِ موران گرفت

بود عیّدی گدازِ هوسِ حُبّ جاه
کنج قناعت چو یافت ملکِ یلّمان گرفت

سؤالِ وصل نمودن زیارِ بنی ادبیت	سوالِ تشنه ز آبِ زلالِ خشکِ لبیت
کنند خطبه کابین ز بهر اوستان	هنوز دختِ رُز در شیمه غنّیت
کجا بعشق تواند شدن معارضِ عقل	که عشق جوهرِ دُشمنِ عقلِ کتبیت
منم که دینِ عرب دارم و علومِ عرب	نژاد گر چه ز مَندَم ولی زبانِ عربیت
کجا بطلبِ خود ره برد درین وادی	کیکه کور ز نورِ چراغِ مطلبیت
یکست شعبده باز و جهان پرازِ نیرنگ	بحیرتِ خرد ها که این چه بودِ اعجبیت

مخفیست در است
محلّ تمییز شده
محلّ اشاره چهرت
بیان است مطلب
برادران من معذرت
میباشد

حصولِ دولتِ مقصدِ عبید یا خواهی

بنالاه سحری و دُشمنی نیمی شبیت

با او چگونه ربط عبیدی شود مرا

من رند باده خواره و او پاکد انست

برگ گل باشکر آینه آن لعل لبست

لب شیرینش شکرش کرموران خطش

این همه نقش و نگار که به بینی در پیش

سر و گل پیرمهم آمده در بستان

رخ پر نور تو با کامل شبگون یک جا

نیست در قسمت من آه ازان جز حنظل

نیک و بد گرچه ز خلاق جهان می آید

قطره آب بر آتش چون دیدی باری

گفته این غزل چرب عبیدی لیکن

آن حدیث شکرین نیست که شیرین طبست

این شکر غارت موران نشد انیم عجبست

خانه صنعت بی آله و پرگار که بست

جنبش سر و صنوبر همگی از طربست

عجب نیست که بار و زهرم آغوش شبست

گرچه بالای سرفراز تو نخل رطبست

لیک منسوب بخود کردن بد از ادبست

خومی بر آن آتش رخسار نگر که غضبست

نظم سعدی چو رطب باشد نظم تو کبست

له هدی
له کبست غنمی
بسی حنظل از سوز

ز لعل و جز عیش ای کاین لاحت دل من دائم در برد و ماتست

بوصف لعل لب کلک عبیدی

فی شکر نه بل شاخ نباتست

<p>گلشن بچشم عاشق بیدل چو گلخن ست داغ دلم بینه چو خورشید و شنت گر نفقه عبیر و گریه بوی لاد نیست بیحیث پیش قدر تو جانی که در منت عشق تو چون شراب و تن خاکیم نیست از عشق دوست هر که کند منع دشمنت هر کس که بر عشق نفصید کود نیست چون سینه ام ز گوهر اسرار مخزنست</p>	<p>طبع مرا نه میل تماشای گلشنست روشنندی چو من نبود در جهان کمی باشد کمینه چاکر زلف معنبرش تو جان جان عالمی و به ز جان جان جوشی بود ز عشق تو در مغز استخوان با عاذلم چگونه شود دوستی مرا گرد زکا بود چو اسطود بوعی گنج زرد گوهر که مرا نیست باک نیست</p>
---	--

لفظ نام گلستان
 عذرا شرب
 عذرا شرب

ن بشت لاله را بد شکل ماهی

نسیم صبح بگلزار بین چه گل بیزست کنون بخواه بکامین تو دخت رز را غنا ز در هم و دینار هستستان را اشارت زلاله که شکل جام میست بتیزی می گلرنگ تیز شد بوشم زباده کندی طبع خودت علاج بکن	نوی مرغ خوش الحان چه خوش دلاویزست که سبزه در چستان چو دخت نوخیزست که شاخهای شگوفه به دردم ریزست بنوش می که ز این وقت زهد پر ییزست چه باک دارم اگر محتسب بسی تیزست که باده کودن طبع ترا چو مهمیزست
--	--

ز بسکه نغز غزلها بطرز صائب گفت

سواد که ز فیض علیید تبریزست

بغیر باده بخارم دلا بسی خلست خلاص میداد از غم مرا چون کمر سخن اگر چه تلخ چو حنظل بود سخنسایت	بیار باده که عسمر عزیز بی بدست سفینه بهر بنجامتم سفینه نخلست ولی لبان تو نوشین چو شیر و عسلست
--	---

سه شعر دلا که جهانم نگر
هم بگویند دلی
در دنیا عیدی است

جام صبحی بیار صبح دمیدن گرفت
 پرده ز رخ بر فلک ای مهر سرین بدن
 گشت طفل چون چمن از گل و از نسترن
 قطره باران فدا بر سر سرین و گل
 باد وزیدن گرفت ابرو دیدن گرفت
 آمده فصل بهار بر سر هر شاخسار
 سرو چو قمری شده گل شده بلبل صفت
 سرخ شد او در عتاب و زرخ ما عاشقان
 پشت مراد در خمند بار غم عشق او

له جن ففت
 جان ۱۲ - برهان
 له نمیدن پریشان
 شدن ۱۲ - برهان
 له یک نور بل
 است

نور دمیدن گرفت سایه میدن گرفت
 صبح ز روی جبین پرده کشیدن گرفت
 در همه دشت و دمن لاله دمیدن گرفت
 طره بنبل ازان بسکه شمشیدن گرفت
 برق تپیدن گرفت قطره چکیدن گرفت
 بلبل و سار و هزار غمه کشیدن گرفت
 سرو قدم در چمن تا که چمپیدن گرفت
 بهجو خنای کفش رنگ پریدن گرفت
 طره شبرنگ او تا که خمیدن گرفت

پیر و توفیق شد در غزل نیک عبید
 طرز نو آیین او لطف شنیدن گرفت

<p>تونی سرود تو شمشاد تو نی گل ز کام ده چو تو کامل نصابی وفایت نیست ای بدعهد دلبهر بساط عشق را کی در نور دم نباتی شکری و شهد شیرین نیز ز دیچ بی وصل تو جانان نکجذ در بیان کیفیت عشق</p>	<p>برای حسن تو چندین جهات است که بر اهل نصابی جان کاست ولی در من وفایت تا وفات است دل من زان دویخ در بر و مات است برای ذات یک چندین صفات است بدستم فی المثل گر کائنات است که عشق ای فلسفی از کیفیات است</p>
<p>و بد جان در تن معنی عبیدی مدام آب حیوان در دوات است</p>	
<p>هر که بعشق بتان کام دل آسان گذاشت آئینه و عارضش شانه و آن زلف او</p>	<p>کام دل آسان گرفت گردل ایمان گذاشت جان به تحیر فگند دل چو پریشان گذاشت</p>

کنون که خمر و انجم بخانه خلعت
 روان سحاب بهر سو چو ناله و خلعت
 که حاصلت ز جهان تخم مزروع خلعت
 براه عمر کجا خفته در کمین اجلت
 گزیر از گمشدنیست آنکه آن خلعت

می دو ساله یکشس با کباب بزغاله
 فلک چو مرتع بنرست بگرد روی
 بریز تخم عمل تا با قبوت در روی
 مباش غره برین پیش خوش نمیدانی
 سیاه خال بران لب بدیدم و گفتم

برای دفع خمارش چه حاجتی بصبح

هر آنکه مست علییدی زباده ازلست

اگر چه عاشقان را زان ماست
 مرا اگر در دمنای تو شبا تست
 که بهر من چو کشتی نجاتست
 که آیات جمالت محکما تست

لب نوشین تو آب حیاتست
 شبانی نیست در عهد تو جانان
 بیار آن کشتی می را تو ساقی
 نیارد نسج دارد گشت بروی

شعاع مهر تو از سینه ام برون تابد
 به مصطفی برو و علم کشف حاصل کن
 زیر تو ناستره و کم عیار بان هشدار
 دلاز بهر متاع تو دست در دامن نه رسید
 ز بحر حادثه با عشق می توان رستن
 برو و بیکه و کن صفای دل حاصل
 کشیده خط غلط برو و نهای تو باما
 سیاه خال بگرد هلال ابروی او
 اگر چه سینه پُر کینه داری از من دوست
 کجا بلفظ توان کرد وصفِ چهره او
 تو حرفِ الفت و املات گوی هرزه ملاط

که باده روشن داین آگینه شفافست
 که علم کشف ز می به ز بحث کشف است
 که ناقد زر قلبت بصیر صرافست
 اگر چه صیت سخنه ای تو در اطرافست
 که عشق کشتی جان ترا چو مجرافست
 از آنکه اصل صفای دل از می صافست
 ز سینه ات که خطی در کشیده تانافست
 بگرد کعبه تو گوئی بلال طوافست
 دلی به بین که بهر تو سینه ام صافست
 که وصفِ چهره صافش بر ن اوصافست
 سخن ز زبد و کرامات سبیده لافست

له شاعر
 له اشاره
 کلمات است
 معنی غرض
 چه پاره
 چه جماع

<p>جان تفت سوز فراق چون است یافت این غم دیرین سال داداگر رخصتی زاهد تقوی مآب دید رخ و ابروش بر لب لعلین او سبزه بود ناگزیر هر که نکار غمت گشت زهر غم برست چون بگذشتی بدل من توی از خودم نگرستان اوز دره اسلام و کفر</p>	<p>در ره عشق بتان بین که عبیدی کنون با سرو سامان شده چون سرو سامان گذشت</p>	<p>زخت تن بست دل در تپ بجران گذشت طفل شرکم گمی لیک نه دامان گذشت مسجد و محراب مهشت سجده قرآن گذشت خضر شنیدی گمی چشمه حیوان گذشت در دترا هر که یافت خواش رمان گذشت رفت برون میزبان خانه بهمان گذشت کعبه و دیرینان گبر و مسلمان گذشت</p>	
<p>دل چو آئینه در عشق ساده رو صافست بگیر جام و بکش آنچه میدهد ساقی</p>		<p>بیار باد صاف و بده که انصافست سخن گوی که این دُر دباشند آن صافست</p>	

رویش چو مشتری بود و زلف چون زُحل	این نخس چون مقارن آن سعد اکبرست
اندام اوست نرم و دلش سخت همچو ننگ	دل ننگ خاره ایست اگر چون سمن برست

خوش چاه ایست اینک سرودی عبیدیا
 بالخیگامی تو کلامت چو شکرست

ردیۀ . شها

ستم برستم الغیاث الغیاث	زدست صنم الغیاث الغیاث
ز سوز درون جمله جان و تنم	شده مضطرم الغیاث الغیاث
چو بسمل طپانم ز حبران او	ز درد و الم الغیاث الغیاث
غم عشق در جان چنان مضمرست	که جان در تنم الغیاث الغیاث
ندارم کسی در جهان مولنی	بجز درد و غم الغیاث الغیاث

له مضطرم ای
 سوزان ۱۲
 شهنشاه

جواب حافظ شیراز گفتن از تو عبید

همان حکایت زردوز و بویا بافت

در بحر آتشین دل من چون سمندر است
وان لعل جانفزاش در آن حوض کوثر است
باغ ما چه حاجت سرود صنوبر است
کاید برون ز عود چو سوزان بجمهر است
کافور عارضش بود و زلف عنبر است
شکوا می بجز دارم و ان یار در بر است
دشنام تلخ زان لب شیرین چو شکر است
روحی ست او مجسم و جانی مصور است
چون روح در تنست که با گل مخمر است

از تفت عشق سینه من بجز آذر سر است
باشد دلم چو دوزخ و رخسار او بهشت
در دل نشانه ایم خیال تیشی قدش
سوزان دلم دهد سخن خوش چو نفع طیب
ساقش زیاسمین بود و ساعدش زسیم
یک لحظه دور نیستم از یارای عجب
یک حرف خواهم از تو بود گر چه نامنرا
پرسید زاهد از من بیدل ز وصف او
از عشق چون کناره کشم زاهد که عشق

له آتش
له جانور است
نژده که در آب و شعله
برده جانندگی میکند
میگوید ماده ای بیانی
میگوید که آتش را
خاکوش میکند دوز
این جبهه گمان
کرده اند که آتش
نمی سوزد
له راست

زندان مرا بست بصرایچه احتیاج

با شکرین لب تو به حلوا چه احتیاج

دیوانه منم که بو حشت سرشته ام

با دشکر حدیث تو از قند بی نیاز

بر خاک مصطبه جم وقت خم دم عبید

با فرجم و شوکت دارا چه احتیاج

ردایه : - حا

رایت خورشید گشت آیت بر بان صبح

نفخه صور آمده ناله مرغان صبح

چاک گریبانم و چاک گریبان صبح

جان دگر یافت از نفخه ریحان صبح

هان ز ارادت بزن ست بدان صبح

نور مبین آمده آیتی در شان صبح

روح باکوان دمید نفخه باد صبا

هر روز روز ازل تو ام یکد گیرند

خاطرم افسرده بود زنده دلم مرده بود

خواهی نقد صفا بهر دلت جان من

له درد
رغای دیماری
له صبر
له شکار
له مرغان
له پیاله
شراب غاری

محسّس گم الغیث الغیث
شده مخمّم الغیث الغیث
براه عدم الغیث الغیث

ننالم دگر زانکه معدوم شد
نهای شکیب دل از باد شوق
روانست جان و روان تو نسیم

ندارم عبیدی کسی غمگسار
که پیش کنم الغیث الغیث

رودیه : سیم

مقتولِ بجز را به سیاحا چه احتیاج
بابستین لب تو لبصبا چه احتیاج
باز تو سیم دولت دنیا چه احتیاج
ساقی مرا بساغر و مینا چه احتیاج

بیمارِ عشق را بهداوا چه احتیاج
بابا غ عارض تو بگلشن چه حاجت
اشک سپید و زردی رخ سیم و زربست
خونین دست شیشه می دیده ام ایان

کَلِم دَار کجا هست دیده در گستاخ	جلال نور تجلی ست بر رخ جانان
	<p>مزن بدامن آن شهسوار دستِ هوس</p> <p>بلا مباحث عبیدی تو این قدر گستاخ</p>
	<p>ردیف : دال</p>
<p>خارا ز گل طلبد خسته ز خرا طلبد</p> <p>دل دیدار طلب دیده عطر با طلبد</p> <p>تا بکوی تو شتابد سیر او پا طلبد</p> <p>جنگ با اهلِ دو عالم تن تنها طلبد</p> <p>عیش جاوید درو کی دل دانا طلبد</p> <p>هر کرا دل کفِ موسی دم عسی طلبد</p>	<p>ابلی کوز خدای غیر خدای طلبد</p> <p>تا بخورشید رخت دیده بدوزد گستاخ</p> <p>سر عاشق اگر از تیغ بنجا کند از می</p> <p>صلح کن با من غمگین که دلم از پی تو</p> <p>طلب عیش بد نیا چه کنی ای دانا</p> <p>گو رخِ یوسف من بیند و نظم شنود</p>

سلفی فنی از زبان
که آفتاب
نگاهای گوناگون
نمودن بنمود

<p>پرده ظلمت دریداختر تابان صبح چاشنی گیر از سفره الوان صبح تا بزمین برفتد گوی گریه بان صبح</p>	<p>پرده ز رخ بنگن ای گل نسیم بدن ایکه گرسنه درین خانه خشک آخری سرز گریه بان برآرمی مه روشن جبین</p>	
	<p>گدیه عبیدی کنی بهر صفائی دل فیض الهی بسبر زله از خوان صبح</p>	
	<p>ردایه : — خا</p>	
<p>چنانکه دیده سر بار روی خورگستاخ چنین گشته ای مرغ نامه برگستاخ که آینه خورش می کند نظرگستاخ به پیش یار تو نام مرا مهرگستاخ</p>	<p>نگاه من شده بر روی آن فرگستاخ مگر که بال و پرست کنده می شود روزی چرا ز غم نشوم تیره دل مگر حال پیام شوق چو از من برش بری قاصد</p>	

موسم دلی آمده در بلغ دهر اینک چون گل	پای عدالت را بختی در خزان خواهم کشید
از طفیل طالع پدرام خود اینک عبید اسپ بدرام سخن را زیر ران خواهم کشید	
چه دستی که ز غمت بر سر نباشد بداور از تو خواهم برد فریاد بجز سوزت درون دل ندارم ز مهرت دیده تر دارم بجز خشک ز سوز عشق این دل دل نخواهم شگاف این سینه و بگر دلم را خوشا دل کاندو دردی ز عشقت دل آزاده خواهم زد دنیا	چه چشمی که ز جفایت تر نباشد اگر شور تو در داور نباشد بجز سودایت اندر سر نباشد بهارم خشک و تر دیگر نباشد سمندر باشد از آذر نباشد گرت خون خور دانش باور نباشد که دردی به از آن خوشتر نباشد که دنیا غیر در در نباشد

لله اول
زستان
حق راسته
و غیره و فخره
حق برش

طالب گوهر یک دانه که در گوش کند	دُر ز دنیا حدیثی چو در ازنا طلبد
بی خطا هست بشب تیر دعا دل را گوی	حاجتی دارد اگر در دل شبها طلبد
طلب حاجت از و با مژه تر بهیست	طفل را بین که کند گریه چو حلوا طلبد
بتضرع طلبد حاجت اگر حاجتمند	یا بدش سهل چو آبی که ز دریا طلبد
مطلبی می طلبد گرد دل زارت ز خدا	از منش گومی خدا را که خدا را طلبد

از پی خویش عبیدی دل شبها بشک
 به شوریده ز سودا دل شیدا طلبد

از خم صرف یقین رطل گران خواهم کشید	خط بطلان بر سهو هم گمان خواهم کشید
آستین بر سود و سودای بشر خواهم نشانم	دامن از پردای بر سود و زیان خواهم کشید
پرده تار یک شک ز چشم دل خواهم کشاد	سرمه نور یقین پس اندران خواهم کشید
ترسم اینک آتشی بر خرمن خوشه افتد	آه آتشبار اگر بر آسمان خواهم کشید

<p>گشاید دل نسیم او فزاید جان نسیم او شیمش زان فزاید جان نسیمش زان گشاید دل ز فیض نونوت جانان همه رکان همه اکوان تو بیزنگ همه هستی زدی و زنگ بربستی جمال تست سازین جهان دانگه جلال تو</p>	<p>و ز انفاسِ کریم او گشایش با جهان دارد که بولی از شمیم گیسوی آن دستان دارد همه بود جهان هر آن دگرشان نشان دارد ز ساز تست سازین جهان کورایگان دارد بود سوزنده ما و منی کان این و آن دارد</p>
<p>ز ساز تو بود جانِ دگر حاصل عبیدی را ز سوز تو تن و روح در روان هر دم طیانِ ارد</p>	
<p>سخنما که آن تاجِ سلطان فرستد علاجِ دل در دمندم جزین نیست دلِ مرده ام تازه جانی بیابد برای دل در دمنده حزنم</p>	<p>لا آلی ست مانا که عمان فرستد که سخته سخنما خندان فرستد ز شعر کیه چون آبِ حیوان فرستد پزشکی است مانا که درمان فرستد</p>

گل تیره بود آن دل عبیدی
که در وی غیر آزر نباشد

دل آزاده بندی بر نتابد	چو مشتاقی که پندی بر نتابد
در آخر آنمه بر نتابد انسان	که اول روز چندی بر نتابد
گران بام ز سر باریم بس کن	که جان در مندی بر نتابد
دل آزارم مشوا ز هر خنده	که مسکین نوشخندی بر نتابد
چه رنجبت و تم بیداد و آزار	که آن همت بلندی بر نتابد
بتابد بار کوهی را در مژدی	پر که خود پسندی بر نتابد

عبیدی در دکن این مصرع خوش
دل آزاده بندی بر نتابد

سحر که باد جان بخش و دم عنبر فشان دارد
روانی تازه یابد بامدادان هر که جان دارد

دُر غلطان اشکم متدر فرما درین فصل بهاری حیف باشد چگونه از تو در محشر برم داد کف پای تو ز نگین از گشتست	کز دوار زنده تر گوهر نباشد که در دست زمی ساغر نباشد مگر شور تو در محشر نباشد گر از خون شهیدی تر نباشد
عبیدی طرز حافظ را نگار که استادی ازو بهتر نباشد	
از گریه من وسعت گیهان گله دارد از بسکه بریزم دُر غلطان ز شرشکم گلزار حبان کم بنگاهم بود از خار ناداری من لت بزند بر سر دولت از سبزه نه گم گشته کمال لب نوشین	وز ناله من ساحت دودان گله دارد از رشک و حسد سینه عمان گله دارد از همت من روضه رضوان گله دارد بنی برگی من از سرو سامان گله دارد از خضر چرا چشمه حیوان گله دارد

پزشکش چگویم که از زنده جانی	مسیحی ست کو مرده را جان فرستد
ز طبعش که بستان بی مهر گانست	گل و ضمیر آن هر چه بتوان فرستد
ز عمان زهنش که بحر سیت بی جزر	گزین عقد لولو فرادان فرستد
فرستاد توفیق سر و داد لکش	
بعیدی شنایش فرادان فرستد	
دلی اندر جهان در بر نباشد	که در وی عشق تو مضمّن نباشد
چه جانی که ز غمت زار و حزین نیست	چه چشمی که ز جفایت تر نباشد
بیار آن باده نوشینه ساقی	که نوشین ترا زو کوثر نباشد
چو من عاشق نباشد تلخ کامی	چو تو شیرین تری دل به نباشد
کتاب درس و بحث سله را	بهل کین سر درد فته نباشد
زد نیاشتغل شود در غم عشق	که شغلی غیر ازین خوشتر نباشد

له مکان یکے از
بنشای باستانی ایران
که در دم سخن یگانه
مقصود از بستان
بنده گان بی بستانی
که عین زنده است
و بدختران بر گل دارد
آن راه ندارد
معه چه خبر که آن را
سجده زار بر سر کوبید
معه خلص شاخه
بیش از این غیره شمع
سلطان است

<p>دل بغش که آشنا کرد که کرد یار کرد لطمه تیر صد بلا کرد که کرد یار کرد خوار و ذلیل و بینوا کرد که کرد یار کرد سالک جاده فنا کرد که کرد یار کرد درد مرا چنین دوا کرد که کرد یار کرد پاک ز رنگ ماسوا کرد که کرد یار کرد جان ز بلا می غم رها کرد که کرد یار کرد</p>	<p>چشم مرا که خون نشان ساخته در فراق خود عرضه ناوک تم بسته قید درد و غم زار و نحیف و ناتوان عاجز و لاغر و نوازش طالب جام بخودی لخت که ساخت یار ساخت داد صبح درد و غم پس برهاندم ازالم از دو جهان شدم رها رفتم از انسوی بقا آتش شوق ز دهن خست و آن جان تن</p>
	<p>خاک ندانم بمرسینه دگار و چشم تر حال چنین بعید یا کرد که کرد یار کرد</p>
<p>آن نیخبر از من خبری داشته باشد گر خشک لب و چشم تری داشته باشد</p>	<p>ای کاش که ناله اثری داشته باشد گو خشک و تر دهر بود حاصل عاشق</p>

لطیفه
 طبع نالان
 دلزبان و
 خنده

بادستِ من وحبیب بود دستِ گریبان
 بیماریِ عشقت که بود مونسِ جانم
 باناصحِ کجرامی نه ز نهار بسازیم
 انسان چه بنا میم و لیکن بتر از دیو
 آوِخ ز عملهای نکوهیده ما حیف
 از بیکه شکستیم بهر بار که کردیم
 در محبسِ تن روح چو ازار ننالده
 چون بر سرِ تابلوتِ من آمدنِ حبیبان

له آه دانیوس

از دستِ جنون چاکِ گریبان گله دارد
 دردِ نیست که از خواهشِ درمان گله دارد
 داناست که از صحبتِ نادان گله دارد
 از سیرتِ ماسیرتِ انسان گله دارد
 کز زشتیِ آن خصلتِ شیطان گله دارد
 از تو به ما خود دلِ عصیان گله دارد
 از تنگِ قفصِ مرغِ خوش الحان گله دارد
 از کوتاهیِ دستِ بدامان گله دارد

این هستی ناچیز عبیدی بحیالمانند

خارِیکه ز چپیدنِ دامان گله دارد

جام مرا جهان نماند که کرد یار کرد

سینه من پُر از صفا کرد که کرد یار کرد

گر نیست صال یار کافی ست خیال او	یک لحظه درین محفل بی یار نباید شد
حق عین جهان باشد گردیدن و لب بستن	منصور صفت ناحق بردار نباید شد
گر خوش نتوانی کرد باید که زرنجانی	راحت نشوی باری آزار نباید شد
چون که نتراشیدی بخراش جگر اینک	باید که کنی کاری بیکار نباید شد
در راه طریقت ان لب بستن جان کندن	کردار شدن باید گفتار نباید شد
بر بوی دصال یار هرگز نشوی عاشق	بر بوی دوا گاهی بیمار نباید شد
خوابیت اجل هرگز برخشت نمی سر را	زین خواب گران هرگز بیدار نباید شد

چون داروی هر درد عشقت عییدی بان
زینستی جاویدان هشیار نباید شد

آن دل که چو آئینه صفا داشته باشد	یک جلوه از نور خدا داشته باشد
غم نیست ز بیماری دل شیفته را	کز لطف نگاهیش دوا داشته باشد

خوش بهره دارد مگر از مادر گیتی	آنکس که چو او خوش سپری داشته باشد
پیوسته بود خاک بستر بی سرو پائی	کو بابتی عیار سری داشته باشد
زاده توحید بود در دچه خوبست	این توشه اگر ره سپری داشته باشد
در دشگری نرسد بود آن بت شیرین	کز نقد وفا هم قدری داشته باشد
در راه خدا گام به تقلید نراند	سالک که ز منزل خبری داشته باشد
از شوق چو بلبل ببرد سوی رخ او	گل نیز اگر بال و پری داشته باشد
آن چهره روشن ز سیه لعل نمائی	گر تیره شب من سحری داشته باشد
آذخسته باموی بود جان هر آنکو	دل بسته بوی کمری داشته باشد

در کوی بتان گام نهد سر کف آن شوخ

کو مثل عبیدی جگری داشته باشد

گر دست دهد درمان بیمار نباید شد

گر باده دهد ساقی هشیار نباید شد

عنه انوس ورام

این جان که زلفت شده مالوت چه خوبست	این دل که مخمر بوفاشد چه بجا شد
	<p>راهی ز عدم سوی بقا هست عبیدی</p> <p>این هستی ناچیز فنا شد چه بجا شد</p>
	<p>ردی . ذال</p>
<p>نام تو چون نبات بکام و دهبان لذین</p> <p>شد مغز استخوان چونک پر در غمت</p> <p>تلخ ست هر چه غیر بگوید بدح من</p> <p>فرد از زهر مار بود تلخ تر ترا</p>	<p>یاد تو چون شکر شده در کام جان لذین</p> <p>بهر سگان کوی تو شد استخوان لذین</p> <p>دشنام تلخ زان لب شیرین دهبان لذین</p> <p>تلخا به گناه که هست این زمان لذین</p>
	<p>گردید ای عبید ز ذکر حدیث دی</p> <p>چون چرب لقمه بد با نم زبان لذین</p>

عاشق اگرش جای بود در دل معشوق	غم نیست اگر جور و جفا داشته باشد
حاصل شودش جنتِ فردوس دنیا	بر حکم قصصا هر که رضا داشته باشد
آزاد شدم در غم تو از غم دنیا	دنیا چه کند هر که ترا داشته باشد
در عین بخت گو که کشد جام فکارا	گر را هر دی شوق بقا داشته باشد

جان در قدم سیمبری باز عبیدی
کو نفع از بوی وفاداشته باشد

سر در قدم یار فدا شد چه بجا شد	از گردنم این دین ادا شد چه بجا شد
ای شانه گره از سر آن زلف کشادی	جانم ز گران بندر باشد چه بجا شد
رسته دل من در غم او از همه غمها	این درد مرا اصل دوا شد چه بجا شد
برداشت نیل لاف از آن چهره روشن	این اهرمن از حور جدا شد چه بجا شد
از بوسه بنواخت پس از عمر درازم	این لطف ز شمه وقف گدا شد چه بجا شد

باد بهاری وزان ابر شده دُر نشان
 رشک چمن شد دشن از سمن و سترن
 گل ز نسیم سحر بر زده از خاک سر
 کز اثر لطفِ او این همه اعجوبگی
 فیضِ کرمسای او کرده ز نفعِ ریح
 راست بودای عبید آنچه که سعدی بگفت

گل همه خنده زنان و جب کنان شاخا
 رشکِ فلک شد چمن از گل و سمن و نثار
 زین همه ظاهر نگر صنعتِ آن نغز کار
 وز قلمِ صنعِ او این همه نقش و نگار
 زالِ جهان را از نو گلرخِ عذرا عذار
 رحمتِ یزدانِ پاک باد بر و صد هزار

برگِ درختان سبز در نظرِ هوشیار
 هر درقی دفترِ است معرفتِ کردگار

رخت چون بصر آورد دهور نور پاش از دور
 دشت و کوه شد گلشن باد و آب شد روشن
 هر نفس به بین دیگر گونه گونه رنگ ایدر

روز را فزایش شد کاست شوکتِ دیو جور
 هر خرابه و گلخن چون چمن شده معمور
 در هوا یکی بگریخی خس در را دستور

۷
 جمع درنده یعنی سراید
 و خرابه یعنی ازار
 ۸
 جمع دختر و شیراز
 و نیز به معنی دامن
 ۹
 عذرای فلک برج
 ۱۰
 جلالتِ کائنات
 ۱۱
 بصورتِ نخستین
 ۱۲
 که نو شد گدازم در دشت
 ۱۳
 در از تصور نمودند
 ۱۴
 شک که کرد
 ۱۵
 شک تاریکی
 ۱۶
 شک آفتاب و آفتاب
 ۱۷
 ۱۸

رودلی . را

داود بن ترک د
جنتی نیست
نه غمزد خاک راغ
است دانه تاره دنی
است در آسمان و پاینده
راغ گویند که در جوش
تار و کوفت که آواز
نیزه و دانه دوسال
راغ ایسا که در
سر زخم تاره دنی است
ولی در جوش چینه
نیست بر در ساکن
بیانند
سج شبرین
سج یار خرم
سج مطرب

هلاکی بسوی چسب تا بناک نگر
به تیر غمزه چنان گشت سینه ام مجروح
ز خون لاله رخا نیکه زیر خاک شدند
اگر فلک نه خیالِ هلاک ما دارد
ز بس به باد بهار است بر قطره نشان

بشرط آنکه به بینی چشم پاک نگر
به بین قاتلِ خودت فیه لاجراک نگر
بخون تر آمده لاله برون ز خاک نگر
چراست نیزه بکفِ فلک سماک نگر
نه گل که آتشی آمد برون ز خاک نگر

جمالِ دوست چو خواهی عبید یا منی
بچشم پاک بران روی تا بناک نگر

ای بت سیمین بدن ماه لقانوشبار
دشت گلستان شده کوه شده لاله زار
بلبل آتش زبان چپامه نوروز خوان

خیز و بصر اگر اکامده اینک بهار
باد شده مشک سینه ابر جواهر شمار
صلصل افسانه خوان چنیاگر دل شکار

	<p>نودارست عکس روی دلدار هم او صورت نگری نی کلک و پرگار که از بیرنگ مرزد رنگ بسیار برون آمد هزاران نقش و بهجاری بمانی چند در کثر - گرفتار</p>		<p>همه گیتی ست آئینه که دروی هم او صورت هم او بیرنگ پرداز عجب نیزنگ بیرنگی ست اینجا ز بیرنگی بری از نقش و صورت بزن خرگاه در میدانِ حدت</p>
	<p>عبیدی بگل از رنگِ دی بس بهر سو جلوه گرین صورت یار</p>		
			

له رنگ لون
روش و قاعده و
رسم - راه و جاده

صبح گاه در خا و در جان من نکوبنگر	شاگمه بمغرب در عکسها به بین از نور
شاخسار چون کنار پر نوای موسیقا	از هزار دهم از شارب ز بر بط و طنبور

ای عبیدنگر بن نقشها چنین رنگین
این همه شکر است آئین قدرت خدا بنظور

الا ای ساقی فرخنده دیدار	ازان باده بده یک جام سرشار
چند گرجه زان شیخ اسلام	بستی فی سرش ماندند دستار
چنان رقصه بپا در جوش سستی	که دست افشان شود هزست و هشیار
ازان باده کنم سرست و پیخود	مرا بان با خودی خود به مگذ آش
بخش این پرده ظلمات از پیش	که تا جلوه کند زان نور انوار
سخن تا چند از بنگاه ناسوت	نقاب از جهره لاهوت بردار
خدا را زین طلسم ده رهائی	بخش پرده ازین سربسته اسرار

لعل
نورن کله فرزند
کله نام از دست
کده ای زنده گویند
کله حرکت کله در شارب
یعنی نوزد پر دست
۱۲ سینه و قفس میکند
کله های زان و بیغم نمی
مقدم می شود چون ازین
شربت از قفسی
حق آئین سر دور نو
داروی دوزخانی +
آئین سر دور نگذار
در جوار است کله لاهوت
یعنی خدای بنیسه
شماره یک در آخر
کتاب رجوع شود

<p>دل ز جهان سرود شد سوزش نپسان هنوز لیک ز رفت از دلم عشق جوانان هنوز روی سیه دارم از شامت عصیان هنوز گرمی دارم نهان از تپ بجران هنوز برخ او هست دادیده حیران هنوز خشک لب و چشم تر در غم جانان هنوز در خم هر بیچ او جانست پریشان هنوز</p>	<p>عمر بپایان رسید فتنه خوبان هنوز قوت عهد شباب رفت و شدم بکمه پیر موی سیاهم سفید گشت بر پیری ولی آتش شوق ارچه شد سرد ز آب وصال ترک تنم گفتم جان در غم آئینه و خشک و ترم هر چه بود رفت بباد و مرا برده پریشانی از گیسوی او شانزگر</p>
	<p>بحر طبیعت ترا گرچه به پیرست خشک لیک هدای عبید لولوی غلطان هنوز</p>
<p>زنکمت گل و ریگانست باد عنبر نیز بکن بدشت تماشای سبزه نوخیز</p>	<p>بهار آمده گلزنک می بسا غریز بخواه شا بد نوخیز دگیر بادی حباب</p>

ردیہ - زنا

خون که از دیده چکیدست شرابست امروز	دل شوریده نمک سود کبابست امروز
اشک گلزنک مرا رنگ شرابست امروز	تارِ رگهای تنم تارِ ربابست امروز
دامن اوز می ناب نیا لوده کنم	ساقیا گر چه مرا عهدش بابست امروز
شب بان لطف مدارات بزمم جاداد	بواجب شیوه او بین که عتابست امروز
جای کیمرفت چو در نامه اعمال نماند	هر گناهیکه کنم عین ثوابست امروز
دی خیال رخ گلفام بچشمم جاداشت	اشکم از دیده روان جوی گلایست امروز
جان من ساز سفر کرد پی تو دلخیش	زود تر آئی که او پا بر کبابست امروز

له برای دواع
کردن باد -

ننگ ناموس عبیدی ز تو گشتند دواع
رخصت صبر و سکون طاقت تابست امروز

بوسیدن پای گشس دارد لب من آرزو	مس کردن خاک درش دارد جبینم ملتمس
چون گل وی و چون خار من عیسی وی بیمار من	صد فخر او صد عار من و چون شکر من چون گس
جز در غم آن ماهر و لغوست اگر داری غش و	غیر از هوای روی او سوست اگر داری هوس
این خانه نشسته ترا بر دور و زنی بیش نیست	دریاب این کجرف اگر در خانه کس کجرف بس
کلب سیه منقار من بمصورت زراغ آمده	آنگاه بینی نغمه اش با بلبل شیرین نفس
کی نظم من هرگز رسد با نظم حافظ آنکه گفت	با دصبا که بگذری بر ساحل و دوارس
رنجیست فکر شعر اگر طبع روانی نیست	رنجی بود اندر سفر که روی آری بی فرس
سی سال شد در غم بستم پاسبان رخ و مخنتم	آری بود شیرین نفس مرغیکه باشد در قفس

دل بر کن از مهر کسان لب بند از میح خسان

هزبان عبیدی گوی بان الله بن باقی هوس

در غم زلفت تو حالیست پریشان که پیرس

بر رخت آینه دل شده حیران که پیرس

له جانف
صمد و مان
پست و نوبه

نزد رخت دل شده چون آینه حیران که پیرس

له اسب بیزد
له تازیانه
له قات آب
له اسب بند

<p>بریز باده افرنج در بتورین جام ز باده دفع کسل کن اگر خرد مندی علاج طبع فسرده بجوی از آبی ز بکه اشک نشاندم بهجر آن دلدار گرفت ز اید با آب آتشین در دست گرت اراده صلحت جان من بشین</p>	<p>که هست عهد هاپون دولت انگریز چو خنک طبع ترا کند شد بن مهمیست که هست آب بشکل و طبع آتش تیز روانت زیر گریبان من یکی کاریز ز آب آتشی بزد خرقه پر همیز ورت اراده جنگست مرجا برخیز</p>
--	--

برای درد غم دل عبید یاست دوا
اگر چه شعر تر تست بکه درد آسین

رولیف سین

<p>دل مجدست سگت س ای اهل دل فریادرس</p>	<p>مگذارتا مسجد رسد کوه برین سگ کن مرش</p>
---	--

ردیف شین

گر صفای قلب ای طالب میخانه باش	و جلائی عقل جوئی بمردم دیوانه باش
صفحه دل را ز نقش غیبه حق پرداز زود	خواه در مسجد نشین و خواه در تخانه باش
سوخن چون شمع در محفل نه کار عاشقت	در گداز و سوز باطن همه پروانه باش
بر رخس چون آینه نظاره کن با سادگی	با پریشانی بزلفش بسته دل چون شانه باش
مست جاوید از نیش آب چشم مست یار شو	فارغ آنکه از شراب ساغو و چمانه باش

یاد دار از موبد شیاری این کت عبید

هر چه باشی باش اماند کی دیوانه باش

بنوش باده صافی و با صفای باش	بر غم زاهد سالوس بنی ریامی باش
مباش در پی آزار و گرتو . توانی	برای درد جگر خستگان و امی باش
اگر بحسن عمل کیست زاهد را	برو تو منتظر رحمت خدامی باش

تا بران عقد لالی نظم افتاده
 خنده گل بگلستان چو دروزه دیده
 گفت از کاکل من بر تو جفا چندان رفت
 نقد جان دادم و آن قیمت وصلش کم بود
 سر و مهری زمان کردم اسیر دولی
 آن سیه کافر بدکیش که زلفش نامند
 فتنها کرد بپا و دستم تازه دگر

بارم از چشم من آن لولوی غلطان که می‌رس
 گر بیا کرده چنان ابر بهاران که می‌رس
 گفتم این شکوه درازست بیزدان که می‌رس
 گشته ام من ز چنین کار پشیمان که می‌رس
 دارم اندر جگر آن آتش سوزان که می‌رس
 آن چنان برودل از گبر و مسلمان که می‌رس
 گلهای دارم از آن زگرستان که می‌رس

با ختم دین و دل و عقل عبیدی در عشق

گشته ام آه چنان بی سرو سامان که می‌رس

ز جوشِ عشق در رقص اند ذرات
عبیدی بی می و پیمانہ میرقص

ردیف ضاد

شدست سرخ سرشک من از شرابِ عوض	دل برشته شوریده از کبابِ عوض
غبار دل شده حاصل ز زلفِ مشکینش	نصیب خاک مرا شد ز مشکِ نابِ عوض
بدست آرتو جامی ازان می روشن	که هست در شبِ یخور آفتابِ عوض
نظاره رخ جانان کن و کتاب گذار	که هست مصحفِ رخساره از کتابِ عوض
خونِ فکند زان لب می چه خوش بدست	خونِ چکیده ازان عارض از گلابِ عوض

زوصل یار بدنای دون مشوستان
سراب نیست عبیدی گئی ز آبِ عوض

اگر توفیق گیسوی عبیری خواهی	پگاه خیز و برو هم صبا می باش
بگیر راه فنا باش زنده جاوید	تو از طریق فنا طالب بقای باش
براه عشق چو پویی بهل تن آسانی	برنج هدم و بادر آشنای باش

اگر چه نیست وفادر نهاد یا رعبد
تو جان نثار و وفا پیشه در جفای باش

ردیف صاد

بکش جامی و در میخانه میرقص	بزن هوی و بپاستانه میرقص
بزن خنده بوقت موت چون شمع	بگاه مرگ چون پروانه میرقص
بروی مهر هر ذره بر قصت	بگوشش نیز ای دردانه میرقص
بپاکو بیت یکسر جمله گیهاں	تو گر فرزانه دیوانه میرقص

له کیهان بکاف
علی برون ایشان
دنیاد جان و درنگار

<p>بی آگهی یار ز سوزِ نهان چه خط بی رویِ خوبِ یار ز بلغِ جهان چه خط صیدی نمی زنی تو ز تیر و کمان چه خط</p>	<p>شرطت یار را که ز سوزت خبر بود با وصل یار حسا به از گل بود مرا باری شکار ابر و مژگان بکن دلی</p>
	<p>بایار ز ندگیت عبیدی به از ششی گر وصل یار نیست ز ملک جهان چه خط</p>
	<p>ردیفین عین</p>
<p>از کار خویش گشته بگرشمار شمع دار و بدل ز گلرخ او حنا رخار شمع شب تا سحر که گشت چسبین اشکبار شمع سر تا پهای سوخته در انتظار شمع</p>	<p>گریان بچلفت چنین زار زار شمع گل کرد داغ و می بگستانِ خن شمع مانا که هست سوزش پروانه را اثر رونق فزای بزم نشد آخر آن نگار</p>

ردیف . طا

جز وصال یار پیشم دین غلط دنیا غلط	جز تقای جانِ جانان این همه سودا غلط
هست باطل آنچه ما گوئیم این خوبست و نشت	هر خیالی را که ما داریم سرتاپا غلط
نیست جز هستی مطلق در شودن فقر	هان مکن ای چشم حق بین قطره بادریا غلط
این همه اندیشه سود و زیان محیبت و بیچ	هر چه داری جز خیالِ دوست ای نا غلط

جز وجود حق عبیدی جمله او باست بس
حرف یک باشد صحیح و جمله دان اینجا غلط

ردیف . ظا

رخ زرد راز رنگ گل ارغوان چه حظ	دل پرمردیه راز گل بوستان چه حظ
عبدِ ثبابِ قتلِ فروز عاشقیست	در پیری ای حبیبِ عشق جوان چه حظ

	<p>دزدِ معنی بر نتابد روشنی طبع من شیر و انرا ای عبیدی هست چون دشمن چرخ</p>	
	<p>ردایه . فا</p>	
<p>گشته ام از فراطغم تیر بار اهدت گشفت کجای شود بر تو رموز وجود مست شراب غمش باده بریزد خاک ذات محمد بود غایت خلق جهان روح تو در ناشتا لیک تو از بهر تن</p>	<p>بسکه کشاده کین فوج غم از هر طرف تا به حجاب اندری در حُجبت چون کشف رقص بپایم کند بی نی و قانون دت در تیمیست دان گوهر این نه صدت گشته چون گاو و خر سبزه آب علف</p>	
	<p>گشته زار و نوان در غم دنیا عبید ده که برین پیر زال هست ترا این شغف</p>	

له گرسنه
له ضعیف و
تاوان بیچاره
له غش و بیگانه

بارد کجاز دیده دُر شا هوار شمع

از گریه ام و گریه شمع است فرق نیک

سوز دلش مگر پس مرگ من ای عبید
پروانه چون بسوخت شود دلفگار شمع

ردیف غنین

همچو شمع زیر فانوس است اندر تن چراغ
لاله حمرا چو روشن کرد در گلشن چراغ
کی برافروزد دلا در خانه بی روغن چراغ
خنده از بس میکند آری که مردن چراغ
شور عشق افروخته در وادی این چراغ
زیر فانوس است یا گوی تیر دامن چراغ

دراغ دل فروخته در سینه ام روشن چراغ
از فروغ باده اینک تیره دل روشن کنید
وقت فکر شعر باید در کشتی بسامی زمی
چون ز حد اسباب شادی بگذرد غمزه مشو
تا بسوزد، همچو پروانه پروبال کلیم
ساقِ سیمین می در خشد زیر شلوارش چنان

نهانت آتش عشق تو در دل مشتاق
 بترسم آنکه بسوزد ز آتش شوقم
 زهر عشق مجور در کتاب و دفترها
 ز مار زلف نیندیشم ار شوم مسموم
 دلا ز صوفی سالوس پر خد رمی باش
 فروغ حاسد کم مایه پیش فضل نیست
 بنات ذهن کشم ز آنکه قدر دان نبود
 ز فیض طبع بود نظم شکرینه من
 بگیر معنی تر آن گذار طاهر لفظ
 خوش از مان فرام که بوی وصل دروست
 دلا ز فکر جهان می شوی سبک آزاد

چنانکه آتش کاس من در دونه چقماق
 بنامه چون بنگارم حکایت اشواق
 چو درس عشق گرفت بستی این اوراق
 که هست از لب لعلش مرا بهین تریاق
 که هست صوفی از رق لباس بس ز راق^{له}
 که مبر برهنه ز نورست پیش خور به محاق^{له}
 چو داندی که گشت نبش خشیت^{له} الا ملاق^{له}
 سلیس و متنوع و سهل و صاف بی اغلاق
 گرت خرد بود از شیر برگزین قیماق^{له}
 بد از مان و صالم که هست بیم فراق
 گر از تقید کثرت روی سوی اطلاق

له حلیله باز و دغاباز
 له شب آبراه
 نری کر راه فریخته
 له دایک کفر
 خور ازنده بگردد
 دانه خور ازنده بگردد
 له نری فریخته
 له دایک کفر
 خور ازنده بگردد
 دانه خور ازنده بگردد

ردیف قافیه

زرد رخ و اشکِ سرخ آمده برهانِ عشق	خشک لبِ چشمِ تر این همه سامانِ عشق
هم ز سرِ عشق بود جنبشِ روزِ ازل	هست برین کائناتِ منتِ احسانِ عشق
خونِ جگر خورنش گشت غذا تا باد	هر که بخوان الم آمه ممانِ عشق
میکنم از سرِ بدرِ شورِ جنونِ رادلی	شورشِ تازه دبدِ شورِ نمکدانِ عشق
عشق خلیفه کتابِ مکتبِ داین دست	جانِ حزیتم بود طفلِ زباندانِ عشق
هر چه که خواندم ز علمِ جمله فراموش شد	تا شده ام درسِ خوان من بدبتانِ عشق
دارغِ دلم کرده گلِ اینست تماشا بست	کیست بیاید کند سیرِ گلستانِ عشق

له در و جایی
 طه این تو را
 طه بجای طه
 روان شرب ۱۲

مستی جاوید گشت حاصلِ اوای عبید
 هر که چشمِ لذتِ حبه از جانِ عشق

ردیف کاف

دلم ز آتشِ خوی تو هست در تپاک
 ز مار زلفِ سیاه تو من شدم مسموم
 مگر تو باک نداری ز پریشِ محشر
 و دیدیلِ سرشکم بزیر تابسمک
 درختِ شور کند افتخار بر صندل
 تنورِ سینه ز طوفانِ نوح یاد دهد
 کشید فوجِ خطش بر سرِ ضوا ملک و
 چه فائده که زنی کلاهک بکاخ بلند
 هلاکه از سرِ کوی تو سرِ نیر تا بم
 چو بر شود شراره پر شراره من

دو چشمِ مست تو در قتلِ عاشقان چالاک
 بده ز لعل لبِ بسدینِ خود تریاک
 چنین که گشتی در قتلِ عاشقان بی باک
 رسید آه جگر تاب من بادِ ج سماک
 ز شاخ تازه آن گر کنی گهی مسواک
 حمامه چو کند نوحه بر درختِ اراک
 چو لشکری که فریدون کشید بر ضحاک
 چو خوابگاه شود آخرت به تیره مناک
 گرم به تیغ زنی در کنی به تیرِ هلاک
 ستارهای دگر بنگری تو در افلاک

له مرغان
 له ای کجای زین
 بقیه قد با زبان
 قرار دارد
 له ملک راغ نام
 شاه ایت ششان
 حق ترجمه ارکست
 که از آن سوک
 سازند ۱۳۲۰
 له کوز
 له دوازده ایگده
 خنده پیدا شوند ۱۳۲۰

که هر یکیت چو فانوس و شمع روشن ساق
 نظیر او نتوان یافت در همه آفاق
 بد لبری و جمال از همه توئی سباق
 طباق سبعة الوان مجوز سبع طباق
 که بهترین نصائل بود گزین اخلاق
 مرا بابل زمان می شود چگونه و شاق
 زبانت پُر ز محبت دلت پُر ز شقاق

بهر دو پایه پخته زیر جامه اش بنگر
 نگار من که بحسن و جمال فاق الكل
 اگر چه طفل سبق خوانی ای گزیده پسر
 ز در هر کاسه سیه چشم نعمت از گولیت
 دلاست خلق حسن زیور فضیلت مرد
 بصورت آدم خاکی بسیرتند چو دیو
 دلیست پُر ز نفاق و ز بان پُر از آرم

برای رزق کمن زرق و شید چون اعط

عبید تکب کمن بر مهین رزاق

کله کاسه سیه پخته

سیرتند چو دیو

کله سیه پخته

پورهای جانی

سازد گرد روی

آن کاسه سیه

چون بینه خواند

فرا بگوشت

کله نفاق و دلی

کله شمع و دلی

کله دلی و نفاق

کله دلی

کله دلی و نفاق

<p>یک محرکست اینجا زوستان همه جنبش یک تصور سازج بس دلا ز بهر من گفتمش که بیمار کی شفای من باشد هان شب جوانی رفت صبح شیب طلب هر شد واعطار هم بنما چون بطنز گفتم گفت</p>	<p>گر محرکی نبود از کجاست این تحریک بحث منطقی بگذار ترک کن همه تشکیک مُمرَضُّ انا گفته این من هوشیانیست فکر ز اذکن دانا وقت کوچ شد نزدیک ضلل لهُوی ایاک یافتی من یهدیک</p>
<p>گر بیا کنم تنها در غم تو من شبها ما سألنی قط یا عبید ما یبکیک</p>	
<p>ردایه : لام</p>	
<p>من رسید ز تو یک سبوح ز غسل اگر ز سر که همی کند می شود دندان</p>	<p>نگاه بان تو باد احسان ای عزوجل زبان مدحت تو کند شد مرا ز غسل</p>

له من که جایی
و به کجاست
چو ز شفا و به دورا
له ای جان بود
هوس تو اگر کرده
سی استیست بیک
له زمین نیچ
یا لیکری ای
عبود چه جور
میگویند

<p>کنون ز آب حیات لبست بکن احیا بگفته که زنی مرا به تیغ جفا شوون تست بهر جا تراهی بسینم بهر چه می نگریم من اسراک فيه اداک</p>	<p>فقد قتلتنی غیلاً بلحظک الفتاک کرا به تیغ زنی زانکه لیس فی سواک بهر چه می نگریم من اسراک فيه اداک</p>
<p>بعقل و فلسفه کی میری بر وجود عبیدی است مرا این مسئله بدون زاداک</p>	
<p>یا غزال ترمینی کم تلحظک الفتیک اختفی محیاک تحت شعرك المظلم گشتم ام نوان و زار زرد و لاغ و بیمار شف هجرت جسمی صرت ناحلاً هیهات ترک چشم فغان ز دچنان ره اسلام گفت عارفی با من دلبرت بررداری</p>	<p>دا دزان دو ترک تو کار شانت چون تاجیک درد و چشم من آغ شد جهان همه تاریک اعطی دواء من رشف ریقک من فیک گشتم ام خلل آسازد و لاغ و باریک ترک پار سایهها کرد زاهدت سیک حیف من زود و درم او ز من چنان دیک</p>

بماذا مره فافزوت
نالکلی نام کنشی
شده در وجودم ز تو
فوق نام نیست
شده بهر انداخت
اراک نگاه کن تو را
دان کی بسیم
شده ای تو در حق
مرمت خواهی
غزیت ترا سیدی
شده چو جات در ز
موی تارت پوشیدند
شده از آب دانات
داروی من بد
شده آه که دوری تو تنم
از زود و لاغ و درم
به باب

گوش بنواز ز آواز دشت رود کنون
بتکی سنگدلی د لبر کی شنگولی
دل بدان خوش کلکوبند و ز داغظ مشنو
ساغری از می در غم بکفم نه ساقی
هان شبستان دل تیره زمی روشن کن
باد نوروز کنون از مدد نامیه بین
عطر بیزست هوا و بشامت هر شام
زلف چون مار سیه آمده تا ساعد او
خوش حدیثی ست ز گیسوی مسلسل داغظ

بیکی گوشه نشین بامی و یک رود دگل
یا سیمین روی د سمن بوی دیمینه کفل
سخن بمیزه و هرزه دیاوه کفل
تا غم دهر شود از دل من متاصل
لاله افروخته در دشت بهر سو مشعل
فرش انداخته در دشت و جبل از مغل
نفحه طیب رساند ز بشام و مندل
ساعده سیمی او هست گمر از صندل
که یکی هست چو مرفوع از ان یک سفل

طرز نو در سخن ایجاد عبیدی کردی

نتوان یافت بدیوان کس این طرز غزل

له کوکب پر از شست
سندره دشت پادشاهانه
سلسله کلکوبند
ست در هر آنست
معنی بچه کاوش
ست اما ابرو نیلان
معنی سر کی محبوب
ستمال می کنند
سلسله در لفظ مسلسل
درفعا و مدلی کداز
اقسام بدو شستن
منقبت تویر بکار
بوده شد ۱۲ من
سلسله بختی
کتاب رجوع شود

<p>ز رشک آهوی چین عطر خوی تست عوض دگر رسید بن چای مزرع سلامت بزرگ همسر راج لطیف ریحانی حقوق شکر تو بر من فزون ز قنار است بشکر هدیه شیرین تو ز من بپذیر مقابل عسل تست این عنزل آنگه</p>	<p>ز شهد خالص بنگاله خلق تست بدل ز چای پیکین و آشام الطف افضل بهوی روکش زنده و بشام و هم مندل ادانکرده ز بانم بقت در یک خم دل عجالة دوسته بیتی همی بطرز غزل مقابل عسل آید گهی اگر حنظل</p>
<p>چنانست این غزل بمیزه عبیدی را متی زمینی دبی ربط و یاده و مهمل</p>	
<p>رخش بر تاخت کنون خمر و خاور بکل در چنین موسم خوش خیز و بیاد ربستان در چنین فصل نباید که نشینی بیکار</p>	<p>رشک مینوشده از سبزه و گل دشت و جبل بانگار خوش و شیرین سخنی دست و بغل از می و مطرب و ساقی بهر از طبع کسل</p>

سیلاب اشک گرچه روانست در کنار
 پنهان ز بهیست در دل عشاق عشق را
 آمد غبار پشت لب سرخ تو پدید
 و اعظم را بر ترک محبت گفت لیک
 پریدمش اسیر کندت دلند چند
 مرغان آشیان فرازین شوند دست
 هشیار باش تا پنجره دازد شیشه
 جانم نمود ساز سفر در غمت ولی
 باشد گهی به منظره چشم جاکنی
 ما را ز بار فکر جهان کرده خوش رها
 اندر دلم چگونه بود جای عشق غیر

اما فرد نشانده نه باری شرارِ دل
 چون تارِ برق میرود اندر دیارِ دل
 از بوسه بده که بشویم غبارِ دل
 ترک محبت کجا اختیارِ دل
 گفتا که مشکلت که کرد شمارِ دل
 گر نغمه کند بترنم هزارِ دل
 در مرتع هواشتری مهیارِ دل
 کرده خیال تو نه سفر از دیارِ دل
 ای آنکه جا گرفت اندر کنارِ دل
 پیکان ترا چرا بشماریم بارِ دل
 در پرده دست چو او پرده دارِ دل

سه حرفی دل
 سه حرفی دل

سلسله یعنی دقت به
سلسله تو که در این بیتی
پی هر کس ناخوش ما
شغای بخش

ساقیا زان صاف می چون سلسیل	کن خمی یکباره بهر ماسیل
زان می نوشین و شیرین چون عسل	کاندرو باشد مزاج زنجیل
مار سلاست یا مار معین	زاب کوثر و صف او باشد دلیل
ده ازان می کش بود خرطوم نام	دامن ابرست چون خرطوم بیل
چشم بیمار مرا بیمار کرد	ممرض انت فمن شیفی العلیل
در گلویم سرمه میریزد مدام	بنگرم چون سوی آن چشم کحل
آتشین چهرت بجم غلگده	نیست این آتش کم از نار غلیل
زنده باوید ماند و ائسا	هر که او در عشق جانان شد قتل

فکر زاده راه کن اینک عبید

کاده نزدیک تر وقت حیل

از خون دل شکفته چنان لاله زار دل

باری خیال یار بیا بین بهار دل

روشن کند جان و روان لکش هوای صبحدم
 برخیز از بستر دلا برکش نشیّد دلکشا
 زو جان ببالد در بدن غنچه بخندد در چین
 خاک سیه بین زر شده آستین عنبر شده
 جان را دهد ذوق و صفات را دهد نشو و نما
 بین خست ابی سیتن کیونکن بشنو سخن
 جانان صبحی ساز کن بزکیان آواز کن
 ای زله خواران جهان از خوان فیض آسمان

هان جان دهیای عاشقان بر رونمای صبحدم
 مرغان شده دستا نسرا خوش بر هوای صبحدم
 گل پاره سازد پیرهن هست این صفای صبحدم
 پرگونه گون زیور شده از کیمیا صبحدم
 رخ را دهد نور و ضیا روشن لوامی صبحدم
 اینک خروس بانگ صادق گوی صبحدم
 قمر صراحی باز کن می ده برای صبحدم
 گیرید بهر خویش هان اده صلا صبحدم

هان ای عبیدتیره جان هنگام فیضت این زمان

دل را منور ساز از ان روشن بقای صبحدم

گفت می بینم و گل می پرستم

گفت می نوشتم و نل می پرستم

گر ظاهرت ز لطف ولی هست آن خلاص
گیرند فی المثل چو عبیدی عیار دل

ردیف مسم

کجا جز تو جانان ترامی پرستم
نه بت می پرستم خدا می پرستم
بصوت هم اندر صدامی پرستم
ترامی ستایم ترامی پرستم
من آن مبداء هو رزخ شامی پرستم

نه من جز ترا دل ربامی پرستم
انا الحق زند پیش روی تو هر بت
شون و فنون ترامی شناسم
ز تو باز خمیزم بود در گریزم
چرا، همچو حر با پرستم خور را

عبیدی جز او قبله گاهی ندارم
گر آتش دگر من هوامی پرستم

<p>ز زردی رخ و از اشک سر خم لعل و زرق حاصل بگوید زاهد دلبر که بی چون و ناشستی همه زانم شدای دلبر چو تو از آن من گشتی</p>	<p>بجهد الله ز فیض عشق گنج شایگان دارم چنانش بی نشان گویم چو هر جازو نشان دارم نگارا چون ترا دارم همه ملک جهان دارم</p>
<p>دلی دارم عبیدی که ز غمش سرمایۀ دارد چو این نقد گران دارم فراغ از این آن دارم</p>	
<p>گر چه آزاده ام انداز ترا بنده شوم یکی غمزه ز تن جان و روانم بر بود هر دوش شیوه نو آفتی بر جان آرد دفع ستمش نتواند که کند پازهری بنده ام ساخت و کرد از دو جهانم آزاد مست شب بودی کردی بهار دلخوش</p>	<p>شیوه دلبری و ناز ترا بنده شوم عشوه غارت جان ساز ترا بنده شوم چون نه طریز ستم انباز ترا بنده شوم نیش آن عقرب لهوا ز ترا بنده شوم سرو آزاد سلف را ز ترا بنده شوم مستی نشه بگما ز ترا بنده شوم</p>

سجده جاری زده است
 سجده غوسیان قدر
 و غفلت کبابی من
 و خودم تا غم یکسکن
 بی پرستنده ۱۲

گفت بزمار چون پروانه سوزم	گفت در گل چو بلبل می پرستم
نه در گل هر خس و خوارندرت جاست	از انت در عز و ذل می پرستم
رخ و زلفت همی جویم بویم	نه گل خواهم نه سنبل می پرستم
بهر جز و جهان مهر تو سار لیست	از ان هر جز و دش ای گل می پرستم
منم سمرست جام و حدت ای شیخ	نه قل خوانم که قفل می پرستم

پرستم نور و ظلت ای عبیدی
 گمش روگاه کاکل می پرستم

چهار عشق تو ای مایه روح و روان دارم	رنج زرد و تنی لاغر دلی سوزان دارم
دلی بس ساده و آذاده دارم از غم دنیا	سر و کاری چو بآن ساده روی نشان دارم
دل سوزانست در پنهان و چشم اشک یز است	نشان عشق آن دلبر نهان هم عیان دارم
قد خمیده ام را از حقارت منکر ای زاهد	که رطبی معنوی در این بان ابرو و کمان دارم

<p>ولی بس ساده و پردرد جانی با صفا دارم چرا از دردِ داد و نالم چه حاجت باد و ا دارم زمینا و زساغردا نمازین روغن دارم که می دانم نیدانند که با عشقت چا دارم زمه گرفته تاما هی برین معنی گوا دارم گدای روتیم حاجت چه باشاه و گدا دارم همه ملک جهان دارم نگار چون ترا دارم</p>	<p>بشوق ساده روی من چگویم تا چا دارم بلا جوین عشقت راست رمانا ز روی او منم کز باده عشق تو مست جاودان هستم ز طعن زاید بی درد هرگز نشکنم جانان بهر ت عاذلم ای جان دیده داردونی دل غنی از هر دو عالم گشته ام از دولت عشقت همه زانم شدای دلبر چو تو از آن من گشتی</p>
---	---

لا نشین سنه

نیاز آگین دلی دبی نیاز از هر دو عالم هم

چه پروا از جهان دارم عبیدی چون خدا دارم

یکی عشوه دل و دینم و جانم بردست
شیوه خانه بر انداز ترا بنده شوم

ای عبیدی چه فوشت که داری بغزل

که فریب دلم انداز ترا بنده شوم

توان یا بم روان یا بم جهان یا بم خدا یا بم گهی بر صورت عذرا ترا می دلربا یا بم ز به اشیا ترا بنم بهر اشیا ترا یا بم چو بوی جان نواز تو من از باد صبا یا بم که از درد تو جانم بهر دردی دوا یا بم درین گلشن اگر از گل وشی بوی وفا یا بم که از هر ذره رخساره من نور خدا یا بم	بگاه جلوه جانان چگویم تا چایا بم گهی بر صورت لیلی گهی بر صورت سلمی ترا بسینم ترا خوانم ترا جویم ترا دانم چو گل جامه درد جانم بهر درد هوای تو چرا نام ز درد تو چرا در مان آن جویم چو بلبل من فدا بروی کنم جان نزار خود چرا از بهر دیدار حسد بر طور بر تازم
--	---

اگر نقد صفا من از جناب مصطفایم

عبیدی روکش آینه گردینه صافم

تلخی ایام بهجران کیسره بیرون رود
 مذہب صورت پرستی کرد چشم خستیار
 نو جوانا بر کن سالان بچشم کم مبین
 کلبه تار ز لیخا رشک فردوس برین
 کار من بانالہ و شیون شدہ لازم مدام
 صورت خوابان دینار از دل خواہم شبت
 پردہ کثرت ز روی شاہد وحدت نگن

ہمسخن بامن گران شیرین سخن خواہد شدن
 کیش من ہماستان بابرہن خواہد شدن
 ہر نہال نودرین گلشن کم خواہد شدن
 از لقای یوسف گل پیرہن خواہد شدن
 گر بہ بیت الدردوم بیت الحزن خواہد شدن
 این خیال بت پرتم بت شکن خواہد شدن
 تا کہ این ادہام باطل رہزن خواہد شدن

قند بنگالہ عبیدی میفرستی سوی فارس
 طوطی شیر ازین شکر شکن خواہد شدن

جهان را کرد بس شاداب بہمن
 شدہ بر کون فتح باب شادی

گلستان ساخت مشت از آب بہمن
 کہ کرد امسال فتح الباب بہمن

تلخی صبح غمگینی
 تلخ خوارہ چشم حافظ
 است کہ میفرایند
 و شکنجہ بندہ
 طوطیان ہندوین
 قند بنگالہ کہ بہ بنگالہ
 بہر دور

سکہ نامہ یاد دہم
 فارسی کہادوم
 زمستان میشود
 سکہ فتح الباب دل
 دہدای باران ۱۲
 بغاوت و بہمان

ردیف نون

دی گشته هر جا میمان اما بخوان خوشیتن
 هم شمع دهم پروانه عاشق بشان خوشیتن
 ای در گل و در خار تو از گلستان خوشیتن
 هم در عیان بینم ترا هم در نهان خوشیتن
 بین یوسف گل پیرهن رکاروان خوشیتن
 تا کی یقین داری نهان اندر گمان خوشیتن

ای کرده در گیاهان عیان هر جانسان خوشیتن
 تو صاحب هر خانه در سجد و میخانه
 ای اصل هر پندار تو در سجد و زنا تو
 گیتی ز تو دارد نوا فر و ضیا رنگ و بها
 زنا پندارت شکن ای شیخ دین ای بهمن
 ای شیخ دین بنگر عیان نور خدا در هر مکان

هان ای عبید نخیره سرشواز خودی خود بدر
 آنگاه بینش جلوه گر اندر میان خوشیتن

در فراقش زار در رنج و محن خواهد شدن

تا کجا جان حزنیم متحن خواهد شدن

شربت قند از لب ده پی تشکین من

له نجبت آهنگی که
بآن درنگ شگفت
از دانه

<p>ایکه شده عشق تو ملت و آیین من خشک لب تشنه کام از لعل عشقم مدام معنی رنگین ست کوه خامه من تیشه طبع صفا بخش من مانی صورت نگار مانی معنی منم مانی صورت - نیم دیدن گل چهر تو دیدن غلست غلذ</p>	<p>از همه ملت جدا کیش من و دین من از لب جان بخش ده شربت تشکین من نگ تراستی کند خامه چو میتین من صورت بیزنگ او معنی رنگین من پرگردانگار من خامه مشکین من بی تو غلذ خار در چشم جهان بین من</p>
<p>پیر و توفیق دهم پیر و خا قانیم کس نرسد ای عبید طرز نو آیین من</p>	
<p>کامکاران بگدایان نظری بهتر ازین صدق نیت همه کار و ارادت در دل زرد رخ خشک لب و چشم تر و دود جگر</p>	<p>پیش صاحب نظران کو هنری بهتر ازین در طریقت نبود را بهری بهتر ازین سوز دل را نبود پرده دری بهتر ازین</p>

لمه دار آب بر وزن
فاز ابی ارباب گشت
که پرورنده در بستان
فراشته بر پان

بهار یده دُرِ خوش آب بهمن	بهر برگست عفتی از لالی
نمودش باز اینک شاب بهمن	جهان پُرمان بده چون پیرِ فرقت
مگر بارِ دشرابِ ناب بهمن	چراستند مرغان در گلستان
نموده تازه و سیراب بهمن	زمین تشنه کام و خشک لب را
جهان اندر شده دارا لب بهمن	چو بهمن خورشید اندر کام اژدر
به بخشیده گزین داشاب بهمن	زمین در بر کشیده خلعت سبز
بر آورد دست آتش ز آب بهمن	دمیده لاله حرا بکُهار
ببازوی که یابد تاب بهمن	ز نیروی که یابد زور نیسان
کز و یابد فرو فر تاب بهمن	بود جان جهان نیروی یزدان

نیایش کن به یزدان ای عبیدی

که گیهان تازه کرد از آب بهمن

ردیف‌ها

ای در همه دیر و دار نور از تو و نار از تو جان از تو روان از تو تاب از تو توان از تو شور سر مستانی زور کفِ دستانی در نشأت انسانی در پیکر حیوانی در آخسمن و گلشن آتشکده و گلخن که ناری و که نوری شیرینی و هم شوری	فراز از تو فروغ از تو بر از تو و بار از تو گل از تو و خار از تو و خس از تو و خار از تو رنگ رخ بستانی نقش از تو نگار از تو در مجمع روحانی شور از تو شرار از تو سوز از تو و ساز از تو رنگ از تو بهار از تو هم ماتم و هم سوری سوز از تو و ساز از تو
--	---

ای جان جهان جانان از تست عبیدی را

زور از تو توان از تو نور از تو نه ساز از تو

بیگمان در نهان هر جا توئی تو

شمن مخ بر من تر سا توئی تو

جهان را جان و جان افزا توئی تو

توئی در کعبه و اندر کلیسا

بهری تا در لاهوت گرت عشق بود
 ای که بر خوان جفا خون جگر نوش کنی
 زلف تو شام غریبان درخت صبح مهید
 تلخ دشنام ده زان لب شیرین که بود
 بی خبر از دو جهان با خبر از یار که هست
 سیدی از غنچه لب آن سرو قد آمد در دست
 از سیه زلف چو شب رخ چو سحر نبودی
 ده چه خوبست گهر کا که تمناسفت
 هنر خویش نهفتن بود و عیب کسان

لاله گشت آروغینه
 بر چانه کبرای مردان
 پر گشت لاله
 خورشید

مرغ جان را نبود بال دپری بهتر ازین
 عاشقان را نبود احضری بهتر ازین
 هست در دهر نه شام و سحری بهتر ازین
 بهر عشاق نه شیرین شکری بهتر ازین
 بدو عالم نبود با خبری بهتر ازین
 نخل اُمید ندارد دثری بهتر ازین
 کود عای سحری را اثری بهتر ازین
 صدف طبع نزا ده گهری بهتر ازین
 هنرمزد که نبود هنری بهتر ازین

روز و شب درد عبیدی بکن این بیک خوش
 که بدیوان نبود شعر تری هبتر ازین

	<p>محمد بزرخ کبری تویی تو</p>	<p>تویی احمد تویی محمود و حامد</p>	
	<p>عبیدی هر چه گفت از شرک نبود که جمله لاست والا تویی تو</p>		
	<p>دو ترک عربده جویند بالکان هر دو بخانه دل من گشته میمان هر دو که گشته اند چنین لاغر و نوان هر دو عجب که جا بگر فتند در جنان هر دو که با ختم بسر عشق رایگان هر دو بیک مکان نتوان یافت این آن هر دو ز اشک گشته بران دلمان هر دو متاع بکمر گر انمایه در جان هر دو</p>	<p>دو چشم مست تو با قوس ابروان هر دو غم فراق و تمنای وصل اودام تن من و کمر آن نگار هم عهدند دو کا فرند سیه کاکل تو بر رخسار همین دو حبس گر انمایه دین و جانم بود متاع عشق بخوابی کران گزین خودی چراست چهره من خشک گرد و جوی پر آب دلا تو علم و ادب را طلب که می باشد</p>	

له گوشه بگر
یعنی دوری کن

توئی خسر و توئی فرهاد و شیرین	توئی دامت توئی عذرا توئی تو
توئی خاک و توئی باد و تو آتش	توئی آب روان بخشا توئی تو
توئی برجیس و بهرام و تو کیوان	توئی تیرم نسرا توئی تو
توئی ماهید و هم مهتاب روشن	توئی مهر جهان آرا توئی تو
توئی لاله توئی نسرین توئی گل	چمن اندر چمن پیرا توئی تو
توئی گل هم توئی بلبل تو گلشن	همان نفع روان آسا توئی تو
توئی طور و توئی نار و توئی نور	سخن گوینده باموسا توئی تو

توئی آیات موسی و تو ساحر	عصا و هم ید بیضا توئی تو
سه اقنوم سه قرقرت عشوه تست	توئی روح و دم عیسا توئی تو
توئی باطن توئی ظاهر هر سو	توئی ساری بهراشیا توئی تو
به تشبیه اندری تو مجلس آرا	به تنزیه اندرون کیتا توئی تو

له نظم میانی است
 بمعنی شخص و اصل
 جنس آن اقامت است
 بیغده نصاری کافان
 بهیچم چون تو نیستند
 از قوم عیسی است از آفرین
 ذات وجود تو هم جفاست
 با علم و اقنوم روح تقدیر
 ذات باجوده خداوند
 این عقیده را در فرموده
 با بیغده نقد کفا
 الذین قالوا ان
 الله ثالث ثلاثة
 علی ضرب کج

توئی صورت نمای عالم و بس

از خود ایگان چو طرف بر بندی

پیش زیبا رخس بخود دیدن

بهر دید رخ جهان آتش

اینست آئینه حسدای نما

همه گیتی ست یکسر آئینه

که نمی هرزه دل بر آئینه

بت پرستیت منکر آئینه

از جهان نیست بهر آئینه

بین درو بایدت گرا آئینه

دیده باید عیبید یا ورنه

کور بیند کجا در آئینه

زهی ز روی نکوت دیده توان و ان فرغ دیده

سطاجلاک نهها لک جوی نوالک مضی مثاک

نه بحر جود تراست ساحل که ابر فیض تو هست باطل

جدالک للخلق مسترادنداک فی الدهر مستزاد

مثال زیبا رخ تو هرگز نه چشم دیده نه کس شنیده

لکف جدک کل حین علی البرایا لهی جدیده

عطاک غیث الثری سکیب لهاک غوثا لوری مصفیه

بهر مکان را یگان کشیده بهر زمان بی طلب سیده

له شکوة و حزن و غم

نور جان تو در شمعید

بخشش تو به هر کسید

و فلین تو غنا یافت

له دست کرم تو بر دم

برافروشان عطا یای

مازه بخشید

بچه ابر کاشش سرجم

بباد داد و داد نهایش

درشت باشد

له بخشش انعام و فوادم

تو از زمین است و زمین

در کم هر دو سینه تو با تو

است که بی بخشش تو زارم

افزونگی یازده و ده

تو در دهکار دهان تو

است بی پایان است

غزل تو گفته بر طرز جامی و سلطان
عبید را بهرت باد فیضِ شان هر دو

ردیفات

از همه صورت دهر آئینه	دیده ام روی تو هر آئینه
بر سر آئینه در بر آئینه	از پی جلوه ات پدید آمد
دیده کوشد بگوهر آئینه	از رخت یافت روشنی و ضیا
دل که شد صدق پرور آئینه	از تو درویزه کرده صدق و صفا
چون رخت دیده اندر آئینه	نقد جان رونما دلم داده
تا رخت دیده دلبر آئینه	نزده چشم بر هم از حیرت
گر نظر کرده ام در آئینه	روی تو دیده ام ز هر تمثال

<p>سرپا دفتر حسنات آن سر دفتر خوبان جوام زود میگونی ز خشم دتند میرانی بود زنگ خودیت خود حجاب چهره دلمبر بجو بحر حقیقت چند نشنه کامی ای غافل</p>	<p>ازین دفتر دلم کرد انتخاب آهسته آهسته سوالم را بده باری جواب آهسته آهسته بیگلن از رخ جان اینقباب آهسته آهسته برون بر کشتی خود زین سراب آهسته آهسته</p>
<p>هانا طبع و قادی عبیدی ابر نیاست بریزد در غلطان زین سحاب آهسته آهسته</p>	
<p>گشته خط تو چو آن خال سیه در غم زلف سیه در چشم سرخ می ریز بجام اسپید شد سیه بختی دائم روزی سرخ منقار مرا طوطی طبع</p>	<p>طوطی بین که پروبال سیه بهنجوشب روز دمه و سال سیه کاده ابر بر شکل سیه بخت من هست چو آن خال سیه زارغ بختست مرا بال سیه</p>

لے نظروا کی کرد
 و سطر و از شدت
 گری پیش چشم چه
 جلوه میکند که گویا
 آهسته و در آن
 تصویر در رخسار و غایب
 و دیده منقلب شده

له بوی خوش
له ای دو گاه جانم
بغایت
له خویها
له بزرگ دلی اندازده
و بسیار آزارده
له بوی غایت نادم

شیم زلفت صبا چو آرد دل گرفته از و گشاید
الیاک یا مظهر الجباب هر آن شگفتی که در دیده

دل حزین تازه جان بیا بد که بوی جان پرور شنیده
و منک یا مصداق هر آن غمی که خلق چیده

فداک یا مستعان روحی تن و روان عبید مردم
که می رسد و را بهر دم ز تو ایاد لنا عتیده

برون رفت از تنم زور شباب آهسته آهسته
ازین خونین جگر نگذاشت چیزی آتش عشقش
بود عالم کتاب صنعت یزدان پراز حکمت
سرت گرم بیای جام می پیا برد ساقی
بوقت خشم خوی از عارض گلگونش میریزد
در خید از تیرگی سومی شبگون روی رخشان
من این فسانه هجران بر پیش دوش میگفتم

چنان که سر رود و مگر شراب آهسته آهسته
بلی آتش خور و خون کباب آهسته آهسته
شوی دانا چو خوانی این کتاب آهسته آهسته
که تا از نشه گردد دیحجاب آهسته آهسته
چکد از برگ گل ز آتش کلاب آهسته آهسته
بر آمد از تیر ابر آفتاب آهسته آهسته
ازین قصه گرفتش حیف خواب آهسته آهسته

اگر مهربان و مطلق ای جان دل عبیدی خردین باشی
چه چاهها بسکه نغز و زیا چه نغمه نو نوشنید باشی

با هزار آزار یارم تا همی یارم توئی	کار من زارست تا اندر دل زارم توئی
دوستان از من همی پرسند دلدار تو کیست	بی زبانم ترسناکم گفت می نارم توئی
چاره کارم نیاید از کسی ای یاد دوست	غمگسار و یار غار و چاره کارم توئی
هر چه آرام کنی آرام دل انگار مش	هم دلارام توئی و هم دل آرام توئی
ای دل بیمار یار خوشستن دانستمت	آه از نادانیم در آستین مارم توئی
بیج دانی جامه ات سرخ از چه شد ای سرخ پوش	ز آنکه هر دم اندرون چشم خونبارم توئی

گفتمش من بلبل خوش خوان گلزار توام
گفت گم شوای عبیدی خاک گلزارم توئی

دلی افتاده داری ازین افزون چه میخواهی	ز غم آزاده داری ازین افزون چه میخواهی
---------------------------------------	---------------------------------------

سر نه گوشت چشمش بنگر	آهوی دیده و نهال سیه
گشته ام لاغر و باریک چنان	که بگلم بود آن نال سیه

آه در فکر خط و خال عبید
شد مرا نامه اعمال سیه

ردیف: یا

غزال صحرای جان باشی زمتمندی مید باشی	رمید باشی دودیه باشی ندیده دامن کشیده باشی
زیک نگاهت هزار تیر خا بجانم خلیده باشی	زیک کرشمه هزارا خگر بجان ارم میدیه باشی
لب نوشین انگبین پرده انت حق زلولوی تر	قد تو شمشاد و یاسمن برگ بر بنادش خمیده باشی
مرض عشقت بجان سید شکیش از دل بدر مید	مگر ز راه ترحم ای جان بوقت مرگش رسیده باشی
چراست قریب باله زین است غداست بخین است	بعد چو سرو برن چو گل در چمن هانا چیده باشی

قد با سر و دقری با جر اگر آن سہی قامت
از ان روزیکہ کار من بآن افغان سپرافتاد
نموداریکہ از مہ تابماہی پیش چہمت مہت
شمیمی از نسیم کو چہ جانان ہر ان کو یافت
شب دروزم بیاوآن در دندان زخانش

بنازد کشرامی در چہمن اندر چمانستی
دلم پیوستہ در سوز و لب من رفغانستی
طلسمی بستہ برگنج الہی در نہانستی
گلی پژمردہ مانا پیش او باغ جنانستی
چو کلک گوہر افتانم دو چشمم در فشانستی

خمیدہ شد قدم مثل کمان یک این عجب نبود
سر و کارم عییدی چون بآن ابرو کمانستی

چنان گرم و فروزان چہرہ اش وقت عتابستی
این گریہ دل نغمہ مطرب بود مارا
برای یار بدستم شراب و ہم گزک دارم
چنان شفتش بتن اندر اسار سیت میدانی

تو گوئی گرم و سوزان نیمروزان آفتابستی
تن لاغر درم تارِ رگم تارِ ربابستی
ز شریانم شراب و از دلِ بریان کبابستی
چو جان اندر تن زندہ چو آب اندر شرابستی

هزاران عاشقان اری ولی هرگز کسی چون	ز کف دلدادۀ داری ازین افزون چه میخواهی
دل از بند جهان دارسته باشد مبین دولت	گر این حقدادۀ داری ازین افزون چه میخواهی
تو حق بین دیدۀ بر سر حسد اجویا دلی در بر	ز حق آمادۀ داری ازین افزون چه میخواهی
ز روی مهر آن دلبر درون شیشه دل چون	طرب ز بادۀ داری ازین افزون چه میخواهی
بعشق ساده پر کار داری چون سروکاری	دلی پر سادۀ داری ازین افزون چه میخواهی

عبیدی از تنیایا بگیر این مصرع و لکش

دلی آزاده داری ازین افزون چه میخواهی

دلم گشته چشمان آن جادو شاستی	سرم آواره آن گیوی عنبر شاستی
کم از هیچ اربو چیزی دهان تنگ و باشد	زمو باریک تر باشد اگر در میانستی
گران کوهی سرنیش باشد اما از گل نسیرین	بجان ناتوانم زان ز غم کوه گرانستی
سیرین آن پری پیکر گران و آن کمر لاغر	چسان بار گرانی بر سر این ناتوانستی

<p>عرق آلوده بنگر در غضب رخساره سرخش بعشقت شهسوارم جان من غم سفر کرده بوقت خشم بر رخسار خورش بشفاف گها هرا آنچه در جهان بینی ز نقش نیک بدیجیت دلی دارم بسینه پیموده در زمین مدفون تو باشی چون شه فرمان رواد کشور دلها همان باد گیران میکنم کز ایشان آرزو داری حدیث این که العلم الحجاب لا کبرای انا</p>	<p>عجب باشد چنان بر آتشی خشنده آستی بیا باری بتو میش که او پاد در کاستی دلم کلچین گلزار جالش در عتابستی بخواب اندر آتشی بنگری آن جمله خوابستی خیال هر دو زلفش چون ملک بر عذابستی چرا شهر دلم چون خانه ظالم خرابستی همین یک حرف از صد دفتر پیدا انتخابستی بود صد حیف بر حالت که علم تو حجابستی</p>
<p>عبیدی علم باشد کاشف اشیا مگر چون شد که علمت بر رخ معشوقه معنی نفت استی</p>	
<p>ای غزاله تبت رشک لعبت چینی</p>	<p>کم بلحظک الفیثک بالغرام ترمینی</p>

سعدی در این بزرگترین
 پرده است یعنی ناز
 از آن عجب کنایه
 سعادتی باینکه در این
 در این بزرگترین

چه باشد جمله گیتی پیش چشم مردم دانا
 بود این هستی محدود پیش هستی مطلق
 ز می آلوده کردم دامن آن پاکدامن حیف
 بضی عاشقی از عاشقان من منتخب باشم
 ز نیک بد برانچه در جهان بینی همه سحیت
 بود موجود یک آن حق بود پس جمله باطل دان
 چسان در پرده ظلمانی تن نور حق بینی
 نه بینی شاید حق تا که بستی با خود می مقرون

پراز حکمت تو گوئی بهر عبرت یک کتابستی
 چو در آب محیط اندر روان خیل جابستی
 مرا معذور دار ای شیخ کین عیب شایستی
 بحسن و دلبری از جمله خوبان انتخابستی
 تو گوئی خفته داین همه شوریده خوابستی
 چونیکو بنگری این نقشها جمله سرابستی
 تن خاکی بروی شاید معنی نفت ابستی
 میان یار و تو خود از خودی تو حجابستی

عبیدی این غزل گفتی بطرز حافظ شیراز
 اگر چند این غزل من نظم غالب را جوابستی

بمعشوق گیسوی پیاپن دلم در پیچ و تابستی
 بیا دآن درگوشش بجای غم اضطرابستی

<p>از عکس جمال تو خوبی همه خوابان را نزدیکتری با ما از ما و نه بنیمنست ای مبدأ هر خوبی هر جا که کنی جلوه کی عقل رسد آسجاک کی بارگمان یابد در پرده ظلمانی ای نور نسائی رو در پرده امکانی در شانِ دگر هر دم که در صفتِ اطلاق که در صورتِ تقیید مشتاقِ جمال تو دیرست بود جانها</p>	<p>ای پر تو حسن تو سرمایه زیبائی ای گشته نمان بر ما از غایت پیدائی در عشق تو جان باز دصد عاشق شیدائی کاندر تنق و حدت مستور بیکتائی بر چهره مه تا کی از ابر غطاسائی که طفلی و که یافع که پیری و بزنائی که ذره و که خورشید که قطره و دریائی باشد که نقاب از رخ جانانه تو بکشائی</p>
<p>از عارف جامی کن این نغمه عبیدی یاد باشد که کنی منزل در عالم بختائی</p>	

عنه جان نورس
عنه جان

<p>که مرا بسیرانی گاه زنده گردانی که بروضه رضوان که بدوزخم سوزان از نگاه تو نشوآن و ز جمال تو ریاآن از وصال جان بخشی و ز فراق جان کاہی</p>	<p>بالفراق تردینی بالوصال تحیینی قربکم یسلینی بعدکم یعیبینی لحظکم ینشینی وجهکم یروینی من سناک تشفینی من نوالک یفنی</p>
--	--

بفرق ام ایستنی
دوصال زنده یکنی
تک نزدیک بودن
بنام آسایش نیند
دردی از غار غم
ی اندازد دست
همه مرشد و مراد
همه کار، سالار و ام
بکنند و بیان مرا

این عجب غزل گفتم ای عبید در سفتی
لفظک یقوینی شعرك ینشینی

بیراب بکنند
غیرت و دیوانه
چون را بکشد
تو از رفتی رویت
شفا می دهی از
دوریت تا بهر کس
عین سرائی تو مراد
ص

<p>هر لحظه جهان جانان در شان دگر آئی زان شان تو در هر آن در ماده امکان که نوری و گه ناری هم در گل و هم خاری که در صفت یوسف شاهنش خوبانی در مجمع جانبازان هم قیس تو هم دامق</p>	<p>هر لمحہ ازان شام شان دگر افزائی سارایت دگر فیضان امی اصل توانائی که قمری و گه ساری ای دلبر هر جانی که در صف شیدا یان جانبا ز لیلیائی در محفل معشوقان هم لیلی و عذرانی</p>
--	--

این نشانها را هر باشد بسوی بی نشان
 صید و لها میکند در پرده خوابان هنوز
 نازنینان غمت ادر دل سوزانست جا
 پنجه مغر ان غمت را در حرم وصل جای
 بردرت اندیشه گشته دست پاچه و انگهی
 بر مکان و بر کین ذلتش محیط و دهم ما
 شانده بر خوان و صالش میهمان عشق را
 ای فرغ روی تو اندر شب تار جلال
 مدعی اکتنا همت از شننا آشنا
 می نماید از جالش هر دمی شان در گر
 جذبه انگنده در جانها چو آن عهد است

وز نشانها پرده بر بی نشان انداخته
 در ازل تیر کیه صیاد از کمان انداخته
 حور جنت را بدوزخ موکشان انداخته
 خامکاران را طمع اندر گمان انداخته
 شعله حیرت و را بس ناتوان انداخته
 از مکاشش شهره در لامکان انداخته
 استخوان خشک را پیش سگان انداخته
 مرغ سدره را بزیر آشیان انداخته
 خویش را گونی به بحر بیکران انداخته
 آتشی تازه بجان عاشقان انداخته
 شور عشق اندر سر پیر و جوان انداخته

لغت تازه
 صفت از لفظ که
 یعنی اصل و قدر
 حقیقت و عایت هر چیز

الباب الثاني في القصائد

قصيده

در توحید باری تعالی عز اسمه

<p>ایکے سوزِ عشق را در مغزِ جان انداخت ہستی تو عینِ ہستیِ جان و انگہ بعد سلبِ این ہستی ما اقرار بر ہستی تست پروہ دار اندرِ حریمِ وحدت باشد جلال وصف تو باشد سلوبِ ذات تو باشد ثبوت چہرہ خوبان ز حسنِ خود چو آتش بر فروخت از فروغِ رومی تا بانِ طورِ سینا را بسوخت</p>	<p>آتشِ سوزان بجانِ نیستان انداختہ شہرہٴ عنقا و قاف اندر جان انداختہ از وجودِ ما سوا پرورہ بر آن انداختہ پس بدوش از کبریائیِ طیلان انداختہ سلبِ ماگوئی سلبِ بردوش مان انداختہ شعلہٴ آتشِ بجانِ عاشقان انداختہ آتشِ سوزندہ در نامی شبان انداختہ</p>
---	--

عنه یعنی غیر خدا
عنه باس بستی آن
که خواست هیچ و علما
می نهند آن لباس
عجز است کہ آنچه بودہ
شود عہد در گفتنی
نمودند و نہ بیجا
مبوب را گویند

قصیده

در نعت حضرت سرور کائنات صلی الله علیه و آله وسلم

سهمده ماه صفر سنه ۱۳۰۰ هجریه

چو شب هنگام اندر پرده این قبه خضر
 برآمد شکری رومی سلب از جانب مشرق
 تو گویی گلشنی پربسته گشت این چرخ زنگاری
 ز سیسنبه ز نسترون ز سوری و گل و زر گس
 شده زین انجم رخشان فلک شک نگارستان
 دیار داشت مانی پرده را از روی انگش
 و یا نعال انس رنجی برای بازی چهره

عروس چرخ در معجر نهفت چهره رخشا
 که ریزد خون زنگی عشق را در شب یلدا
 در شکفته گلها هر طرف چون لولوی لالا
 هم از صد برگ و ریحان و سمن و زلاله حمرا
 که چشمک می زند رنگینیش بر نامه لوشا
 نموده نقشهای بواجب بر چادر دیبا
 زمره دگون سرا پرده فرو هشتت از بالا

۱۰
 سیاه و تاریک
 تاریکی اول شب
 ۱۱
 سیاه و تاریک
 ۱۲
 سیاه و تاریک
 ۱۳
 سیاه و تاریک
 ۱۴
 سیاه و تاریک
 ۱۵
 سیاه و تاریک
 ۱۶
 سیاه و تاریک
 ۱۷
 سیاه و تاریک
 ۱۸
 سیاه و تاریک
 ۱۹
 سیاه و تاریک
 ۲۰
 سیاه و تاریک
 ۲۱
 سیاه و تاریک
 ۲۲
 سیاه و تاریک
 ۲۳
 سیاه و تاریک
 ۲۴
 سیاه و تاریک
 ۲۵
 سیاه و تاریک
 ۲۶
 سیاه و تاریک
 ۲۷
 سیاه و تاریک
 ۲۸
 سیاه و تاریک
 ۲۹
 سیاه و تاریک
 ۳۰
 سیاه و تاریک
 ۳۱
 سیاه و تاریک
 ۳۲
 سیاه و تاریک
 ۳۳
 سیاه و تاریک
 ۳۴
 سیاه و تاریک
 ۳۵
 سیاه و تاریک
 ۳۶
 سیاه و تاریک
 ۳۷
 سیاه و تاریک
 ۳۸
 سیاه و تاریک
 ۳۹
 سیاه و تاریک
 ۴۰
 سیاه و تاریک
 ۴۱
 سیاه و تاریک
 ۴۲
 سیاه و تاریک
 ۴۳
 سیاه و تاریک
 ۴۴
 سیاه و تاریک
 ۴۵
 سیاه و تاریک
 ۴۶
 سیاه و تاریک
 ۴۷
 سیاه و تاریک
 ۴۸
 سیاه و تاریک
 ۴۹
 سیاه و تاریک
 ۵۰
 سیاه و تاریک
 ۵۱
 سیاه و تاریک
 ۵۲
 سیاه و تاریک
 ۵۳
 سیاه و تاریک
 ۵۴
 سیاه و تاریک
 ۵۵
 سیاه و تاریک
 ۵۶
 سیاه و تاریک
 ۵۷
 سیاه و تاریک
 ۵۸
 سیاه و تاریک
 ۵۹
 سیاه و تاریک
 ۶۰
 سیاه و تاریک
 ۶۱
 سیاه و تاریک
 ۶۲
 سیاه و تاریک
 ۶۳
 سیاه و تاریک
 ۶۴
 سیاه و تاریک
 ۶۵
 سیاه و تاریک
 ۶۶
 سیاه و تاریک
 ۶۷
 سیاه و تاریک
 ۶۸
 سیاه و تاریک
 ۶۹
 سیاه و تاریک
 ۷۰
 سیاه و تاریک
 ۷۱
 سیاه و تاریک
 ۷۲
 سیاه و تاریک
 ۷۳
 سیاه و تاریک
 ۷۴
 سیاه و تاریک
 ۷۵
 سیاه و تاریک
 ۷۶
 سیاه و تاریک
 ۷۷
 سیاه و تاریک
 ۷۸
 سیاه و تاریک
 ۷۹
 سیاه و تاریک
 ۸۰
 سیاه و تاریک
 ۸۱
 سیاه و تاریک
 ۸۲
 سیاه و تاریک
 ۸۳
 سیاه و تاریک
 ۸۴
 سیاه و تاریک
 ۸۵
 سیاه و تاریک
 ۸۶
 سیاه و تاریک
 ۸۷
 سیاه و تاریک
 ۸۸
 سیاه و تاریک
 ۸۹
 سیاه و تاریک
 ۹۰
 سیاه و تاریک
 ۹۱
 سیاه و تاریک
 ۹۲
 سیاه و تاریک
 ۹۳
 سیاه و تاریک
 ۹۴
 سیاه و تاریک
 ۹۵
 سیاه و تاریک
 ۹۶
 سیاه و تاریک
 ۹۷
 سیاه و تاریک
 ۹۸
 سیاه و تاریک
 ۹۹
 سیاه و تاریک
 ۱۰۰
 سیاه و تاریک

مبد در هر شوق آن جذبه است کاندرا راه عشق
 در تگ اول فروماند از فرط ادب
 تا شود روی جهان به رنگ روی عاشقان
 وصف او را چون نگار و کلک کز روی طلال
 خواست از وصف گره این عقل بکشاید دلی
 بهر اکرام متدوم طیف او خونین دلم
 از فراز کاخ اجمال تو سرنگ ادب
 خوش سرودی ای عبیدی چانه توحید حق
 نغمه تو هم زبان با نغمه عرفیست کو

له فاعلم وق و برنی
 میان تی
 تله هرهای انگشتان
 تله خیال پری زواری
 جمع جمع
 تله تله
 چرخ ز سیرت

در دل عشاق زان سوز نهان انداخته
 شسوارانیکه در این ره عمنان انداخته
 طرح رنگ زرد از فصل خزان انداخته
 لرزه از هیبت او در بستان انداخته
 عقده مشکل کشایش در زبان انداخته
 ز اشک خون آلوده فرش ارغوان انداخته
 و هم باطل کوشش را از زرد بان انداخته
 نغمه تو وجد در کز و بستان انداخته
 لذت آوازه در کام جهان انداخته

محمد شافع محشر امام جسمه سنجید
چراغ هر دو کونین و طراز هر دو دارین ست
بشی کا و از ده خوش مقدش افتاده در عالم
بخوشیده نم دریاچه سوده ز عیب او
شده خاموش آتشخانه گبران بایران در
تو گوئی آب آن دریا برفت کشت آن آتش
چنان من در رقم آرم بیان معجز است او
بیک بیت صباحی اکتفا زان میکنم ایدون
شدش شق و شدش ناطق شدش گریان شدش راج
اگر احیای جسم مرده بود اعجاز روح الله
تن مرده شده زنده را اعجاز مسیحائی

حبیب حضرت داود رموز آموز مال او حی
فروغ قالب قوسین سر بر آری اود ادنی
شیاطین جمله وارون گشته و بهما همه روا
بخوشیده نم رود سوده از فرح گویا
فتاده کنکر ایوان نوشه روان بسر از پا
تو گوئی تفت این آتش دوید و سوخت آن دیا
که معجزهای آن سرور بر دهن زهر از آ
که این بحریت بی ساحل کنایه است ناپیدا
مه از انگشت سنگ از مشت چوب از پشت خورایما
بود اعجاز آن سرور که کرده روح را احیا
ولی از مصطفی شد مرده جا نمازنده ای دانا

قالب طرب و تنی

اندون است بطوریکه

در تنی العیب کو بیاید

در تنی عیب شود مانند

اشیا در میل آن طالبی

قوس بیانش از سحر و سحر

نبوی است در درجه قوی

سر حاصل نور

سکه وارون ارای

میل بر دهن و تنی وارون

که هر گاه با سحر و سحر

سکه ای سحر و سحر

سکه شک شده

سکه عزت و دگر

سکه شاه و پادشاه

سکه پادشاه و پادشاه

بود آن محجزه اعجاز قرآن کوست پاینده
 چودین احمدی پاینده تار و ز پسین باشد
 کلامست آنکه پاینده تواند بود در عالم
 بویژه آن کلامی کان بود پس افصح و بلند
 که بیرون باشد از طوق بشر و ز حد امکان هم
 فصیحان عرب در پیش او گشته کم از اکمل
 بشی جز و قدم شد چیره بر جز و حدوث او
 برون از عالم اجسام و هم از عالم ارواح
 رسید آنجا که آنجا جای و هم جهت نبود
 برست از تنگنای لافرس رانده برون امکان
 ز سدره و ز درج و هم ز رفعت رفت بالاتر

چودین احمدی تار و ز رست تا خیرای دانا
 بدادندش کی اعجاز کان پایدالی لاقصه
 و گرنه هیچ در گیتی نباشد کان بود پایا
 که باشد در بلاغت آنچنان در غایت قصوی
 نیار و کس که آرد آنچنان در شیوه شیوا
 بلینان عجم پیش بیا نش حائر و دروا
 برون بر تاخت تا اقصی جهات از بقصی
 بز و خرگاه بالاتر نه انجبا ماندنی آنجا
 برفت آنجا که بیرونست آن از پستی و بالا
 برون ز خمیه خود بر فراز کشور الا
 نشسته بر در لاهوت بر او رنگ داد کنی

له يوم النشوت
 له موصو
 له پسندید
 له رنگ دال
 له یعنی تحریر
 له یعنی بوستان
 بهشت و فرش هر
 در آمد

میان جان و تن فرقت بین گزیند دانی
 بود پس معجز احمد بر تبه از همه افزون
 بود شوق قمر اعجاز احمد را نظر از شمس است
 پس ایدون فرق از بحر و قمر چنانست میدانی
 حجر کرده سلامش در حرّ از غایت تعظیم
 حصّا در دست پاکش گشت ناطق این عجب باشد
 که زنده گشتن آن تن که بوده جان رو باری
 بدست بود عمران آن عصایش آتی بود
 ننگ آساست شمشیر جناب مصطفی ایدر
 چو مهر آسمان بر پشت و مهر نبوت بود
 دلی بگذر ازین هابین یکی اعجاز آن سر

سلمه کمر عار و حیا
 کوی مست در که
 سلمه ایمان آوردیم
 سلمه ریو
 سلمه حیات

تن خاکیست دون و جان نورانی بسی اعلا
 بسی درجه افزون تر باشد آن از معجز عیسا
 ولیک از چوب شوق بجز گشته بمعجز موسا
 که بجز اندر زمین باشد قمر خشنده بر بالا
 شجر پیشش دوان آمد سلامش گفت و امّا^{طه}
 ز اعجاز مسیحائی اگر داری دل بینا
 عجب تر آن نباشد زین که گوید صخره صمّ^{طه}
 چو از دستش رها کردی شدی یک تند از درها
 که آو بار در گروهِ کافران را در دم محبّا
 اگر در دست موسی بود برهان یدِ صینا
 که محکم تر بود از جمله معجز و زهمه اولی

بهمن از دولت ذات خلافت یافته آدم
 نبوده سایه ات زیر که گردید از سواد او
 که دریا بدجلال رتبه ات ای شاه دین پرور
 شد در دست من کلم ز فیض نعت تو مناطق
 عبیدی بی سرو سامانست شایا سوی او بنگر
 بلی در باخته نقد گرامی عمر عصیان
 امیدش هست کو هر که بنده بند ازین عالم
 مدح تو تمنایم که کافور کفن گردد

شده ذات کریمت علت تشریف کریمنا
 سودای دل غلمان سواد دیده حورا
 فلک در کنه او حیران ملک از درک آن شیدا
 چنان کاندک کف پاک تو گشته آن حصا گویا
 که جز در گاه تو او را نباشد ملجا و ما و
 ز بازارِ عل او را نه سودی هست فی سودا
 تنی دستش ز زاده راه این راه گران پیمای
 شود لطف جنوط از بهر نعشش ای شیده الا

له گرامی دایم
 سچ پناگاه دارگاه
 سچ ساز و ساز

ز احمد تا احد فارق بده یک میم در وسط
 چو احمد غوطه زن در بحر لاشد از سر وحدت
 بود ذات شریفش بحر وحدت صیبت معراجش
 ولی دریای وحدت بود در یک قطره مضمر
 ای شاه ملک دربان فلک وزنگ کز بهر
 تو فخر عالمی و مایه ناز بنی آدم
 توئی سر دفتر عنوان هستی زانکه نور تو
 لباس کون در بر کرد جمله عالم امکان
 وجود فیض آمودت که بود از بد این عالم
 ز خلق این جهان و هر چه در وی هست از کون^{هم}
 توئی مقصود خلق آدم و از بهر تکریمت

له غنم و لا یبغی دینا
 بلکه هر چه در آن است
 بلکه زمین
 بلکه ج. کون بنی آدمی

کشاده این کمر سپهر بر آورده ز حبیب لا
 نمانده فرق آنکه از احد تا احمد ای دانا
 رسیده موج اوتاعرش چون جوشید این داما^{له}
 چو قطره قطره زن شد سوی دریاشد یکی دریا
 گرفته کسوت هستی همه دنیا و ما فیها^{نله}
 تو شمع مجلس گیتی تو نور دیده عو^ا
 به پهنای ازل تا بید بر ما بیت اشیا
 جهان را اینچنین آراست بهر تو جهان آرا
 طراز گلشن امکان منسوخ چهره غمرا^{نله}
 همانا بود مقصود جهان آرای بی همتا
 ملائک سجده کردند از ره اکرام آدم را

ز دانش ماها دارد چه وجدانی نه برهانی
 چو از تازی سخن راند جهان را در شکفت آرد
 سراید چون نشید خوش ستانده که از زهره
 چه لانی ای علیدی از زبان دانی که کلبه تو
 چو آمد دوزبان ما آمده زان از جهان بیرون
 چه خوش گفت زانی که راهش راهی پویی
 ید بیضا تو داری لیک ابنای زمان اعلی
 فقیه عشق تخریج مسائل میکند ایدر
 به پیش انجین موبد تو زانوی ادب ته کن
 بود تعلیم وی رمزیکه سوز و درد تا دلش
 فتاده بیزن روح تو و یک در چه سیر

شمارد سفسطه اگر منطقی گوید ز برهانش
 فصاحت زو فرگیرد نه یعر بکله قحطانش
 هم از برجیس درستی کشد ساره ز سارانش
 چو مارش دوزبان آمد چو ابی بی زبان مانش
 چو ماهی نیزبان آمد مکان بر آسمان دانش
 که در دهر بربانت وز خاموشی ست ز مانش
 چه داند قدر موسی را اگر فرعون و هاشمانش
 که حکم و علتش را دنیا بدفت و نعمانش
 که تا روزی روز آموز گردی در دبستانش
 بود تلقین وی علیکه وجدانیت برهانش
 ناهر خدا نک رستی وز چاه برهانش

له
 استادان و فاضلین
 یازدهم که تصوف سکون
 حقیقت باشد و خوب
 هر غرضی تو طاعتی کن
 معنی لغت از تعبیر جان
 فغان سخن کسی است
 سر بر جی سخن رانده
 حلقه غیبیه
 بگویند شود
 ملکه بزان پر بر
 بهر کوه و زماش بیخ
 دختر سبزه با درگاه
 دشت و دایمی ایام
 رازش از پند در
 اندر گذار و در پناه
 زمان و دلتا در دست
 آمد از باغ غنچه

قصیده

سرودهٔ رمضان المبارک ۱۲۹۳ھ هجریہ

در نعت حضرت یسایہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در جواب قصیدۂ خاقانی کہ مطلعش اینست

۵

دل من پیر تعلیمت من طفل زبان دانش دم تسلیم سر عشر و سر زانو دستا نش

قصیده

دل من پادشاهی ملک معنی زیر فرمانش تن زارست مشکویش نهم چرخست یوانش
گرفتہ ملک معنی رانہ از تیغ و سنان و انگہ نہادہ روی برخاکش نہ خاقانی کہ خاقانش
بدیوان گماہ او شد نفس کلی خازن والا بود در دفتر او عقل فعال از دبیرانش
ز بی شاہ سکندر دل کہ درویشی ست ملک او خنجر سکیں بی سامان کہ بی برگی ست سامانش
بہ بزم دانش و نگہش بہ بینی صدر و مجلس ولی در خیل نادان گزینہ پامی ماچانش

لہ اندردن خانہ
دترم سراسر
لہ بہ د آفرین
لہ خوش دترم از جا
دا لست
لہ عقل د فرزد
ہم پای با جان
رسمیت در میان
درویشان کہ چون
سے شاہی کند اورا
پیشکش کن کہ جای
پست است بیکجا
دایم اندر مالیکہ
کوشش را بہت
سزائے باشند

میوئی هست تعبیرش که نا امید ست و ظلمت
 که از جمل مولف بود بحث من چو شانی
 گمی جعل بسیط اندر نظر میگردم و حش
 همی دُن عقل من آئینه میگردم و دین وادی
 و لا دست ارادت را بفراگ محمد زن
 اگر خواهی کلید حل اسرار جهان بنگر
 بگوش دل شنو حرفیکه گفت آن کسب الا
 فقیهی بز افلاطون که آنکش در چشم آید
 ز خاک پای آن سرور تو کل چشم خود گردان
 خنی فرزند آدم کز نور و غنور او باشد
 چه فرزندیکه گراور از نژادی مادر گیتی

مفیض صورت اندر طبع آمد شیر شیدانش
 که اثباتش حکمت میکند از دور برهانش
 بدانستم که اثراتی بگوید آن زود جدانش
 که رو به بازی حکمت بسی کرد دست حیرانش
 فلاطون ان اثراتش اسطومان برهانش
 باخبار رسول الله و هم در لطن ترانش
 که خاقانی در اناست بوده اصل شورش
 یکی کمال کابل به ز صد عطار کرمانش
 که خاک نعل شد کل الجواهر جبر چشمانش
 که آدم را شرف دادند بر افلاک ارکانش
 ز مولود سه گانه عظم می بودی بزدهانش

به پیوسته افلاطون
 به تعبیر در شان
 به تعبیر چو کبریا
 و چنین آواز زبانی
 به سخن سکار و غیره
 به هم مکرر از سوره
 م دارد نامشود و بوار
 اگر اندازد تیر و تیر
 به هم

مرا بودست کافر کیش نفس نافر و مهبه
 بر آن آتش ز دم آب از فیوض خاص یزدانی
 بر آورده وضو از آب گریه زانکه در حضرت
 دگر عقل سفاک آئین که راه فلسفه پوید
 گمی برای تطبیق می گفتم که در عالم
 گمی برای فیثاغورس فیلاس والا
 بود غبرایکی ستاره چون دیگر ستاره ها
 فلک جرئت بس لطف تو کوئی نیست جهانی
 گمی از علت معلول می گفتم چو مثالی
 گمی برای افلاطون اصل کون جمی بستم
 نذر دم و بدایران یکی ظلمت دگر نورست

لعل چرخه رطل

ز شہوت آتشی در پیش بوده همچو گبرانش
 به تلقین عنایت یا نتم آخر مسلانش
 نمازی را گزارد کز نیا ز آزار کانش
 دلیل فلسفی بفریفت دانگه کرد حیرانش
 زمین تیره بر جاست دینی چرخ گردانش
 ہی گفتم که گوی خاک میگردد ز چو گانش
 که گردانست بر محور بگرد مهر دورانش
 فضای غیر محدودست عالمیت پایانش
 که در میدان بحث اید بختک طبع جولانش
 که از صلیب داند بدو این ارکان اگوانش
 نخستین اهرمن باشد دوم نامست یزدانش

ملائک فوج فوج از آسمان آنگاه فرود آیند
 سروده نعت اوحی در زبور از الحن داودی
 نزاده در جهان پیغمبری کش حق شناس گوید
 بر پیش تهنش جنت کم از برگ گل باشد
 بسوی سلسیل از نگر از غایت تهنیت
 جو می پیشش نیز در گرد دهندش نعمت جنت
 هر آنکو یک نم از بحر محیط علم او یابد
 تو هستی ای عبیدی کور دیده مر ترا باید
 درین ظلمتکده دشوار باشد راه دریابد
 بیاید رهن ایان ز پس پس خون اوریزد
 ترایدر همان بهتر که خضر راه گردانی

بچاوشی دوان در موکب عزت سروشان
 جمالش را نکو بستوده در صحف سلیمان
 به تورت وزبور و صحف و در انجیل و توراتش
 هر آنکو نغمه شمع کرده از بستان ریحانش
 هر آن فیروز بنجی کو چشیده جرعه حانش
 هر آنکو زله یابد ز خوان خاص احسانش
 دو عالم قطره باشد به پیش بحر عرفانش
 ز فیض مصطفی قائم رساند تا بر ضوانش
 هر آنکو چشم او کورست و امانده پیمانش
 چه رهن آنکه در دست سلاح بنی وطنیانش
 ز نور شرع احمد تارسی بر آب حیوانش

مع جان دکان
 شرب است
 مع سرورانی و
 بخورم از شمع
 جمعی از شمع
 بنزاده

جهان پر بود از ظلمات شرک مهمل ندادانی
 شهنشاهی که بهر پیرا کشتش ایون
 مقام قاب قوسین ستادنی رتبت آن شاه
 بخوانی مَا رَمِيتَ اِذْ رَمِيتَ تا تو دریایی
 بگفتا عیسی مریم فر از چرخ چون بر شد
 ازین ظلمت سرا چون می روم زنی عالم بالا
 ز نور طلعت او روی غمرا نور برگردد
 شعی کز روی بشارت آمده در مصحف موسی
 شود قوم عرب را چیرگی بر سایر عالم
 دگر گفتا که از کوه ظاهر شود دزدان
 بدست راستش باشد یکی ناموس فانی

له یعنی نافه
 له آوازی که
 ساریان یوزانند
 له ای طوفان
 له نام خدا تعالی
 حضرت رسول صلعم
 چه پنجه
 له زنای نور
 له بیان میان
 که خاتم را گویند
 حاران واقع شده

برون برده همه کیسر درخش تیغ لعلش
 بود روح الاین در سار بانی یک حدی انش
 تو سم و قوس را بگذار در وحدت بهیز دانش
 هر آن فعلی کز احمد آید آن را از احد دانش
 به یوحنا حواری و دگر اصحاب و یارانش
 بیاید شاه این عالم تو فار قلیط بر خوانش
 گریز ظلمت طاغوت بغی و شرک و کفرانش
 که آید مید مید از نسل اسماعیل و عدنانش
 ز نور فر این خوشرو از فرتاب فر قانش
 بهبرانی زبان تعبیر آن کرده بفتانش
 که خود ناموس اکبر در دبستان شد سبق خوانش

ز کیسو بنگری بهرام ترک ارغوانی تن
ز هر سو بنگری صد لبتان نور سپهر
گلستانست این پهنای اخضر گر نکودانی
چه گلزاری که گلهايش شگفت هر زمان یابی
به بینی ثابتمان را شمعهای مجلس امکن
ز مفاصل^۱ اسطوب به بند وین پچرخ اندر
بهر گویی به بینی نقشهای بوالعجب پیدا
علییدی کن نظر بر دامن این کاغذ فیروزه
جهان اندر جهان تنها در گیاهان جهان نیست
همی در عالم جان را نباشد حد و پایانی
نه پایان می پذیرد عالم اجسام چون ارواح

همان را شگري زيبا چوناهنيد چنان ميني
که از انوار نيزدان شان قبا طيلسان ميني
گل و هم يا سين و زرگس و هم ارغوان ميني
چمن اندر چمن گلها در و بي مهلگان ميني
همه سيارها گر زنده گرد و دشمنان ميني
که چون گيهان هزاران گوي با جان تلوان ميني
بهر سياره هر دم کار و انهامي روان ميني
بهر گوشه بهر جانب جهان اندر جهان ميني
که اندر عالم جان عالمي ديگر ز جان ميني
گذر از عالمي پس عالم ديگر عيان ميني
مکان را نيست پاياني کجا پس لامکان ميني

لے سکاں سچا است
 با سانی کرد و سچ
 راہ یازم سال گیارہ
 دوم زمستان است
 میگرداند مقصود این
 گویا در این وقت خزان
 ندارد عیش و تازہ
 است سچ و نغہ
 یعنی اشتباہ و غلط
 در فتنوں کے فقر

له اشاره بکلیت
موسی و غیره که در سوره
کاف مذکور است

<p>بجان فرمان بری خضر کن^ل همدار تا از وی فضولی گر کنی در وی بهی علت از کارش</p>	<p>نپرسی علت کاری که اسرار است پنهانش بحرومی بانی دور چون موسی ز فیضانش</p>
<p>قصیده</p>	
<p>در بهیئت عالم بر پنج مذهب حکمای اشراقیه</p>	
<p>برین سقف ز برجد گردلا از چشم جان بینی ز مردگون پنهانی که تو آن را سماگونی همانا این خلای لا جوردی مرغزاری هست نمیدانست بل بنیت این خرگاه زنگاری چه باشد نیز اکبر درو با خبر دانی فر به بینی مشتری را قاضی بانس و باتمکین</p>	<p>هزاران بواجبهامی شگفت افزایان بینی چه پنهانی که فی پایش باشد فی کران بینی بهر سود رنگ و دو صد هزاران آهوان بینی که در وی شاه قاضی هم دیر و چاوشان بینی بر اورنگ شئی ایدر شسته بگیان بینی همان تیر طفر پیکر دبیر آسمان بینی</p>

ولی حرف طفر از سودی عنودی
 چه پروا اگر هرزه لانی سبکسر
 چومه نور افتام و سگ بلاید
 علاج حسد نیست جز مرگ ای مرد
 چه پنجه سخن را بداند خامان
 ز فرط حسد این سگان کرده عفف
 ز قدر حمیب نکاهد پیشیزی
 به هوگی درم آفتابی درختان
 ز خفاش طبعان مرا بیم نبود
 بود حیف آو رخ که از جمل طعن
 بطرز سخن پیر و افضل الدین

شرنگیست ز کام جان کان فرستد
 بلاید چو سگ شور و افغان فرستد
 چه باکم که آوا بکیوان فرستد
 بهل تا خدا زود در مان فرستد
 جو پنجه خس را با بنان فرستد
 کتک بهر شان ای خندان فرستد
 که بوجمل طعن بقرآن فرستد
 فروغی بلاهور و ملتان فرستد
 همان طبع شان مرزندان فرستد
 دوده تراژ خانی بسجنان فرستد
 از انم ثنا میر شر و ان فرستد

له سخن آینه
 له غاکن بلوچ
 دین و سر له زهر
 له صدق کید
 له پول سیاه
 له شب پره
 له هرزه گو
 له جانور دنده
 له بجان اول
 یکی از بزرگترین
 نصایح است

<p>کجا در عالم محسوس جانان لا مکان یابی برون از عالم محسوس جهانی بزن خمیه یکی از عالم روحانیان کن سیر بالا تر برون ز آلائش امکان شو جان جهان رجو اگر پیوند با جان جهان حاصل ترا گردد</p>	<p>برون از عالم ناسوت بیرون از مکان بینی تماشای عجب در عالم روحانیان بینی تماشای دگر از چشم جان از جان جان بینی جهان جان را اگر یابی بهشت جاودان بینی بزیر پای آنکه نه رواق آسمان بینی</p>
--	--

قصیده طشانه

در افتخار ملیغانه و در نکو هوش بر نخی از حساد پر عناد که در تنقیص بعضی از مصنفات مؤلف کوشید و بود

سروده ساعده وقت قیام در شهر مریخی

<p>پیامی که از مهر جانان فرستد و یا بهر تشنه لبی نمجبابی</p>	<p>سیجا برده تنی جان فرستد خضر کوزه آب حیوان فرستد</p>
---	---

قصیده

در تهنیت قدوم میمنت لزوم شاهزاده پرنس آف ویلس و لیچمد بهادر دامت اعلام دوله نفوذ

بنا از خرمی ای دل که شاه تاجدار آمد
 نهال خوشدلی بنشان بکن بیخِ حزن از جهان
 بده ساقی شربانی خوش بزن مطرب بانی خوش
 نسیم نوبهار آمد سن بر جای خار آمد
 جهان کیسره جوان گرد چوروی دلتان گردد
 زهی اقبال این کشور که شد از روی اوانور
 زهی بخت بلند ساکنان شهر فلک
 تنیده چشم این کشور چو او شهزاده دیگر
 زهی اقبال ایوان رفیع نائب سلطان

بباغ ملک هندوستان تو گویی نوبهار آمد
 که شاهنشاه انگلستان کنون بر تخت بار آمد
 برقص ای دلبر مهوش که شاه کامگار آمد
 فرار شاخ سار آمد که گل بر شاخسار آمد
 به از باغ جهان گرد که اینک شهر یار آمد
 که از عزت و شرف ایدر باو بش افتخار آمد
 که از دیدار شه نخل امیدشان ببار آمد
 که از ملک فرنگ ایدر بسوی این دیار آمد
 که ایدون منزل شهزاده عالی تبار آمد

له غمی است که
 دعوی ز زرد گرد گویند
 در بخت بزرگ و خطا
 است

ز همدم اگر پارسیم ببینند
 سخنهاى سخت که آید ز طبعم
 دلم گر چه مرده ست از فراطحزان
 همان لعل و الماس را مرد دانا
 بود در خور سز ز نش هر که گوهر
 و یا شمع کافور سی بر سر دزد

شنایم شنائی ز ایران فرستد
 لآلیست مانا که عمان فرستد
 بر مردگان آب حیوان فرستد
 بنزدیک گوهر شناسان فرستد
 بر پارچه خای حیوان فرستد
 بهدییه سوی بزم کوران فرستد

ز کالوس نادان بیدى چه رنجی
 چو تحسینت مرد سخندان فرستد

له سزاوارد مستحق
 معاشخامس پست
 در ره گرد

گرفته صیبت جاه و شوکت او جمله عالم را	ز یورپ پنجواو دیگر نه شاه نامدار آمد
نه نهایت نپولین بود اجرى خور خوشش	مکینه چاکر درگاه او غفور و زار آمد
بک شد با قار او شکوه کوهسار آتا	وقار او گران لنگر تر از صد کوهسار آمد
ز بهر تنیت اینک عبیدی با بسکمایه	ز اشعار در شمی چون در دوان بهر شمار آمد

قصیده

در تنیت جشن برگزیدن عالیجناب گردون قباکے مغلیه و کوریا
وام ملکا فرخنده لقب شاه بنده گاشته بدیم بهر شایه

نسیم بهاری شده مشکیزان	سحرگاه نوروز فصل بهاران
رسیدند افواج ملک بهاری	بگلشن زهر سو هزاران هزاران
ز انواع ازهار و گلسمای رنگین	ز نسیرین و عنبر ز سنبل زریحان
بگیرد همی نامیه سان شکر	ز خیل پیاده و فوج سواران

لعل زبان مخصوص
قاری در دیه و شکر
چان گنگو سیکر ده اند
در سرایان پهلوی
یعنی شهر خن منیر افروز

امیر و پس آن شاه بلند اختر فریدون فر
 ز روی روشن او مهر رخشان نور بر گیرد
 به بزم اندر نشیند شاه یکاؤس را ماند
 هلال آماست شمشیرش که چون بخت تاثیرش
 بکف چون تیغ کین گیر دهم روی زمین گیرد
 بدرگاهش به فلکته همه ستاره هندی
 شته خورشید سیما اندر و چون نیز اعظم
 دلی عهد شهنشاه بر طین آن فلک تبه
 چون نام نایش و کتور یا آمد از ان بیم
 بود در لاطنی معنی آن فیروز می و نصرت
 چگونه صدیک احسان آن بقیس شوکت را

ملک
 شاهشاده بوقت
 اسادت که نم فلک
 باشد
 همه بخیرین
 روزه ۱۲
 همه راجگان

که نور دیده شهبانوی جم اقتدار آمد
 چنان چون نور مه از مهر رخشان مستعار آمد
 بر زم اندر تو گوئی رستم و اسفندیار آمد
 دل چرخ و دل شیرش از دور زینهار آمد
 زمین را بوشین گیر دچو او در کار زار آمد
 زریان و ز نوابان قطار اندر قطار آمد
 میان انجسم تابان درخشان نور بار آمد
 که لطفش بر رعایا چون نسیم نو بهار آمد
 که در هر معر که فیروزیش اندر کنار آمد
 ز فیروزی ازان شهبانوی ماکا مگار آمد
 شمارم زانکه احسانش چو امواج بحار آمد

زهی امپراطور باشوکت جم
 نمودست در ملک تاثیر عدلش
 سلاطین گیتی باختم بانند
 شهنشاه مانیر اکبر آمد
 همه خسروانند بافره ازوی
 به یورپ زانگنند وارلند واسکاط
 همه زیر فرمان شهبانوی ما
 جهان را شمر حسانه خلد آئین
 بود بانوی حسانه بافروشوکت
 نیامد چو او شهر یاری بگیتی
 بعد سلف بود این کشور مهند

خی قیصر مهند بافره و ت آان
 که بنمود خورشید و زنج میزان
 که مرگرد مهر نگردان و پویان
 میان همه بنحو خورشید تابان
 از نور یا بند پیوسته هزمان
 به مهندستان تا جبال خراسان
 که قید آذنه شاست بلیق فرمان
 ملوک زمان چون عیالند و ولدان
 شهنشاه و کوریا تاج شاهان
 نه در ملک سمران نه در ملک بلیقان
 چو پیغوله کهنه یک و شستان

سلفه قیصر مهند
 سلفه نام شاهی که

کشور بردع
 سلفه مردان گندم
 سلفه میند و شستان

نگرد چنار و صنوبر گلشن	یکی پای کوبان یکی دست افشان
ز فرط نشاط و مسرت همی بدن	نوازن بهر شاخ هستند مرغان
و یا ارغنون های پر لحن و دلکش	به بستند بر شاخ های دختان
چرا اینچنین جوشستی گلشن	چرا در طرب آمده جمله گیان
که امر و زجبش شهنشاهی آمد	درین کشور هند با فرو سامان
مطلع ثانی	
خطاب شهنشاه گردیده شایان	به شهبانوی دره التاج شایان
شهنشاه و کتور یا آنکه حکمش	روانست زین سوی آن می گیان
نهادند سر بر زمین پیش گاهش	چه غفور چین و چه قآن و خاقان
چه افرنج و منته پر و س دایمان	چه قاجار روس و چه دارای ایران

بسم الله الرحمن الرحیم

شده معدلت نورگستر بهر سو
 ز لطفش که شد چون نسیم بهاری
 همیدون که از سورت تهیبت او
 بود نائب آن شهنشاہ والا
 امیر فلک جاہ فرزانه لیطن
 غضنفر شکوہی که در رزم پیش
 ندیده کسی تا ظم شعر چون او
 نیامد امیری چو او تیز دانش
 زہی المعنی تیز دانش که فکرش
 ز حزمش بود مفسدان آتہای
 بایوانش بینی چو ابر بہاری

گریزان شدہ ظلمت ظلم و عدوان
 شدہ گلبن داد سر بہر و بالان
 نہال ستم گشتہ پژمرده پژمان
 درین کشور ہند با شوکت و شان
 ارسطو بفطرت کند رفیران
 بود روہی آن یل زابلستان
 کہ ہم ناظم ملک باشد بدین سان
 بہ تدبیر ملک و بہ تسخیر بلدان
 بدانند ہمہ راز تفتیر پنهان
 ز عزمش سلاطین ہر اسان لرزان
 بیدانش یابی چو تند زخرو شان

بعده شهنشاه و کتور یا نک

بعدهش روان گشت گردون دوی

به بین تار برقیست بر سو کشیده

بعدهش ترقی علم و صناعت

مدارس بنام شد بهر شهر و تهریه

علومیکه در عهد سقراط و رسطو

به هندوستان نک بعده شهنشه

ز حکمت ز جغرافیا و طبیعی

چه از هندسه و ریاضی و طبیعت

ز جرثقیل و ز علم فلاحیت

ازین علیهای شکرست و نوائین

شده بهنجو فردوس رشک گلستان

دوان بر هوا بهنجو تخت سلیمان

ز تمار نظر هم سریع دشتابان

بعدهش تنزل بجلست نقصان

زدانش روان گشته انمار و غدران

متاع گران بود در ملک یونان

شده یکسره رایگان مفت از ان

ز علم حساب و مقادیر میزان

ز علم طبابت ز شریح ابدان

ز علم نبات و ز معدن ز حیوان

متاع بهر چیده هر سوی دکان

ملک جهان و ملکی
گودال آب
عجیب

<p>الاتما بگیتی ز شایان دنیا رود حکم این شاه نو شای به شمت</p>	<p>بود نظم عالم ستوده بسامان باقطار دنیا بهر گوشه آن</p>
<p>قصیده</p>	
<p>در مدح خواجه عبدالغنی و پور باشعورش خواجه احسن الله حسن الله حالما که وقت ابتدای ورود شهر دها که در ششمه اتفاق انشافتاد</p>	
<p>پسیده دم سحابی تیره از دریا بشد بالا بود هر چند او گریان شود بستان از دختدان همیدون ابر نیسانی نماید قطره انشانی بگلشن رسته هر نوگل بصحرای هر طرف سبیل</p>	<p>فرو بارید بر هامون هزاران لولوی لالا ز بس از لاله نعمان ز بس از زنگش شلا فتشاند در عمانی بهر کوه و بهر صحرا گلستان گشته پر غلغل ز فریاد هزار آوا</p>

این نام کلمه بدست
نظمی گنجوی در
شرف نامه اش
ادرا بمصر اسکند
شمرده مجلس نیمه
لغات و بیایا اسکند
شرح داده است
و بدست راجه راجه
تلفظ نامه که امروز
مشهور است بخوان

چه فرخنده دقتی که در شهر دہلی
 سراپردہ گشته بہر سو ستادہ
 رسیدند چون خواند دستورِ اعظم
 ستادند در پیشِ کرسی جاہش
 ہمہ سرنگندہ فراپیشِ گاہش
 بپا در میانست خرگاہ شاہی
 نشستہ در و نائبِ شہریاری
 ندیدہ چنین بارگاہِ فلکِ فر
 نبودہ چنین بزمِ با فرد شوکت
 نہ در عہدِ بابر نہ در عہدِ اکبر
 عبیدی تو بردار دستِ دعا را

نمودند بر خاک یک جنتستان
 چو انجم درخشان ہزاران ہزاران
 سلاطین زہر سوی لبیک گوین
 ہمہ را جگان و رؤیان فریان
 ہمہ ستیج انداز خوان احسان
 کہ مر رشکِ خرگاہِ دلہا دست آن
 بفر و جلال شہنشاہِ دوران
 سپہر یکہ اوراست دیدہ ہزاران
 درین کشور ہند در عہدِ شاہان
 نہ در عہدِ شاہِ جہانِ فلکِ شان
 برای شہنشاہِ خاقانِ گیہان

همین پور فریدون فرمایون خواجه برتر
 ز جمله خواجهگان برتر بحکم سروران سرور
 بود عجب لغنی آسمش غنی از اسم او رسمش
 روان زان دست گوهر ریزد صد بحر گوهر خیز
 ز دست چون برافشانی ز تیغ چون برافشانی
 زایوانش سخن رانم ز باغش مدح بر خوانم
 بسوی رفعتِ قصرت زحل بیند بصد حسرت
 ز بس تزئین و زیبائی ز بس خوبی و رعنائی
 چنان ایوان گردون فکر که پیش رفعتش ایدر
 چنان ایوان گردون فرزندیه کس درین کشور
 خورنق پیش او خوارست که بنایش سنارست

بود مهرش بد لها در نهان چون روح در عصا
 همش اقبال اسکندر هم او را حشمت دارا
 چو خورشیدست محبش چو نایبش بود سیما
 ز چشم دشمنانش نیز جاری گشته صد دریا
 نقد صد لعل رمانی چنان که دیده اعدا
 چه گویم بسکه حیرانم همه از یک دگر اعلا
 بگوید از ره حیرت تعالی ربنا الاعلی
 بزیر چرخ مینائی یکی قصر سیت بی همتا
 گرایان گنبد اخضر بود یک گو یک غیرا
 زایوان شعی برتر ز قصر حلد هم بالا
 از واین کار دشوارست ان افتاده او دروا

له قمری که فلان
 بن نند فرزندانی و
 برای هم گوهر بزرگ
 ساسانی سانه و سار
 سماران بود
 له جز

سحر بلبل غزلخوان شد شادی غنچه خندان شد
 برآمد لاله ستراسر بصر اجماله از خون تر
 زمین هم رنگ مینا شد بصر افروش دیبا شد
 فشانیده ز بس گوهر سحاب اندر که و کرد
 ز فیض ابر به طاله شده صحرا پر از لاله
 زمین رشک تبار آمد چو باران در بهار آمد
 نسیمی کان بهام آید دلت زو شاد کام آید
 هوا باشد اگر زین دست بدستی کند پیوست
 زمستی بخودی باشد اگر چه بخردی باشد
 بفصل این چنین دلجو طبع من بود نیکو
 که نامش احسان الله است ز احسان ستش آگاه است

لعل باران محبت با
 قطرات درشت
 لعل باران دانه
 لعل بغنچه
 روبرو شود

نسیم از لطف جنبان شد درآمد سروبن از جا
 بسان فوج اسکندر ز قتل لشکر دارا
 فلک را غوی زرباشد زمین را روی شد زیبا
 بعکس از زمین بنگر گهرها آورد درخشا
 شده هر دشت بنگاله فرون از جنة الماوی
 هوای مشکبار آمد فشانده عنبر سارا
 شیمی کان بشام آید شامت را کند بویا
 اگر هشیار اگر سر مست اگر نادان و گردانا
 و گرد خود را هدی باشد بزهد و نکست بر صیفا
 مدح خواجه خوشخوا امیر اعظم والا
 کرم را در دلش راه است و او را راه در دلها

بدیدتم من حیران درین کوه و درین بستان
 ایا ایتاره هندی ز فیض تست خرنندی
 ز تو اسلام را قوت ز تو عمر سلم را حشمت
 جهانگیرست بنگرین که بدور عهد نور الدین
 نه این اسلام پوزستی که بل اسلام بولستی
 ترا من مدح خوان گشتم به دحت تر زبان گشتم
 بابیات روان پر در الفاظ طرب آور
 که شعر خوب را رتبت ز حکمت داده آنحضرت
 هجوم غم بهو گلی در مرا کرده زبون کیس
 چو وصف تو بگوش آمد بسی طبعم بچوش آمد
 چو روی روشن دیدم ز شادی میو برچیدم

شگفتیها که مثل آن توان کم دید در دنیا
 بهر مسلم بهر زندگی درین ایام جان فرسا
 ز تو این شهر را زینت تو هستی شاه این ماوا
 بفرو رفتی و تزوین ز فیضت ای جهان پیرا
 همه در عرض و طولستی ز فر روی جم سیمای
 ز خامه در نشان گشتم ز فیض طبع گوهر را
 بشعر صاف چون گوهر بنظم سلسبیل آسا
 که بر روی دل از حکمت دری بکشاید احیاناً
 ز بس آشفته و مضطر زانده جگر فرسا
 ز شادی پر خروش آمد که نامت گشت جان افزا
 ز خورندی ببالیدم لقایت گشت غم پالا

معنی پاری
 معنی از جایگاه مراد
 جهانگیر در نظر نگار
 اشاره به نظر نگار
 خاتم ۱۲
 معنی اسلام پور نام
 عوارض کون نمودن
 ۱۲
 معنی گاه گاهی

گور ز را بود ایوان بگلگته عظیم اشان
 ز وصف باغ فرحت زانکارم حرف بس ثلوا
 یکی باغیت پر ز بهت تو گوئی ساحت جنت
 که شاه بلغ دانندش از ان زین نام خوانندش
 و گر باغیت انباغش که مرنویست انباغش
 که نامش دلکش باشد معنی دلکش باشد
 یکی نهر اندر و جاری که از صافیش پنداری
 تو گوئی سبیلستی ز کوثر خود دیلستی
 بدیدم اندر و کوهی عجب کوهی پر شکوهی
 سری بر فتردان سوده کلاه چرخ بر بود
 بسان کوه الوندست یا کوه دماوندست

لله بهشت
 طایفه شمشیر
 در کستان جنت
 منسوب بخودایان

نباشد مثل این بنیان اگر چیست بود دنیا
 ز طبع روشن بیضا که باشد روشن زیبا
 که هست از خوبی و زینت بهشت خلد را مهتا
 بود فردوس مانندش بعالم نیستش مانا
 بهشت خلد را داغش زهی گلزار جان افزا
 عجب فرحت فزا باشد خهی مینوی نر بهت ز ا
 که از انهار فرخا رشی روان نهری شدست اینجا
 مزاجش ز نجلیستی ز بس الطف ز بس اسلی
 گرت روداده اندوهی علا جش را برو آنجا
 که سرمه برش بوده چو پیش سرمه خاک پا
 که اشکاوند مانندست این کوه فلک بالا

قصیده

به تقریب تهنیت عطای خلعت لقب نواب بجناب خواجه عبدالغنی صاحب دل لقب خان بهادر به پور باشور شش
خواجه احسن الله خان بهادر با ذکر قصب سبق ربودن اسپ خان بهادر که سٹ لاسٹ نام داشت دیوم رہان که در کلکتہ
پیش پرش آن ولس و لیحد ملکہ منظر شدہ بود و جام زرین بخشیدہ وی یافتن۔

خطاب عالی نواب گشته بس شایان	بخواجه کہ بود فخر خواجگان جهان
جناب عالی نواب خواجه عب غنی	کہ عبد احقر اویند اغنیای زمان
جناب حاکم بنگالہ سر چپ ڈٹیل	ز پیش ملکہ بلقیس شان انگلستان
بیاوریدہ خطاب سنی نوابی	کہ بود ہمراہ آن خلعتی ثمن و گران
چہ خلعتی کہ طرازِ فخارد و محب و علا	چہ خلعتی کہ برآزد بقامت خاقان
یکی حامل لولو کہ پیش شمشاد	چراغ چرخ چارم چوتیرہ تابہ دان
برش بود مہ کامل چو کرک شب تاب	چو ذرہ ایست برش جرم نیر رخشان

ملکہ بکرہ لام و بیکین
لام مراد آورہ ایضا
بیکین لام بایہ خانہ
۱۳۴۲
تہ برآزیدن بیتہ
زیبا شدن در درو
گردید ۱۳۴۲ سنہ

مبدل غم شد از شادی چو حب تو شدم هاد
 ندانم قدر من گر کس تو باشی قدر دان این بس
 مرا زین قوم چون از در به آید مار گیر ایدر
 ازین قوم خلافت آئین چه بند و طرفت این مسکین
 نخواهم از تو من زر را بخویم در دو گوهر را
 الا تا چرخ باز گیر کند با مهره اختر
 حرفیت باد خوشحالی عدویت با مالمی
 سخن پرداز ایرانی که نامش هست قافانی
 عبیدی مر جوابش را نوشته چانه زیبا
 بحمد الله ورا طبعی ست حسب القول قافانی

له یعنی مار گیر ۱۲
 له در لفظ خلافت
 منعت تو را است
 چه خلافت نام نمی از
 پیوسته باشد ۱۲
 له فایده
 له یعنی بید ۱۲

چو با لطف شدم عادی چه ترسم دیگر از اعدا
 توئی دریا و اینان خس چو از دُخس بر دریا
 بلی صد بار بهتر از چسین آدم بود خوا^{له}
 بلی کس میوه شیرین نبند و طرفت از طرفت^{له}
 سخن فنی سخنور را به از دنیا و ما فیها
 بهر دم بازی دیگر کی شطرنج باز آسا
 بساط دهر از و خالی سیه رخ پیل را در پا
 چگانه گفت لاثانی فصیح و ابلغ و شیوا
 لطیف و دلکش در عنایت عالی زین سخن آرا
 جواهر خیز عنبر پیز و گوهر ریز و گوهر را

چو هست حضرت او پیر و رسول کریم
 هلاکه من بسخن مقتدرای اقرانم
 بنظم من نرسد نظم لائقِ رونی
 ز خاک هست منم لیک پارستم بین
 بشعریافتی من خطابت آنی
 کدام هست هم آورد من بود در شعر
 که راست زهره که در شعر من بگیرد حرف
 بوزن شعر از دستتویی طلب کنم
 نمود باشد سخن از چپ تا کجا برسد
 بر پناه بیزدان ز خود پسندی و عجب
 تولات میزنی ای مردک از زبان دانی

بدح او منم امروز همسر حشاشان
 ر بوده گوی میدان دانش از اقران
 بشعر من نرسد شعر فائق سلمان
 فصاحتم به تو گوید که هستم از ایران
 اگر بنظم گزیده ستودمی تا آن
 کدام هست که هم پله ام بود به بیان
 که در عرض منم یک تاز در میدان
 کجاست وضع این فن خلیل ای خلان
 بس ای عبید ازین هززه گفتن و مزیان
 که خود پسندی و عجبست کار اهر منان
 بدح خواه تو دو گنگ همسر و کیان

این غنیه
 دروغ خود است
 معنای مقصود سلمان
 بدحی نام معروف
 است معنی هم
 عرض می است که
 بان شاخته شود
 کیفیت شماران
 مشت بزرگ قطع
 گفته در این ایات
 توفیق شده بخشی باید
 کیست نواستی حرف
 معنی خودت را در
 قصیده که در پیش باب
 خوانده بود ناموزون
 گفته ۱۲ من
 درستان شده بود
 ۱۲ من

بدستِ خاصِ خودش بست آن حائل را
 و گرز جغیه موشح عمامه ز زرین
 سپرد تیغِ جواهر نشان و هم سپارش
 سپس خطاب مجلس نمود در انگلش
 یگان یگان بشمر دست کارنامه او
 چنان بدح عطایای وی نه حرف زند
 پیشِ شش و شش او بذلِ حاتم طائی
 پیشِ کبر چو از قطره بود کمتر
 ترانه فخر و شرف از خطابِ نوابی
 درای ذاتِ تو بر دیگر ای فلک تبه
 بیست فرق بنزدیک مردم دانا

همه از کلمه جادوگر
 و ز کلمه دودان
 نظام سلطنت ۱۲
 به جعفر نام جلال
 است در ادب و کلام
 و ابواب این حق و بیغش
 را با این نام نیست دردی
 عتقی یعنی جابر ملوک
 من از او را بنده است

بگردنِ پُر و پور از سحر احسان
 هم از قبایِ فز ز کشت ز عبقری حسان
 که هست در خونِ تاب این همه سامان
 بلفظ شسته و شیرین بدح آن ذیشان
 ز بذلِ زر و گهر از برای نفع جهان
 که هست جود و کرم را خلع بل عثمان
 بجنبِ کوشش او رزم رستم دستان
 بجنبِ شیر چو بار و بهی بود یکسان
 خطاب گشته بذاتِ مهابتِ نازان
 بود چو تاجِ خردس این خطابِ عالیشان
 میانِ تاجِ خردوسی و افسر سلطان

ستاره که بگرد ستاره دیگر
 چونام اوست قمر پس قمر ز سرعت سیر
 به آسریس نیاید چو اوبراق و شش
 گرفته قصب سبق در ره بان اینست عجب
 چو برد بازی شاهانه آن صبا سرعت
 که از بسیط زمین تا فر از عرش برین
 امیر و ملیس خودش خواند خواجه مارا
 چگونه حرف زخم در مدح او حاشا
 زبان به بند عبیدی کنون زمان عاست
 ترا و حضرت والای والدت را باد
 در همیشه بقا باد زیر چرخ کن

چو ماه گر د زمین سارست دور کنان
 خطاب یافته پیک فلک ز بهنیت ان
 که مثل برق برون تازد از فضای جهان
 که بر بخت برون از احاطه دوران
 غریب تو بهنیت از هر طرف نخاست چنان
 ندا برآمده احسنت احسن الله خان
 زبان به بهنیت او کشاد بس شادان
 که خود مداح او گفته است شاه زمان
 دعا که از سر صدقت استجابست آن
 هزار سال بقا با هزار شوکت نشان
 سپهر پر ترا بنده باد و بخت جوان

سکه آهنی میدان
 اسپ رویی خرابان

مرا که نفسِ حُرُون کرد تابع و متقاد
 مگر سبیلِ هدایت که هست شمعِ بهم
 در از گشت شب تا معصیت بار
 مهیکه شمسِ قمر پر توی ست از نورش
 شبیکه قیصر و کسری دجم و اسکندر
 کلیم هست کلیم الفواد در عشقش
 بهر کجا که فت رخا ک ز لعلنیش
 سواد گیسوی او آیتی زواللیلست
 شبیکه قوتِ روحانش محرک شد
 رسید تا در لاهوت و بود اعجازش
 چه ممکنی که سراپا دجوب مستولی

کشان کشان بَر دم سوی راهِ شیطانی
 نمی خوریم غم از غمته های ظلمانی
 برای صبحِ هدایت بنور افشانی
 بدل ز نور کند پرد های ظلمانی
 بنجاک پای رهش می نهند پیشانی
 مسیح یافت از فیضنای روحانی
 بنجاک پاش بود کُل چشمِ عمیانی
 بمصحف رخ او و الضحی عیان خوانی
 گذر قناد به بالای ملک روحانی
 نکرد خلع نعت ال از مواد انسانی
 بشرح صدر مبر از لوث حد ثنائی

عشق و مانی

عشق و دردم

عشق و استوار است

پیش از سرخ فکرم

پس از زباتان در

بلادرب دیده می شود

و از بار کواکب جدا

بیانش از اسلا و زیدی

باقی پیش مضطرب

بنظر میاید مطلع ان

جنوب شرقی افق

است

عشق و درون آوردن

نموده اشاره است

بکلیات حضرت بوی

در ادای طو که باد

فرایسید از غنای ملک

حاشیه بر صفحه ۱۵

خدای حافظ باد از نواب دوران

جناب عالی نواب خان بهادر را

قصیده نعتیه

سروده ایام صبا ۱۲۸۰ هجری

بهر طبیعتی از عالم هیولانی
چونیک در نگر ستم بنوع انسانی
یکی روانش چو مهر از فرغ یزدانی
یکی بخوی بهیمنی ز لوث جسمانی
بزرگینه دل شان چو طبع شعبانی
که میکنند بهر لحظه تیر بارانی
ز باد نخوت میرد چراغ ایمانی

نگه بفرچو کردم ز نور ربانی
شگفتای بسی در نظر پدید آمد
یکی دلش شده دیدم چو آینه ز صفا
یکی برو شده غالب قوای سبعیه
یکی چو عقرب آن دیگرست چون اژدر
ز جور طعنه ایشان دلم بسی ریشیت
مرانه در فنِ فضلست باد در سبلیت

له زندگی
له جوانی
له اژدرها
له بادریل
بسته فیض افاده
کردن خوشنمایی
نور

قصیده

در تمثیل عطا شدن خلعت و خطاب ابی نواب میر علی خان بهادر

هزار منت و شکر و سپاس و حمد خدا
 هزار شکر که دوران بکام خاطر شد
 امیر عالی کش بوده هند زیر نگین
 عطا نمود یکی خلعت آن امیری را
 بود امیر علی نام آن گرمی متدر
 وزیر شاه اوده خسر و بلند اختر
 سکندر است شه داین امیر باتدبیر
 بنخواستم که کنم مدح این امیر دلی

که هست بخشش او لایعد و لا یحی
 عطا نمود خدا جمله خواہش دل ما
 که هست نامش لاریش امیر ملک آرا
 که نور طلعت و هست شک نور ذکا
 بهر دو جزو ز نامش ستمی شیر خدا
 سکندری که کمین بنده اش نزد دارا
 که عمر باد فزودش رطوی دانا
 مرا بکار چنین صعب کی بود یارا

مناظره صفحہ ۱۳۹
 شہزادہ است
 بزرگ تمام مہتممی ہون
 سلامت باب کا پڑایا
 ارکان و عدوت
 ترقی پائیدار رہد و جبر
 و عدم و ج نور
 علم عنوان مکمل و معصوم
 علم شہزادہ آبشار
 مازع البصر
 سچ کا بکار

زُزلِ خاصہ بک کرد نیز از زانی	بہ پیش او پوشیدند خوانِ کا آدھی
کہ عینِ اعیانِ از دستِ نورانی	شدہ ز سرمہ مازاغِ مکتحلِ چشمش
بگفت راست نیاید کلامِ یزدانی	کلامِ کرد و شنیدہ کلامہای عجیب
بہ نیم لخطہ دیا کم از ان بجلانی	رجوع کرد از ان پس بسوی مرکزِ خاک
کہ جبرئیل بود بردارش بدربانی	کجا بہ پیش رود شہرِ کافرانِ آنجا
مرا چہ تاب کشایم لبِ ثنا خوانی	خدا چو ناعتِ تستِ امی شہِ زمینِ زمان

امیدوارِ شفاعتِ عبیدی آئیم
 ستادہ بردِ تو معترفِ بعصیانی

صاحب بخش و بحر نوال و کان کرم
 همیشه ابر و مه و بحر پیش او خجند
 مدبریکه چو از خامه اش چکد آینه
 وزیر با فروهنگ دیر روشن ای
 منم که باز نکردم زبان بدح کسی
 زبان به بند عبیدی کنون زبان دست
 همیشه تا که بدنیاد دست نفع و ضرر
 بدشمنان تو دنیا ادم ضرر باد

گر دژ بحر و زکان برده کف او ببطا
 بدست ابر و بیا مه و بدل دریا
 و بد حیات برده چو عیسی عذرا
 که کرد دولت آصف رای خود احیا
 ولی زبان مرا کرد مدح او گویا
 ز تو دعا و زیزدان بود قبول دعا
 که گاه دنیا ستر بود گهی ضرر
 بدوستان تو هر دو سر بود و ستر

له میثقی شریکندی
 له فیک و فیک و فیک
 له فیک و فیک و فیک
 له فیک و فیک و فیک
 له فیک و فیک و فیک

ضمیر اوست کی بحر و خلق اودامی	ز بهر ماهی دل اینت ام و آن دانا
همای اوج سعادت ذکای چرخ شرف	پلنگ بیشه همت ننگ بحر سخا
وزیر سلطان دادش خطاب شاه اوده	زهی وزیر معالی خعی شمشه والا
باین وزیر عطا کرد خلعت عالی	که گوی برده زخورشید در ضیا و سنا
هر آنچه هست بگیتی ز ناطق و صامت	که مرور بجان قدر و قیمت و بها
همه به بخشید و راشه سحاب نوال	ز قدر دانی و دریا دلی وجود و سخا
یکی حائل بود که پیشش شمشه او	چرخ چارم چرخست بی سنا و ضیا
برش بود مکمل چو کرک شتاب	بود ذکا بر او نا پدید همچو شمشه
کجا بسجد دنیا به نیم قیمت آن	که نیم قیمت آن نیست دولت دنیا
بود کرامت نفس افزون ز حد قیاس	بود شرافت ذاتش بغایت قصوی
بچرخ مهر نباشد چو روی او روشن	بباغ گل نبود همچو خوی او بویا

له دریا
 ملک کی از انهای
 آفتاب
 ملک ستاره ایست از
 نباتات فیض بسیار
 برونه و کوچک که مردم
 نبردی بیانی او را
 پیران آراست
 می نمایند در شل آب
 اوده الهادی بی
 القمر مدبار یک
 چیزی از او پسند
 جواب خلی دور
 با صواب سید

ولی نازم بر اندک دستگاہی
 بسختی سنگلاخ ارچه سخن شد
 ز بانم چون فشانند از دری در
 بود نظم همانا اسم اعظم
 بگرد و تا که گفت ارم مدلل
 سرایم چند بیت از میر شروان
 زبان مار من یعنی سر کلک
 کشد چون مور بر کز دم دلان خیل
 برای قحط سال اهل معنی
 ازین نوزند غافل چند اعمی
 تب ربع آمد ایشان را که نامم

که دارم در سخن از فضل ذوالمن
 توانم چشمه نوشین کشادن
 زند بر روی من خورشید سن
 حسود من چه باشد دیورین
 شود تا دعوی من نک مبرهن
 که شاگردیش کردم من درین فن
 کز دشت مهره حکمت مبین
 که خیل مور کز دم راست دشمن
 همی بارم ز خاطر سلوی و من
 ازین نطقند ساکت چند الکن
 بگرد ربع مسکون یافت مسکن

له پز و شعاع

له پز و حد

له لال و کنگ

له تب و نو بکر

له چهار و زنگار

له ماضی و نشود

قصیده

در شکایت از روزگار نا بهنجار و تخلص به روح خواجہ بلخجی جرمی پرنسپل مدرسه عالی کتکته

که کتاب دستور پاری آموزشی نام وی اختصاص نموده شده

<p>گنارنگیست مانا این دل من گیرزند از من این خفاش طبعان چو دارم دامنی پُر از جواهر بسختی رنگِ رویم کُمر باشد درین ایام دانا یان برنجند ستم زین مردمان دیو کردار نزداید اهل معنی اندرین عصر دل آبتن گنجینه آمد</p>	<p>که بر او رنگِ دانش یافت مسکن چو خورشیدم روان تا گشت روشن بوم زین خاک زان برچیده دامن اگر چه رنگِ رویم بود روین بفقدار بلهان را نان بروغن خدر زین خیل نادان علم دشمن شدت این مادر گیتی ستر و ن زهر علم و زهر دانش زهر فن</p>
---	--

له غائب
له معنی زدند
له سرمان همان بولمان
دینگیای است
رنگ زان براس
سرخ نمودن پاچه
بکامیز نو بندی
جایی گویند
عنه ناز و عظیم

نکودانم که نبود، همچونی
 بحکمت در ارسطوی زمانه
 بود در نشرش اکلال مکالی
 فصیحان در حضورش گشته اکلم
 تهمتن باشد اندر معرک علم
 عیان او افزون تر از بیانت
 به ست از مخبر او منظر او
 دلش چون دیگ پر جویشان دانش
 چو یونس در زبان دانست یکتا
 دماغش مخزن علم و معارف
 در و گلهای معنی بر شاخ گشته

نکوداننده هر علم و هر فن
 بعلم هندسی اسحاق نوطن
 بود در نظم او اسکات ملطن
 زبان دانان بر او گشته الکن
 ولی از علم یا بندش فروتن
 مبین کی بود مثل معاین
 شنیدن کی بود مانند دیدن
 بود آرم و علمش چون نشین^{له}
 بتازی و درمی عبری و لاطن
 دلش مفضل و دانش رست معدن
 بهماناسینه او هست گلشن

	حکیمی از خردمندان جرمن		بحمد الله که دارم قدر دانی	
	مطلع ثانی			
	<p>امیر مدرسه، منبری ملکخمن بر فمش فلاطون سپهر کودن خرد انکار کرد و گفت با من جوی از علم این آن را بخبر من بحر غانی که بر چینند ارزن هم از وی تا خردمندان جرمن همان تاذره از خورشید روشن بجمع حکمت آموزان لندن</p>		<p>بنام کیست این نامه مزین ارسطو پیش علمش طفل مکتب بدانش نسبتش کردم به لقمان ز علمش خرمنی این را بیک جو که مرغ قاف را نسبت نباشد میان او و دانایان یونان بود چندانکه از مه تا ماهی میان دانش اندوزان پاریس</p>	

لا یرفع

قصیده

در مدح بندگان ثریا مکان جناب امیر الملک والاجاه مولانا
نواب صدیق حسن خان بهادر کالالت شمس اقباله شارقه

ابر بهاری رسید از طرف کو بهار
گشت همه گلستان همسر باغِ جهان
از سمن و نسترن رشک چمن شد دمن
روسوی کوه و کمر لاله سرانگمر
ابر بهاری کنون از مدد نامیب
کیست که کلکش چنین نقش زند بر زمین
صانع صورت نگار فتاد را عجب به کار
هر نفس و هر زمان دیده به بنید عیان

سبز بهار مید از خم ابر بهار
دشت شده بوستان کوه همه لاله زار
پرز سمن شد چمن پرز علف مرغزار
بر زده از خاک سر چون رخ رخشان یار
زال جهان را کند گلرخ عذر اغدار
روکش اثر رنگ چمن در چمن و سبزه زار
کز قلم صنع دست این همه نقش و نگار
قدرت او را نشان خاصه بفصل بهار

چنان گوهر فشانی کرد گلکش
 عدیل او نیابی در فضائل
 حدیث فضل او پر کرد عالم
 بود خلق کریش بس دلاویز
 عبیدی گفت این سر واد گلکش
 جواب نظم خاقانیست این نظم
 ز طعنه چون بر خبسم چون بدام
 ولی شاید کند انا قبولش
 ببادام اندر و مغزی ست شیرین
 نژادم گلزمین سرور دست
 ز نظم پارسی ناب من نکست

که گردیده نخل زو ابر بهرین
 بود از زادش گیتی ستر و ن
 رود پیوسته منقول و معنعن
 بود بویا ترا ز سرین ولادن
 بطرز لغزک و آئین روشن
 ولیک اندر میان فرقیست آئین
 که از کبکست قص از زان جستن
 بنام سروری چون شد معنون
 اگر چش پوستی خشکست بر تن
 اگر چه همدام آمد بوم و مسکن
 شود این دعویم نیکو مبرهن

نامه دوم زستان
 تله عقیق دانا
 سبب غم ۱۰۹
 رجوع شود

مجموعه

علم و امارت بهم گشت بذاتش چو ضم^{له}
 هست ز روی نسب منفخر بند و عرب
 دوست سلیمان شکوه شوهر بلقیس جباه
 عالم^{له} دین پناه بیگم خویشیدگاه
 ایکه به جزو هنر هست نیاورده بر
 خامه چو گیر ی بگفت تو گردد صدن
 قول تو چون گوهر است ز گهر افزون ترست
 هست عصای کلیم خامه تو ای حکیم
 بسکه نوشتی بفکر در فن هر علم سفر^ه
 گردش سبج شد باد ترا بر مراد
 بادت بالا اختصاص از غم دنیا خلاص

آنست ازین مفتخمن اینست از ان کامگار
 هست بحسب^{له} حسب منفرد روزگار
 زوج سکندر حشم بانوی نوشابه وار
 آنکه جهانراست شاه شاه جهان نامدار
 چون تو کسی را اگر صاحب مجد و فخار
 زد بچکد هر طرف بس گهر شاهوار
 یا چو زرا حمرست کامل وزن و عیار
 معجزه هابس عظیم زوشده زان آشکار
 پر ز معانی بکر نادره روزگار
 سال بقای تو باد بیشتر از صد هزار
 باد ترا ملک خاص زندگی مستعار

پیوسته و مجرب
 صفات
 جسته شخصی
 معنی عابیه
 غایتش بگیم
 قدر و شکوه
 و تیره و رفعت
 همه کتاب
 به بخت آسان

گفت مگر حسبِ حال سعدی شیرینِ مقال
 برگ در تخانِ سبز در نظر، هو شیار
 سبزه برست از زمین هم گل و هم یاسمین
 خوبی صبح و شب با سنگ و لطفِ هوا
 باد که جنبان شده مایه دو جان شده
 خاطر مافسوده بود زنده دلم مُرده بود
 شد دل من زنده باز برگِ طرب کرد ساز
 مرغ دلم چون شنید زان همه مرغان نشید
 مدح کسی ساز کرد و گو بگرم هست فرد
 مهر عالی نسب مرجع فضل و حسب
 هست چو صدیق نام صدق مراد و کلام

له شب
 له کار و دخیل
 له بگویم و تمن

رحمت ایزد تعال باد بر و صد هزار
 هر در قی و دفتر لیست معرفت کردگار
 حشر کنند انجمنین خلق بر و ز شمار
 بایدت آری بجا شکر خداوندگار
 مرغ نوا خوان شده بر سر هر شاخسار
 دشتنه فرو برده بود در جگر مروزگار
 آمده در اهتر از اثر نوبهار
 طرفه نوا بر کشید بلبل شوریده وار
 نیست چو اورا دمزدی شرف ذی فخر
 منبع علم و ادب نابغه روزگار
 هست حسن آن همام سید عالی تبار

همه طفل دبستانی زندلات همه دانی
همه جاہل بکمایه فکندہ باد در سبالت
بتکفیرم ہی پویدہ بتجسیم ہی کوشد
شمار و معنائ خود را باین کندی و نادانی
رحم از دست این دوسیرتان ز مدرسه آیم
کنم اعجاز بانی در مدح صاحب دلست
ربایم کلک از دست عطار داد و خواهم

کشاید لب بلالانی که در علم از همه مهتر
همه عاطل فرومایه بنازد کوست انشور
بتذللیم ہی جوشد در اید باین زهرور
باین کوتاہ بالائی بداند کوستم مہر
زخم آتش بآن کپترهای درد سر مصدر
برآرم بانگ احسنت ز گوهری و سخر
کنم از چامہ ام ناہید را پاکوب و خنیاگر

سازیده
وینتی زارست

مطلع ثانی

بنام ایزد چه دانشور بنام بوالعجب سرور
بانفاس سیحی زندہ کردہ مردگان جہل

بحکمت ثانی رطوبت بخت همچو اسکندر
اگر چه فیض او شد صد هزاران روح و جان پُر

نظم عبیدی شنو کز اثر مرع او
همچو عروسیت نو قابل بوس و کنار

قصیده

در مرع و ترحیب میجر لیس پرنسپل مدرسه عالیة کلکته بعد مراجعت ز لندن - سروده ایام صبا
تشبیب بخطاب آفتاب

لله الشان بدمی جهان
مکه ز در می نمی کاو و تو
سبک جاده دلباس

ز تو زترین سلبت دار دزمین هر گه بآری هر	توئی سلطان این ششلاخ نیلی ای مین ناو
شده هر بنجم چون غمرا همه در گنبد اخضر	ز نورت ای جهان دارا ریاض خلد را مانا
ز تمار و پود نور انیش بانی لعلگون معجر	به پیک آسمان هر مه به بخشی خلعت زین
ز نورت در همه جانی ز ناری در همه پیکر	ز تو هنگامه آرائی ترازیاست دارائی
ز تو مارا تو انانی اگر چم خاک شد مادر	ز تو دارم تماشائی بتو مارا تو لائی
چنان محکم فرو بسته در افکنده بهشتنبر	هجوم غم مرا بابک تو گوئی دست و پام را
ز سوزم ای خدا گیهان همه چون روشن انخمر	کز آهم آن سیه کیوان باتش در لطف سوزان

شده ساز طرب ز کوچه و برزن بهر جانب
 بدریا مایان از لطف احسانت بهی گو یان
 حسودت را همین درمان بود کافی که او بر دم
 تو هستی که خدای علم و این طری شعری نیست
 عبیدی آمده بردگست با این سبکمایه

عنادل نغمه زن بر هر سر شاخی بیاض اندر
 چو طفل مدرسه طائری در گلشن و کرد در
 نمی کاد چومی بالی بدست یک غم دیگر
 ز خوان نعمت زله را باید عالمی کی
 بچشم لطف ز احسان بسویش یک نظر بنگار

له جمع غلب
 بنی بین
 مفریخت و بخت

قصیده

در تنیست عطا شدن خطاب نوابی نواب عبداللطیف خان بهادر دامت شمس جلالت شارقه

بشی خسته جان بودم و زار و گریان
 ز سوز جگر و ز غم چشم من شد
 جگر تاب آتش نشان آه بر دم

ز سوز جگر به بیم بود افغان
 دو چشم آبدان و جگر آتستان
 به بهرام آتش زد و سوخت کیوان

فصیحی که تلامذش بود چون سیر و نصد با
 ندیده چشم هرگز چو او در راحت دوران
 به بزم علم یابی آفتابی منع دانش
 نسیمی از ریاض علم او کافیست تا گردد
 همی خواهم مدحیت را کنم املا چه حیرانم
 بسوی زنگه تابانی غمان هر که بدفع خصم
 سخنان تازی اگر بهر شکار وحشیان گردد
 تو رفتی دی زده شد چون گلستان این بستانها
 به فروردی آنکه شد چو گفت اول صدمی پ
 شده نفخ روان در هر جبهه از فیض او اما
 تو ابری آنکه آب زندگانی از تومی بارد

لطفی نو که نمی آید
 دستانها نگه گشتان
 راه دخی شکار اول
 زستان است
 طبع او در بهار
 سه ماه اول بهار

چون سبحان ان دگر ملطن لبیدی می ان گزوم
 بعلم و حلم و جاه و حزم و عز و باس کرد و فر
 بگاه رزم بینی بچو رستم بواجب مصدر
 دبستانها گلستان دار پر از لاله و عبهر
 زبان عاجز فرو مانده گویم کلمه من مضطر
 به فوج دشمنان افتد ز بهیبت شورش محتر
 رمان آید و ان پیل و خزان رخاها آرد
 شده آرد می بهشت آمد دشمنان مهرنگ بر سر
 دغانی آمده اینک شده فیروزیش لنگر
 خلیده در درگ جان حسودان تیز تر نشتر
 فتد زدی بجان دشمنان اما بجز جنگر

یکی را بود بغض با نام من
عجب نیست گرا ز سخنهاى لغزم
جعل را نباشد گزیر از گزیری
سخن مختصر من درین حال بودم
که ناگاه ز در لعبت من درآمد
بقدر بچو سرو و برخ بچو لاله
کجا سرو باشد مقارن بلاله
و همان حقه لعل دندان چو لولو
بغم زار نالان من و او بستی
بجسم زجای و گرفتارش در بر
ازان جان تازه دیدم بقالب

چو بوجبل را بود نسبت بقران
مرا این کمزنان را بود نفرت از جان
ز بوی خوش در دوسرین و ریکان
تظلم کنان مویه گر زار نالان
تبن یا سمن بو بو عنبر افشان
بگیو چو سنبل بلب شکر افشان
کجا لاله باشد دروسنبلستان
ز لعل و ز لولو شده شکر افشان
من و گریه و ان ماه خندان شادان
ز دم بو بو چند بر نوش خندان
ازان کشت عمرم شده سبز و تیان

له شتر و کچک
پاه رنگی است این
سوسکه در میان
به چشم با بین سمن
بسیر و در بوی
خوش شفرات
له مجو به طراز
له شاه با بر ترازه

سله از دما
 سله شام و دین شیخی
 با خدمت رسن مولا
 و در او جنگ کفایت
 تنویر نمود در رخا
 نینیب بنام زان کین
 بگردید اهل از بود
 بلکه از این عابد
 نمود که در کای باقی
 کیمیکر علی حضرت
 رسول تقدیم کردند
 رسول خود را شده مح
 بنای انصاری را که
 برادر رضای کعب
 بود از موز فرموده و را
 در شب ۱۱ ربیع الاول
 سست

شررها که بر می شد از سینه من
 عجب نیست گر برق می جبت آنهم
 ز باد سموم غم این غنچه دل
 طپان گاه بر خاک چون نیم بسمل
 که از سرد مهری یاران بساله
 گئی بر جگر بود دندان حسرت
 گم دیده بود و با ختر شماری
 گئی شکوه بر لب ز دهر ستگر
 که از ایشان صغیر و کبیر زدا یدر
 یکی را طبیعت محتر بکینه
 یکی کعب اشرف و گرشخ بخدی

له بخدی بنام زان کین و نقضای آسان

بجوئی نمودی شهبانی فروزان
 که چشمان من بود چون ابرو یزان
 چو گل در خزان گشته پژمرده پژمان
 به بستر گئی همچو رنجور غلطان
 که از گرمی شوق جانان خروشان
 گئی بر لبم بود ناله ز هجران
 چو اختر گئی قطره از دیده افشان
 گئی ناله از دست بانای دوران
 یکی همچو عقرب دگر همچو ثعبان
 یکی هست مجبول باز و رو بهتان
 یکی بولهب دار در کینه جوشان

سله نقب شیطانست زیرا چون قریش برای کشتن حضرت رسول جمع شدند ناگاه شیطان بصورت پیری درآمد چون پرسیدند کیستی گفت شیخیم از بخدی ایم درین مشوره باشا مشرکیم ه عموی حضرت رسول نامش عبدالعزی بوده

که نواب عبداللطیف ست نامش
 بهادر نه بل بی بهادر بگوهر
 ملقب بنواب گردیده ایدون
 گرامی نهادی که شد صرف عمرش
 درین عهد خواری اسلام و ابلش
 بود حامی و ناصر اهل اسلام
 که فیض شده بچو باد بهاری
 هم از سعی او وقف محسن بهوگلی
 بکار مسلمان نژادان در آمد
 مدارس باطراف بنگاله ایدر
 شده علم دین را فروغی دگرگون

مخاطب بخان بهادر ز سلطان
 که مجد و معالی مرا و راست عثمان
 که بر ذات او این لقب گشته نازان
 بیاری اسلام بر غم کفران
 که هستند هرگونه در ذل و خسران
 بتیغ زبان و بکلک در اقصان
 نوازنده گلشن دین و ایمان
 که محسن بده او بنام و باحسان
 ازان نخل امیدشان گشت بالان
 بناشد پیامردی آن فلک شان
 بیاری آن ناصر اهل ایمان

بن گفت کای والہ زار من چون
 چرا اشک از دیده ریزی چو لولو
 جهان پر ز شادی تو در پنجہ عسّم
 ہمہ باغ و راغ ست گلشن چو مینو
 ہمہ دشت ہا پر ز لالہ و ستوری
 ز آواز مرغان آتش زبان نک
 بگلشن درختان بو جند و مستی
 بگفتم چرا اینچنین جو شستی
 بگفتا شنیدی نہ آن مژدہ خوش
 خطاب گرامی نو اب اعظم
 بآن بو المعالی مظفر مجبّد

چنین بتلای بغم زار و گریان
 چرا خون زد و چشم باری چو مرجان
 زمان پر نشاط و تو در دست احزان
 ہمہ کوه و کردر پر از لجن مرغان
 ہمہ بوستان پر ز نسرين و ريحان
 شدہ شاخها بزم بر بطونازان
 بہ ارشن بشور و طرب جلمہ متان
 بگفتم چرا در طرب جلمہ گيہان
 کہ در اہنز از ستان جلمہ نينان
 عطا شد ز شامہ نشہ انگلستان
 بآن را دگو ہر بآن صدر گيہان

لہ گلہ رخ کرد
 بآس آوی و بزم
 طب کار میرود
 تہ از ان گلشن شربت

قصیدہ

درمح ڈاکٹر طیطر صاحب پرنسپل کالج لاہور و بانی درجہ پڑا پنجاب یونیورسٹی

لازالت شایب فیضہ ہامہ

ہمتامی اول بفضل نہ در بند و لندن ست
جانش بنور معرفت و علم روشن ست
گوئی کہ گلشن ست و چہ دلخواہ گلشن ست
عقلی کہ بہت کامل و جانی کہ روشن ست
قاصر ز مدح اوست بانی کہ با من ست
طبعم ہی مبالغہ را اگر چہ دشمن ست
یکچو ز خرمین ست ز صد من یک زن ست
در نیزہ زبان بثل مثل سوسن ست

آن سرور یکہ عالم ہر علم و ہر فن ست
جام دلش ز بادہ دانش لبالب ست
طبع لطیف و زریا حین علم و فن
حیران علم او و گر و کان فصل او
ہر چند شہرہ ام بزبان آوری و لیک
امی دوستان مبالغہ قاصر و صفا و ست
مدح من حتمیہ بجنب کمال او
کلکم بدو زبان چہ نگار دشنای او

بگلکته او مجلسی کرد و ستائم
 شده نورِ علم اندر آفاق روشن
 بود خلق او چون نسیم بهاری
 ز جادوی احساق کرده مسخر
 توان کی سرودن مدیحِ جلیلیش
 کنون به عبیدی که دستِ عارا
 الا تا زمین ست گردنده دایم
 سهر دشمنان گوی میدانش باشد

که ترویج یابد از ان علم و عرفان
 شده مهر دانش زهر سودرخشان
 نوازنده دل نوازنده حبان
 دل جمله عالم ز گبر و مسلمان
 با هنگ یک پیش نکتہ سرائان
 براریم در پیش دادا و سبحان
 چو گوی روان گرد مهر درخشان
 بود نیز جباه او نور افشان

افزون تر از عدین و اسطیل و بکن است	در انگشتی زبان چو بگیرم قیاس ازو
لاهور فضل و علم و هنر که معدن است	پنجاب گشت روکش یونان ز سعی او
لاهور زان معادل پاریس و لندن است	دارالعلوم ساخت بدار الحلافتش
کز سعی او شکفته تر از صحن گلشن است	زان سان بباغ علم نموده کد یو لری
دکتور لیطفر که حکیمی ز جبرین است	دانی که کیست آنکه عبیدی است با وحش
تا شام تیره باشد و تا صبح روشن است	پر نور باد عالم از انوار فضل او

له پنجابی دگر

تن در نمی دهد به بیان وصف فضل او
 سر حشمت اوست خاطر او علم و فضل را
 گر علم را بمعبر که تشبیه آورند
 گیتی که مادر است موالید خویش
 عالم چو او علیم ندارد و محقق است
 آگاه از غوامض هر علم یا بیش
 گوهر فشانده کلک جوهر فشان او
 از بیشتر علایق دنیا و زخرفش
 در هر زبان مهارت کامل بود و را
 یکتای دهر باشد در حکمت فزنگ
 در فلسفه سفه بود و در دم زند برش

نسخه کتب کتب کتب
 از مزاران کتب
 مکتب دارالمؤمنین
 مکتب نیکویناز
 مکتب یعنی یونانی

در کمال او متعلق بریدن است
 فضل و کمال را دل او گنج و مخزن است
 او بیژن است و قارن یا خود تهنیت است
 از زادن عدیل و نظیرش سترون است
 در علم او تسهیم ندارد و مبرهن است
 در هر فنی که بنگریش مردیک فن است
 زان بیشتر که قطره نشان ابرهین است
 بر عادت فلاسفه بر چیده دامن است
 گریه تازی و درمی و گریه غریق و لاطن است
 در مهندسه یگانه چو اسحاق نوطن است
 گر خود بر کلی است و یا خود مملطن است

له زام به مراد
 زامست بلف
 مقصود یعنی غنائی

۱۲۱

بودش همنشۀ ذیجاء مامصون و حریر	ز گردشات فلک ز حوادثِ ایام
بقای شاه همیشه دراز و مست باد	بجاء سید ابرار سرورِ آنام
بود زمانه بکام و فلک بود درامش	مدام باده عشرت فرا بود در جام
بود نصیب شه ماز دهر آراش	همیشه تا که بگیتی ست گردش و آرام

قطعه

که بخدمت حضرت سلطان محمد بشیرالدین صاحب متخلص به توفیق
 نبیره طیبو سلطان جنت مکان مصحوب این دیوان فرستاده شد

عبیدی من این جهت پر جواهر	بنزدیک گوهر شناسان فرستم
نشیدی ز سروادبندی ازینجا	بچامه سرایان ایران فرستم
رموز حکم را بنظم گزیده	بحکمت شناسان یونان فرستم
ز گلزار طبع شگفته همیدون	گل و ضمیران با باخان فرستم

الباب الثالث فی المقطعات والرباعیات

قطعه

خبر رسید من وقتِ نخس و نافر جام
 بوقت بام شنیدم من این خبر و انگه
 شکست شیشه دل زین خبر مرا هر چند
 ازین که زخم سترگی بشه ازان نرسید
 شها ز رنج تو رنجیده ما چرا نشویم
 نوشته که بیازد سخت آرنجم
 فگار گشت دل و سر بزنویم از غم
 کنون ز در گره رحمن داور ذوالمن

که آن شهنشه عالی قنادر از سر بام
 بتلو بشه بقادم ز بام تا که شام
 ز صدمه اش نفادم شکست اندام
 کینم شکر و سپاس مبین منعام
 که ما مثابه اعضا چو سر تو در اندام
 از انست رنج صد گونه با هزار آلام
 که گشت زانوی شه رنج و فگار تمام
 همی دعای عبید است گاه شام و بام

له نزدیک دیگر
 شکه اندام منی جسم
 باشد ۱۲ برهان

ویا برگ گل را چو کالوش نادان
 ویا نورش هان وار از راه کوری
 من این نظم را پیش سلطان معنی
 بتوفیق یزدان من این نامه نغز
 بشیرت نامش ولی جفت بادین
 ولیکن بحیرت درم چون بشوخی
 بود دسته گل اگر نامه من
 چگونه من این شعرها با شعوری
 چو موری ضعیفم که ران بلخ را

به پیش جمل بهر خذلان فرستم
 بنزدیک بوجمل قرآن فرستم
 چو باجی بدیوان سلطان فرستم
 به توفیق شاه خندان فرستم
 باین دین پناصدر گیشان فرستم
 لالی سوی بحر عمان فرستم
 من این دسته گل بیتان فرستم
 به پیشش چو زیره بکرمان فرستم
 بهدیه بسوی سلیمان فرستم

له احمی
 علیه تحفه
 ارشاد و مریه

ز اعجازِ طبعِ مسیحا دم اینک
 ز اوراقِ دیوانِ رنگین مضامین
 ز رشحاتِ کلمه که آبِ زلالست
 ازین صفحه‌های شکر و نو آئین
 کنون ساغری پر ز صفتِ مروت
 بنحوانِ مذاقِ سخنِ سخاوت
 ز فیضِ تلمذِ زخافتانِ معنی
 درین قحطِ سالِ معانی هدایا
 بر منکرانِ همچو موسی ز کلمه
 ولی خواهم از دهر دریا دلی را
 نیم این قدر گول کز راه گولی

برده دلان مایه جان فرستم
 مرغِ سحر خوان گشتان فرستم
 بر تشنه کام آبِ حیوان فرستم
 صفائی بملکِ صفا بان فرستم
 پی ذوقِ طبعِ حریفان فرستم
 ز آینه بخامنه مکدان فرستم
 گزین ار مغانی بشروان فرستم
 زمهرِ قریحت بکنعان فرستم
 عصائی بفرعون و هامان فرستم
 که پیشِ چنین گوهر کان فرستم
 گهر پیشِ گولان نادان فرستم

له صاف دیا تا نو
 تله نادان و کورن

از علم و از وقارش حرفی چه سخت را نم یعنی وحید اود استادِ سخته گویان در خو فارسی نک تصنیف بواجب کرد تایخ سال ختمش پرسیدم از حکیمی	بالحلم قد تقمّص ^{له} بالمجد قد تقبّی ^{له} کورا همال نبود در نظم و شعر و انشا هر حرفِ عنبریش مشکینه جعدِ حورا نخا الوحید ربا دامنغی الادیب گفتا
---	---

قطعه

در تقریظ امیر نامه مولف: جناب نواب امیر علی خان بهادر

ای سرور مهین که امیری بسان تو مثل تو در شرافت نفس اندرین زمان از خاکساری تو چو خورشید روشن است دیدم امیر نامه که بنگاشت کلب تو	در زیر گنبدِ فلک نه قباب نیست ای نامور امیر علی الجناب نیست کاصلت بغیر سلسله بو تراب نیست خوش نغمه ترز کلب تو چنگ باب نیست
---	---

له پیر این پوشید
له قباد بر کرده
یعنی بنویسم و بزرگی
در است و خلق شده
له حسن نظیر
له زلف
له یعنی پارس
ادیب کافی و بی نیاز
گفته است
له جو خیر
یعنی گنجینه

قطعه تیارخ

طبع نحو و حیدری مولفہ جناب مولوی عبدالرؤف صاحب تخلص و حید

آن فاضل یگانہ بو الفضل این زمانہ
آن کو درمی زبان را از پاکی بیانش
در فن نظم و انشا پہ پہ چو او دبیری
ہندوستان شد اینک چون خطہ صفا ہان
ز آب حیات آمہ کار و ز نوک خامہ
در نظم چون بہ بینی ہمتا می میر شدوان
تقریر او چہ آمد نوشتا بہ مسئل
شیرینی کلامش آب از دہن بر آرد
صرف کلام نابش در مجمع ادیبان

لے صاف و خاص
طبع برای انہائین
تہ کو ارا از شرب
است و لذت دانی
است کہ پیش از شرب
جای شود و بہترین
رقم شرب است

کو را بفضل و دانش در دہر نیست ہمتا
دادست آب تازہ رنگ دگر بہارا
در علم شعر و ملاخہ خہ ادیب دانا
از چہ ز شستہ نظمش دزگفتہ ہامی شیوا
رسم سخنوری را کردست باز احیا
در نثر چون بکوی فیضی دہر یکتا
تحریر او چہ باشد شیرین شکر مصفا
پاکیزگی لفظش جان را کند توانا
من جرعة السالافہ اشہی لہم و احلی

گر در حروف انْقَطَش دل بید و گفت در فصلهای او که به ساجیان بود میخواهم بشرح کنم وصف این کتاب نوریکه در ضمیر تو دادند روشنست جاه تو بی تغیر و بی انقلاب باد	این شکرست از انش گزیر از ذباب نیست دخِلِ لال و خستگی از بیج باب نیست لیکن چگونه وصف نمایم که تاب نیست مانند آفتاب که در آفتاب نیست تا دهر بی تغیر و بی انقلاب نیست
--	--

قطعه

در تقریظ و تایخ دیوان سیوم جناب شاخ

نشاخ که شاعر است پرفن آن چهره کنشای روی مضمون جمع آمده مرور اسه دیوان	در علم عروض و شعر حکایت آن رنگ آمیز نقش معنا بس الطیف و لگزین و شیوا
---	--

در خوبی و بلاغت و شیرینی کلام
 این نسخه که زاده ز طبع شریف تو
 بهشیار را مطالعه اش میبرد ز هوش
 بار داز و فصاحت و لطفت سخنوری
 بنود در و هر آنچه که آن هست ناصواب
 حسن معانی وی از الفاظ ظاهر است
 گر برسی از لطائف لفظی و معنویش
 تشبیه و استعاره که جلباب^۱ خوبی است
 معور تر ز شهر دل اهل داشت
 هر داستان که گشت در و درج ای لبیب
 این نامه را تو منتخب و ز کار دان

این نسخه
 از کتاب نموده
 در جلد
 به این
 به نقل

بالله نامه ایست که آنرا جواب نیست
 مطبوع ترازو و بحر اُم الکتاب نیست
 وین بوالحجب که هست کتاب شراب نیست
 وین طرفه ترک هست کتاب سحاب نیست
 باشد در و هر آنچه که آن ناصواب نیست
 از غایت لطافتش آنرا حجاب نیست
 این را شمار نیست هم آنرا حساب نیست
 بر روی شادان معانی نقاب نیست
 مسموره خوشیست که در وی خراب نیست
 گوئی جز انتخاب ز لب اللباب نیست
 زیرا که اندر و همه جز انتخاب نیست

<p> یکنا می اگر چه هست کلکش مثلش نبود کسی بخندان اینک آن نخلبند معنی دیوان سیوم نمود تالیف بر طرز سخنوران دہلی مومن را جان از دست نخرند آز رده و شیفته و غالب هر چامہ زنان نجستہ دیوان نوشا بے جانفر ا کہ لفظش نہریت ز آب زندگانی ہر مصرعہ زان شکر نامہ </p>	<p> دار و ز نو ا ہزار آوا از ہر فن شعر نیک دانا بنشانند دگر نہال رعنا ہر حرفش رشک لطف حورا آراستہ یک رفیع محلا ہم ذائقہ ذوق راست اعلیٰ ہر یک را دید آن تمنّا شیرین ست چو شکر مصفا نوشین عملست یا غزلہا ہر سطر از ان کتاب والا تقینہ بادہ مصفا </p>
--	--

لہ بت

تخلص شرا

تخلص شرا

اول دیوان ز روی مضمون
 بر طرز سخنوران لکهنو
 آیات سخنوری ناسخ
 آن آتش آتشین بانک
 بر بسته مشال بمیشالی
 بگرفت قلم پس دگر بار
 بیزنگ زده نقشبش دگر
 دوم دیوان بداد ترتیب
 ایشیوه شاعران دلی
 بر شیوه لکهنوی فروده
 اسنت به شاعر گرامی

رنگین ست نگار خانه مانا
 آراسته یک طراز زیبا
 منسوخ از دوشده همانا
 آتش افتاد خرمش را
 زان نامش بمیشال گفتا
 تازنگ دگر زند سخن را
 آن مانی شعر مانی آسا
 بر طرز دگر بلخ و شیوا
 آورده درو بخظاونی
 هم شیوه دهلوی بهرجا
 بر هر شیوه چنین توانا

لکهنو که پیش از این
 عبارت شده و بعضی
 نقشه تصویر کرده هنوز
 در آن رنگ آمیزی
 نکرده باشند

چه نساخ آن خسر و ملک معنی
چو از آبیاری آن ابر ماطس
به بین بوستان سخن گفت هاتف

۹۳ ۱۲ هج

کز دنیض یاب اند جمع خندان
شد این دو لجه سر بهز و رشک گلستان
چو پرسید از سال ترتیب دیوان

له باند
ط و شست و زد
پنا و سایه بان
و معنی غز و انز آرد

قطعه

در تقریر تنوی ذوالبحرین رفته ده کلک عجاز سلک جناب سید محمود صاحب تخلص با آزاد

آن گرامی سید و الانب
نام او محمود آمد زانکه او
در دست آزاده و در طبع راد
ده چه آزادی که چرخش دایه است
المعی عصر در ذهن و ذکا

کو بود همنام ختم مرسلان
هست در اوصاف محمود زمان
نک تخلص باشدش آزادزان
ده چه رادی دست بر عالم فشان
لو ذعی دهر در شعر و بیان

له باند و دخی
له باند و دخی

کان هست شکر که دشکریم تایخ نگارشش چو جستم	هم هوش ربای دروح افزا بیش سخن حسد بگفتا ۹۲ ۱۲ هـ
<h2>قطعه</h2> <p>در تقریظ و تایخ دیوان انس شاکر و جناب نساخ سلیمان الله تعالی</p>	
مرتب چو گردید دیوان انس نه دیوانست بل گلشنی از معانی از ابراهیم معنی درویش گفته فصاحت دران آبپاری نموده درو باغبانت مندر زانه انس زنساخ آموخته باغبانی	بفضل حرف او ند دارای گیسوان که چشمک زند هم بگلزار رضوان ز نسیرین در سحان دورد و ضمیران بلاغت روان ساخت انهار و خلجان که آراسته اینچنین صحن بستان که باغ سخن ز دوست شاداب ریان

کتاب
مجموعه
پیشانی
در خاک

بروز یوم احد نیز از کعبه تاشم	بماند کرب الم سخت بر من مسکین
اجا بتی شده از فضل ایزد منعم	گر فتم امروز این وقت مسل روغن
ز فیض لثم قدم ماندت اصراف نام	ازین سبب دودۀ روز این عبید کمتر تو

قطعه

تایخ وفات جناب مغفرت آبت لوی غلام بتول میدنی پوری - متخلص تبسکین

آه آن مولوی غلام بتول	آنکه بوده تخلصش تبسکین
میدنی پور بود مولد او	که بود روضه جنان بر زمین
پدرش مولوی غلام رسول	بود در شعر نام او تحسین
گرچه او داشت صدرِ اعلائی	لیک این پور بود صد داین
بود او گنج خلق و فضل از ان	گشت چون گنج زیر خاک دفین
بود تمکین بشاعری معروف	شعر نهدی سروده بس تبسکین

لعل باداد
لعل بوسیدن

<p>نظم را باشد از و تاب و توان کوبد شیرین سخن شیرین بیان انوری عصر و عسری زمان شاعر او باشد که ساحر در بیان بحر معنی اندر و هر سوره روان مانی معنی ست این جادو بیان از قرحیت کوست پیر نکته دان حجت خضر آمد این جادو نشان ۱۲۷۲ هجری</p>	<p>نثر از وی یافته نظم گزین خسر و ملک معانی گومیش در قصاید هست بنی اطرای شعر شعر او باشد که سحر سامی در دو بحر این ثنوی بنگاشته رشک از تنگست این سر واد نغز سال رنگ نیزیش چون خواستم گفت و از هجرت خیر الوری</p>	
	<p style="text-align: center;">قطعه</p> <p>در جواب نظمیکه حضرت ممدوح شاکلی از علالت خود بولفت نوشته بودند</p>	
<p>بگردزار و نوان بس من ضعیف قوام</p>	<p>ز روز شنبه هنگام شام در دیشم</p>	

نظم حضرت سلطان
 فیض الدین صاحب
 که در جواب آن این
 قطعه نوشته شد
 نظم
 سده اندک شد
 بنمای پادشاهم
 پادشاه بود در دیشم
 خنای در دیشم
 هنوز صحت کامل
 نیاختم از تب بگریز
 صحت از آن در دیشم
 یا ختم تمام دوام داشت
 ای کاش از دولت صحت
 سباحت دولت
 که از بود تمام دوام داشت

<p>صدر اعلیٰ بجاہ و صدر امین سال فوتش عبیدی غمگین باد تمکین مکن حلد برین</p>	<p>پدرو او بلف و نشر بند خواست از بهر یاد کار نگاشت گفت بی رد و بیم طبع سلیم</p>
<p style="text-align: center;">قطعه</p> <p>تاریخ وفات علید جلید جناب نواب خواجہ احسن اللہ خان بہادر کہ در عین ترتیب مجلس جشن عطائی طلعت بایشان محل نشین جازہ وفات شدہ</p>	
<p>فغان کہ مردم او بار آمد این تنہ دریغ نیر رخشان با وج جاہ مکن چہ چہرہ کہ نہفتیش معجز ز رین دریغ و درد کہ از خشت باشدش بالین بران سر کیہ شدی مشک و غالیہ آگین</p>	<p>سہر بر شدہ چون اثر در سیت خون شام فغان کہ اختر تابندہ ز برج شرف نہفت چہرہ روشن بزیر خاک سیہ سری چنانکہ باندی فراز باشس پر دریغ و درد کہ کا فور مردگان پاشند</p>

لے لے و نشر
مرتب از دادان کہ
دو لفظ آوردند و
کمی نفی لفظ اول
بجای اول لفظ
نہانی یعنی ثانی
لے لے آوردند

بود شیرین مقال و شوخ و ظریف
 میدنی پور بود زور و روشن
 میدنی پور کور شد آن دم
 بود خواهان صدر اعلای
 سال رحلت بخواست بنوید
 پس سن رحلتش به تعبیه گفت

شعر از آن داشت مضحک و شیرین
 چشم آن شهر بود این تن مسکین
 کو گزیده وصال حور العین
 بردش این آرزو بعلیین
 باغم دل عبیدی مسکین
 گو - دلا حیف - با - دل نعلین

۸۶ ۱۲ هـ

ایضا قطعه دیگر

متضمن تاریخ مذکور تجزیه

آه از مولوی غلام بهلول
 پسر مولوی غلام رسول

آنکه بوده تخلصش تمکین
 کونودی تخلصش تحین

لباس نیلی درخت سیاه پوشیده چو فکر کرد که تارخ ز ملتش گوید چنان گفت بهشت جهان مقامش گو	سپهریان سپهر وز مینیان . بزین باه و درد همیدون عبیدی مسکین سرودش عالم بالا ز بام علین
---	---

۲ ۹ ۱۲ ۳

قطعه

تاریخ وفات مولوی کرامت علی جوپوری متولی امام باره هوگلی

درینغ و درو که آن فاضلی ستوده سیر بنام بود کرامت علی و هم در فضل ربوع هوگلی بوده ز فرّاد روشن براستی و امانت نبود چون اوئی نه در اصول طبعی کسی چو او ماهر	نغان و آه که آن کبدر سردا گین فروغ مکرش تافتی چو خور بجین امام باره محسن از دهبشت آئین درین زمانه کج بازیر چرخ برین نه از ریاضن ریاضی کسی چو او گلچین
---	---

لحن نام کوه نشن
که از دنیا دارسته
بزرگوار دار جنت
باشند یعنی نژاد دار
بزرگوار

چو آن کبوتر قدسی پرید و ساخت جا
شدست احسن منزل ز رفتنش تاریک
کنون تو ای سر و سر دار خواجگان جهان
چو ارض کاسف ماه است مه چو گشت تمام
عجب نباشد اگر این مه تمام ترا
سزد ترا که بیاد چنین مه روشن
چو بود گنج جمال و کمال و عروج جلال
برای سر و چه بگوید کنی که رفت ز باغ
دریغ و آو خ در این چنین سره وقتی
تمام قاطن این شهر بل تمام جهان
کنون بخوانم بیتی ز گفته غالب

له احسن منزل نام
مکان عروج و منزل
له صاف و بخت
له گوی و داری
له ساکنین

به بالکانه جنت مسترین حورالعین
اگر چه روشن ازوغر فهای خلد برین
زمن بگیرد و حرف سره بدل بگزین
ز سایه که برخسار مه فست ز زمین
خسوف مرگ رسیده بهر نور آگین
ز دیده اشک فشانی چو دانه پر دین
بزیر خاک سپردیش زان چو گنج دفین
چو مانده است بجای این همه گل و نسرين
بتاخت لشکر اندوده از کجا ز کمین
شدند دیده پر آب و بدل شدند جزین
که نظم بنده بیابد ز شعر او تزئین

قطعه

تاریخ وفات جناب آغا احمد علی مرحوم تخلص به احمد جاگیر نگری مصنف میسر برهان

در جواب قاطع برهان غالب

آه از مولوی احمد علی احمد کو بود
 قاطع قاطع برهان شده از تیغ زبان
 غالب از وی شده مغلوب به تحقیق سخن
 نوبری بود بگلزار سخن حیف از وی
 با عبیدی چو همی داشته الفت به سخن
 جست تاریخ و فائقش که نگار در شعر
 از ره تمییه پیر خرد این گفت بدو

در زبان درمی از مرز سخن نیک آگاه
 حامی جامع برهان بدلیل دلخواه
 گرچه آخر اجلش ساخته مغلوب تباه
 ریخت از صدمه دشمنی تازه گلی داد و پلاه
 گشت پر در دو غمین زین خبر پر جانگاه
 که چه بود از سنه هجرت محبوب اله
 آه از مولوی احمد علی آغای آه

اگرچه بود موحد منافرا از تشکیث
ولی به هندسه کردست از تشکیث
که گرفتیدسِ صوری درین مانده می
بعلم هدایت اجرام کرده بس تحقیق
بروز جمعه که بدیوم سادس از شعبان
گذاشت جامه عطر شافت نمی بالا
چراغ علم و هنر مرد او مرد افسوس
مرد او که خدا رحمتش کند که مرد
بجفت سال حلیش که پاک داخل خلد

۱۲۹۲ هـ

در ابفن الهی چو بود علم یقین
ز بس مهربان روشن برهنون گزین
فنون هندسه کردی فرا از و تملیقین
ز حال ثابت سیار و گردش از ضیقین
فراق ما بگزید و وصال حور العین
ببالکانه مینوشت از علین
نه او که گنج فضائل شد بنجاک دین
مروت و کرم و فضل و دانش و تمکین
باه و درد و فغان نک عبیدی می سکین

سز و کنون که ازین چای خطه سلط
 کند مالک چین همسری سلط هان
 چنین که روکش چین گشت خاک بگاله
 ایا حمید ز من ای سلاله اطیاب
 مکارم تو پی یکدگر رسید بن
 بشکر این همه الطافت ای سپهر کرم
 همیشه تا که بود سبز کشتزار فلک
 حمید نخبته بادا به چو نام من رخ تو

ز فخر باج بخوابد ز ملک چین و خن
 برابر می چو بگشتن گمی کند گلخن
 سز و که طعنه زند سلط اکنون بر قنطن
 که تازه نو بر هستی ز بوستان کهن
 که غیث جو دو تو ریزان ست همچو جو زمین
 زبان من شده عاجز چو اکرم و الکن
 همیشه تا که بماند به برگ چای پرین
 جلیل قدرت دارد مہیسن و المن

عنه آتش خمار کربلا
 عنه کاتون در گریز
 بندر جنوب چین
 عنه باران
 عنه ریزان
 عنه رنگ

قطعه مصرعه

در شکر ای تویه که بخدمت مولوی اشرف الدین صاحب سلمه الله تعالی نوشته شد

در سینه من رگ و پی دل

ای آنکه بخت تست مائل

قطعه

در صفت پای مزین سلطنت که جناب طاجی حمید نخب صاحب سلطی پور باشعور حاجی سعید نخب مرحوم بدین افرستاده بودند

له ترابار خوان
له گرد آود
خاک زنگ
مع شرب
مع پخت
مع مجلس شرب

حمید نخب که از نیض نخب اسعد تو
بن زلف فرستادی ای سپهر کرم
برنگ همسر راح لطیف ریحانی
ز مردست بشکل و از و بر اید لعل
خورد چو جوشش بر اید ازومی احمر
می که نیست صداع خار در شربش
به پیش او بصف چون گیاهی زردست
اگر زبوی خوشش مست نفخه یابد
سزود برند نمونه ازین شگرت متاع

سعید نخب شده شهر سلط و روشن
ز چای مزین خود تحفه لطیف و حسن
بوی روکش ریحان و عنبر و لادن
بنفشه هست برنگ و از و در روین
بشکل ظاهر اگر هست اغلبه وادکن
می که گاه نمانده بقعر شیشه و دکن
هر آن گزیده صفت چای کاید از پیکن
عجب نباشد اگر رویتابد از ارشن
بشهر برلن و پاریس و جرمن و لندن

قطعه

در مدح مولوی غلام بتول تمکین در صنعت توشیح سروده ایام صبا

غیرت شاعران مهتد و عجم	عالم باسع و وحید زمان
لابس حله علوم و ادب	کاشف رمز معنی پنهان
افسر عصبه سخندانان	درقه التاج دانش آموزان
موجد طرز نکته دانیسا	رهبر راه دانش و عرفان
بی بدل عالم زمان خودی	کی ندید تو دید چشم جهان
تیغ مسلول بهر کفاری	سیف مفلول بهر دینداران
دارث علم دین توئی ز نبی	کشور علم را توئی سلطان
لائق مدح هر سخندانانی	مورد لطف ایزد سبحان
توئی خاقانی زمان در شعر	توئی بی شبهه عرفی دوران

اولیتنی تولیه ولاء
 شد تولیه رهبرِ تو لا
 این تولیه چیست آب چینی
 وه طرفه صناعتِ کمره
 منسوجِ فرنگ و مانچستر
 شاید که ازین ^{نشیج} ناهید
 زین تولیه دل پراز تو لا
 از بهر دلاے تو گزیدیم
 این تحفه عبید بس جلیست
 زین رو که بگفته اند وانا

ای حب توام سرشته در گل
 بر مهر تو خوش دلیلِ کامل
 برده آب از رخ منادل
 کان طعنه زند به نسجِ موصل
 کی باشد مرور امتیاب
 سازد ساره باوجِ حامل
 گردیدم را بجنبِ شامل
 این خوش منیل را من از دل
 کو بدیه باشدش معادل
 الطل من الحبيب ابل

نه سج منیل که
 یعنی دستمال و
 قد است
 نه نام شری است
 که در آن حد فخر
 درست بکن
 مع بخت
 مع بخت
 مع بخت
 مع بخت

بود ما هر ز هر لغاست - ایدر
 کرد و حلت ازین سرای پشخ
 رفت پاک از جهان پر آشوب
 هر که ز اوست مردنش باید
 چاره نیست جز شکیبائی
 گشت غمگین و یافت تارخش
 لیک باشد سر قلن با او

اندر و نش ز علمها مشحون
 رخت برده ز شش جهت بیرون
 در دل ما زو غموم و شب خون
 زیر این سقف نیلگون گردون
 گر چه غمهای ما ز حد افرون
 هم ز غمگین علیید خسته درون
 قلب افسوس هم بآن مضمون

غمگین ۱۱۲۰
 ق ۱۰۰
 س ۴۰

۱۲۸۰ هـ

قطعه

تایخ دفات مولوی خیرات علی مرهم

ای دریغا کان جوان نیک خو
 آن گل زنگین ز گلزار جهان

۵۰
 ۵۰ ناپایداری دانی
 ۵۰ جمع سخن از ده
 ۵۰ ضرب و
 پریشانی

<p>ماهر نکته سنج در حکمت کیست باشد عدیل تو در فتنه یافته علم دین ز تو رونق نام مسدوح من اگر خواهی</p>	<p>ابن سینا و یا شهاب زمان بر تو نازانست مذہب نعمان گشت دانش ز فیض تو ریان هر سر بیت را بگیر و بخوان</p>
<p style="text-align: center;">قطعه</p> <p style="text-align: center;">تاریخ وفات حضرت شاهزاده سلطان جلال الدین مرحوم بر دالله مضجع</p>	
<p>در سنین دوازده صد سال شاهزاده جلال دین آنکو بود رادمی کریم و پاک نهاد سینه اش بود گنج معنی ها دربان دری و هم تازی</p>	<p>آنکه هشتاد و بد برو افزون بود ماهر بعلم گوناگون بسکه والا نهاد و پاک درون همچو گنجینه شد از ان مدفون در سنکرت و هم بانگیون</p>

له سنی
له آنگون دروغا
یعنی زبان اگر بزرگ
چه چنانی نام قوم
از کزیت و دن
وزیت
و قیق این نقطه
چنانکه در زبان و
و گیرفت فارسی
نوشته شده خط
است

<p>عارف نیک از موز زبان بهر فرهنگ و دانش و عرفان در رهان علوم از اقران گشت در فلسفه فرید زمان مغیش در لغت مه تابان مه چه باشد که نیر رخشان او تن علم را بود چون جان</p>	<p>ماهر علم السنه و ادب کوز بنگاله رفت سوی فرنگ در فنون ادب گرفته سبق سند علم در الیمان بُرد نام نامی او نشی کنه ست ماه تابانست بر سپهر کمال جان معنی ست لفظ دلکش او</p>
<p style="text-align: center;">قطعه</p> <p>که بازی هدی که دو دختر بزمندی یعنی پیه به خدمت مولوی منظر الحق ہوگی نوشت شد</p>	
<p>که هست ذاتش چون نام منظر حق و دین ز بهر خربز بهندی و دانه یقطین^۱</p>	<p>بآن شفیق خسته سیر گزیده خصال هزار شکر و سپاس از عبیدی مسکین</p>

نونهالی تازه از بستان دهر	کش بنفشه موی دروچون رغوان
تازه بودش عالم سور و طرب	سبزه نوخیز بر عارض دوان
چهره اش رشک ذکا و در ذکا	بود یکتای زمان در مهران
بود خیرات علی نامش ازو	در جهان جاریت خیرات حسان
آن گل از باد ابل صدحیف آه	پژمریده ناگهان در عفوان
بود از ذیقعدہ روزیازده	رحلت آن گلبن جنت مکان
چون پرسیدم بصدانده و غم	سال فوتش از عبید خسته جان
گفت خواهی سال فوتش منجلی	کن جلی حسالی ز نام آن جوان
۱۲۷۸ هج	

قطعه

که بر پشت ساله انگریزی مصنفه مولف بوقت هلاش به ڈاکٹر نشی کانتھ چڑجی حسب فرمایش او نوشته شده بود

از عبیدی ست این رساله خرد	تحفه پیش آن وحید زمان
---------------------------	-----------------------

دختری نیک اختر فرخنده پی	چون بنفشه موی دتن چون نسترن
شادمانیا بجان دوستان	رو نمود و بر دل دشمن حزن
پس عبیدی هم ازین مرده فتا	در پی تارخ میلاد حسن
از سر بهجت هروش غیب گفت	نیک دختر سال میلادش بمن
	نیک دختر ۲ ۱۳۸۴ ۱۳۸۶

قطعه

که بخدمت محبی مولوی اشرف الدین جبابازی اتحاد بکٹ ساخت کر لکھا شہادہ الگست ۱۳۸۳

بمن رسید ز تو یک سبوحه بکٹ	که رشک بکٹ منطین بود و پکیه یں
بنازک و لطافت لقیمہ متاضی	بروشنی و صفار و کش مه و پروین
سزد که روزه کشاید مسیح زین اقراص	به پیش کرده خورشید گر چه هست مکین
چو پاره من ازین ککک روغنی خوردم	بجان تو که شده کام جان من شیرین

قطعه

بازای هدیه موز و صا کائی

کم فرستادی ای صدیقِ شفیق
از عییدی که مخلصِ ستِ حقیق

بیست و یک نه موز و صا کائی
صد هزاران سپاس پذیرِ یری

قطعه

که بخدمت حکیم صفدر حسین مرحوم بازای هدیه کرم کله فرستاده شد

به دیه فرستادی ای محترم
شود یا ورت ایزد ذوالکرم

ز راه کرم این کرم کله را
بود کله دشمن است - پایمال

قطعه

تایخ ولادت دختر بنی بخت مولوی عبدالباسط میدنی پوری برادر نسبتی مولف

داد یک دختر خدای ذوالمنن

چون به عبدالباسط عالی گهر

بنامه که تو بنواختی من دلریش	خداست بخشد در دو جهان سرفرازی
دعای ماست که تو اشهب قفول همی	بسوی هند باقبال و جاه بر تازی

بتاریخ ۲۰ می ۱۲۸۵ از مولوی مشتاق حسین کن علیگده خطی آمد در آخرش مالمفظ خواجہ لقبی بود در جوابش نوشته شد

قطعه

تو خواجہ و منت بنده کین باشم	نزیب دست که مرا خواجہ خوانی ای سرور
چرا بخوانی خواجہ مرا که در تازی	عبید باشد یک بنده کین کمتر

خدمت نشی امیر علیخان بہادر بشکر پٹہ ہای کتاب امیر نامہ بشوال ۱۲۹۱ ہجریہ نگاشتہ شد

قطعه

ایا امیر خجستہ نہاد و راد گمر	کہ ہست دولت و دانش ترا کینز و غلام
ز بہر نامہ دانش فروز و جان افزا	کہ رایگان بن کس میرس شد انعام
چہ پیشکش کننت جز سپاسہای دلی	چہ نور ہان بر مت جز تحیت و اکرام

<p>اگر چه هدیه بکس ز تو به پیش کسی نم ز هدیه زیره بود سوی کرمان دلی به پیش من این خشک کاکهای لند ز کاک خشک بشکر تو تر ز بان گشتم ز بسکه تر شده زین خشک کاک ز لطف بلا ز تحفه نو نو که میرسد از تو کنون مقابل این نور بان خوش بپذیر دعای دل ز سر صدق و ز سر اخلاص</p>	<p>که در مدینه دها که شد دست طای گزین نم کم ز تحفه گلدسته سوی خلد برین ز تحفه های تر و خشک عالم ست بهین بخشک مغزی خود میکنم همی نفرین دلی که هست بهرت چنین وفا آگین همی تو تازه کنی آن مودت دیرین عجالت دوسه بیت از عییدی مسکین که باد حافظ تو حافظ زمان و زمین</p>
--	--

این چند بیت اجنوا نخطی که بجناب فضل آتآب نزل پیدا می علی ام- آ میرزا داوید گاه با کورٹ ملا صد تعالی حکام بودن ن لندنگا نشد

قطعه

ایا امیر علی امی سعید را دگر	بود دیر فلک یا ورت با ن بازی
------------------------------	------------------------------

قطعه

خلوت بود ز بهر حکیمان ذی علوم
آن از تفکرات بخلوت بود کمیشل
صحبت بود میفید بهر مردم جهول
این از خیال فاسد سودا ویش لول

جناب فضائل انتساب آنزبل سید امیر علی - ایم - لے - دام فضلہ

بیرسٹر داور گیارہ ہایکورت از لندن نگاشته بودند کہ نام این گنام در لندن در میان

علمائے آنجا شہرت دارد در جواب آن این رباعی نگاشته شد

رباعی

ز تست شہر تم از شہرتی مرا باشد
و گرنہ نامم در لندن از کجا باشد
شمیم سنبیل و ریجان کجا رود تا دور
اگر نہ حامل آن قاصد صبا باشد

لے بیجی لال کوئیل
بن زیاد شتی ہابی
بکی از زہاد و عالم
احباب حضرت علی
بودہ کہ حکیم حاجت بن
یوسف تقنی متول
تہرید

قطعه

که بخدمت نواب میر علی خان بهادر بازای هدیه وزیر نامه

مولف جناب دی بر صدر نامه در بعض ایام ماه جمادی الاولی ۱۲۹۴ هجری نوشته شد

امیر با فرو فر هنگ آن فلک رتبه	که هست امیر بنام و خطاب و نواب
نگاشت نامه دلکش بطرز نو آیین	که حرف حرف از ان شکرین تر از نو شایب
چه پارسی ست همانا که قند پارسی ست	که شربت بی ست قند و دران چکانده گلاب
وزیر نامه چگونی که هست شهنشاه	که کار نامه شایب نیست آن گزیده کتاب
ز شایب نامه گرفت قیاس آن نامه	که بسته اند طرازش پارسی ناب

لوحه خاص

رباعی

ایکه مدح تو ز اندیشه من افزونست	زا پنجه اندیشه کنم مدحت تو بیرونست
قلم از حشر شنای تو همین دلریشست	بر سر کاغذ ازین فکر سرش داغونست

الباب الرابع فی المثنویات ثنوی

بخدمت مرحوم آغا احمد علی مولف مؤید برهان نوشته شد

نظم

بانهیست گران مشود در جنگ
پندش از شنوی زیان باشد
این حکایت شنو بگوش قبول

مشو از پند دوستان دلتنگ
پندگو بر تو مهربان باشد
گردلت از نصیحت ست بلول

حکایت منظوم

سوی مبرز کشید یک سحر
داندان حال می بخورد خیار

رید کی را ضرورت بثری
بهر غاٹ نشست اونا چار

رباعی

که در خط مانی دوستی نگاشته شد

چو نامه خواهم بر خویش جامه چاک کنم	چو حرف حگن جهان نقش خویش پاک کنم
چو نامه اشک فشانم سری فلکده بزیر	چو حرف خشک نگشته بفرق خاک کنم

خدمت بندگان عالیشان سلطان محمد شیرالدین جواد امیر ایام افغانه بازاری هدیه انگور و کنار نگاشته شد

بیت

منت شرب بود هزار هزار	بهر انگور و دانه های کنار
ایکه مدحت هر چه بنویسم کم است	کلک من در صحر مدحت اکبر است
والا منش است شاهزاده	لئے آنکه بود ز شاهزاده

قصیدہ

الہی ما قیامت زنده باشی	کہ از فر تو مانا زنده باشیم
-------------------------	-----------------------------

۴
پاک کردن تیر
و مخنون
طی میوه البیت
خوش مزه که در بنی
بر بیگویند

پشمرانند گله که خندانند
 نو بهارش خزان شود پایان
 هر که زاده ست مردنش باید
 فیلسوف فرنگ گوید هان
 نه همین مرگ مابود یکبار
 هر زمانش دگر شوئن و فنون
 تن ما و روان ما هر دم
 ایرانی ست این سرای دور
 نه درو آمدن مرا تا شیر
 چیت کارم درین دوروزه بود
 نیک دیدن به نخلبند جهان

ندید عاریت که نستانند
 پیر گردد هر آن که گشت جوان
 دلم گیتی سپردنش باید
 مرگ باشد ادای دام زمان
 که تن ماست در گذار و گذار
 هر نفس در تغیر دیگرگون
 در تغیرند و در گذر با هم
 زین در آئی و زان دگر بگذر
 نه از و رفتن ست بیچ گزیر
 جز تماشا س کارگاه وجود
 که چنان هر زمان مشعبد سان

لغز

سه نایدار و فنا
 پذیرد دورنگ

له خنځر د پېژننې
د حالات

پند دادش کی که جان پدر ریدک از پند او گرفت آگفت	این نه هنگام خوردنست مخور گفتن این حرف جواب گبفت
که گراز پسند من نیائی باز تو اگر منع من دوباره کنی	بخورم من خیار را به بر از با بر ازش خورم چه چاره کنی
گوش کردی چو این حکایت را که به پندم، همی به بندی کاه	چشم دارم من از تو ای دانا ورنه بندی بدست تست خیار

تثنوی عبرت انگیز

بخطاب جناب چه احسن شدخان بهادر احسن الله عواقبه

ای مهین خوا چه نجمه سیر ژرف بین در جهان بوقلمون	پاک دین پاک نفس و پاک گهر که چنان هر زمان ست دیگرگون
--	---

عنه عین و کرم

غزال مرتع روح دروانست	غزلمایش که ز بهت بخش جانست
بهستان نئی آید رچ پریده	ز آب کوثر جان پروریده
زبان عاشقان برده شکست	خجسته پامایش و لغزبست
خریدارش شود ناهید از جان	رسد بر آسمان چون نغمه زان
بسا دوزان نشیدی نغزو دلکش	بگیرد یادزان چون بیتکی خوش
به بزم اصل داران فرازین	سراید چون ازان دستان شیرین
برقص و حالت آید هم میجا	همانا زان سماع سحر آسا

مثنوی

در جواب نامه منظوم مولوی رحیم الدین حسنا متخلص بهت نگاشته ۱۴ اکتبر ۱۳۸۴

مورد صد ستایش و تحسین	ای مطاع زمان رحیم الدین
-----------------------	-------------------------

می نگار دز خاک تیره و تار	بوالعجب جادوی بدائع کار
باز آن سپیکر شگرفت آئین	باز گرداندش بنزیر زمین
چون کلّال سفال ساز بکار	می زند کاس ماهی ز فخار
بشکند باز آن بدیع نگار	کاسها اینست موجد قمار

سکه بزم اول یک
ظروف از گل سازد
سکه سفال بخت
گل شگل
سکه قوت و
طاقت و نبرد

مثنوی

در تقریظ دیوان اول حضرت نساخ دام بقاده

بنام ایزد چه سرواد و چه چامه	چو زلف دلبران مشکین شمامه
سوادش چیست کحل دیده حور	بیاضش مطلع نور علی نوز
عبارتش رشیق و جانفزایست	مضامینش لطیف و دلربایست
چو انفاس میخی هست جان بخش	بجان زار و افسرده توان بخش

ختم نامه کتم ز فرصت کم
باسلام و نیازی اکرم

مثنوی

در مدح جناب عفت و عظمت آب حضرت منجلی بیگم صاحب
دختر نیک اختر بندگان عالیجناب سلطان محمد بشیر الدین صاحب ام دولته

آن دختر شاه شاه بانو	آن بانو بانوان مینو
زهر اصف است رعبات	مریم سمت است در صیانت
در علمش عاظم بدانی	در زهد چو رابعه است ثانی
از رابعه در صیانت افزون	بل رابعه بنات گردون
در جود و کرم بتول مانا	خواننده وصف و هل اتی
بنت بوبکر در فراست	اخت هارون در ریاست
دفضل چو مادر ساعیل	در مجد چو جدّه سرائیل

را بدم بر زنی زانده
که پادشاه دخترش بود
بنات انوشیروان
بخت ساراه است
طرف قلب مثال و
نزدیک است به شاه
دیگوت که بانو بنو
منجی بیگم بنو
که چهار شاه فرزند
و قزاق نقش و ستاره
که ز فری انجادی
بیاست بنات
مستند

له نام سنده
ایست که در اثنا
شدت گدا در جوار
طلوع میکند

ای مهین عارف خجسته نهاد
نظم تو بس گزیده و شیوا
هست یک بلغ پر بهار آگین
لیک چون بلغ را بود ناچار
کندم آنرا از بیلک قلم
اینک آن گلشن بهار آیین
عزم من باشد اندرین تعطیل
ز آنکه ای فاضل ستود و خصال
آنکه پر سی ز منظر انوار
هست در فهم و عقل و ذهن ذکا
چشم فیروزیش بے دارم

عنه نام انتخاب
ست

پاک دل پاک دین و پاک نژاد
شعر تو روشن ست چون شعله
بس شگفته در و گل و سرین
ناگزیر از خس و گیاه و خار
حسب فرموده تو ای انجم
هست بی غار و خس چون خلد برین
نختم نک سوی وطن تر حیل
فرصتی کم بود مرا ز اشغال
هست در وصف منظر انوار
چون میان کواکب ست و ذکا
ز آنکه چرخش ندین انگارم

له در زبان فارس
 به معنی پنجشنبه
 له جمین
 له های پاشی
 در نسخ نیز گویند

باز فرستاد بمانور را سرور و سر حلقه بیغبران ختم ز سل خاتم فص و جود بحر نبوت را در میتیم باد برو بس صلوات و سلام	نور هدی آن سره و خشور را شاه عرب دره تاج شهان گوهر تابنده بحر شهود تکیه گه ما گه امید و بیم نیز بر اولاد و صحابه تمام
---	---

نزهت سبزه شبنم

بود یکی موبد باهوش و هنگ شاعر شیرین سخن و خوش کلام نظم گزین ساخت باگلش زبان هر یک ازان مایه فرنگی ست	مولدا و بود بجاک فرنگ معدن فر هنگ و دهاگی بنام هست پر اندر زرد و داستان حقه در دانه افرنگی ست
---	--

له بنده و چاکر
دیکر
له یار و در بخت
له طیب

بالمیس بجاده و شمشادش دان	نماهید ره می کمترش خوان
تا چرخ بگردش فراوان	گر دکره زمین ست گردان
باشد او را حیات بنی مر	یزدانش درام باد یا در

بسم الله الرحمن الرحيم

نثوی

مشرق الاوار

هست علاج از پی قلب سقیم	بسم الله الرحمن الرحيم
در د دولت را بنودای لبیب	بهتری از اسم الهی طیب
نام خدا طرفه پز شکی است بان	و ده چه پز شکی که می جای جان
و ده چه خدا نیکه جهان آفرید	جان جهان گشته و جان آفرید
خلق و مبدی داد بهر یک تمام	آدمی و وحش و طیور و هوام

داستان اول

شانی فرزانه بافی سوت یگان:

دور از مصار و قمری یک شبان
 خاطرش از فکر جهان بود زاد
 از اثر بوفتلمون زمن
 طول تجارب مرزین روزگار
 در همه ایام ز صیف و شتا
 باز شبانگاه در آخور به بند
 پاس گله شام و سحر داشته
 پاک همی کرد بسر روزگار
 دیگ هواهاش نشسته ز جوش

بود بصر از همه بر کران
 بود دلش از همه آسود و شاد
 بر سر ادگشته بنفشه سمن
 کرده بدش پرخرد و هوشیار
 گله خود را بنمود چرا
 می برد زود همه گو سپند
 شب بگله چرخ نظر داشته
 از حسد و کینه و رشک و شمار
 در ره تسلیم شده سخت کوش

هر يك از آن پُزنكات ست پند
 ليك چو آن دلبرشيرين لقا
 خواستم آن دلبركچهر را
 جامه انگلش ز برش بر كنم
 نظم كنم قصه اندرز و پند
 كوش عبیدی كه بمنزل سی
 تا سخت بسكه شود و پذير
 گامزن راه نظامی بشو
 طرز گزين مخزن اسرار را
 اين دوين تحفه انوار شد

مایه اهل خسرو دل پسند
 داشت ز عشاق عجم اختفا
 نك كنم از زمی فرنگی جدا
 حله فارس برش آورم
 تا بشود نزد خردار جنبه
 نزد سخور بدر دل رسی
 شیوه دلخواه نظامی بگیر
 مقتضی خسرو و بیامی بشو
 راه بزن مطمح انوار را
 نامش اگر مشرق انوار شد

نرم

عجیب و غریب

چند بشب خورده دود چراغ
 تاشده اسرار جهانت عیان
 گشت همانا نظرت تیز بین
 حکمت اشراق فلاطون تمام
 دانش سقراط مگر ای حکیم
 یاکه ترا حکمت مشایان
 کز ره برهان و دلیل و قیاس
 یاکه چو یولیس والا نظر
 رسم وره مردم نزدیک و دور
 دیده یکسر ز نشیب و فراز
 گفت شبانش که شنوای جوان

سوخته در تفت محنت و مانع
 تا فته بر خاطر انوار جان
 از کتب حکمت یونان زمین
 خوانده اند رکتب ای نیکنام
 طبع ترا کرد حلیم و سلیم
 راز طبائع بنموده عیان
 گشته خود آگه و مردم شناس
 برده عمرت بیاحت و بهر
 کیش و کنش کار و هنر سوگ و سوز
 تا برخت شد در حکمت فراز
 دانش من مهت نه زین نه زان

له مشهور دناور
له سلوک در رفتار
له خاندان کوپک
له زاهد کوه نشین
دانا
سه دریا

شد بزمانه شهر آزاد گیش	راستی وزیر کی و ساد گیش
شهرت فرزا نگیش در جهان	رفته بهر سوز کران تا کران
تایکی از فلسفه دانان شهر	کش بده از علم و هنر نیک بهر
از ورق نامه در آموخت	مایه دانش که در اندوخت
شد برش طالب دیدار او	تا نگرد مسلک و بهنجار او
جست گریه چه که بدش تار و تنگ	دید دران کبک با هوش و هنگ
آمد و پر سید ز هر چند و چون	کای شده جوشت کم دهرشت فزون
از چه خورت ماه گرفته است تاب	وز چه میشت کشت پذیرفته آب
از چه دلت یافته چندین ضیا	خاطرت آسوده ز حرص و هوا
چند دم و کوره ببرد می بکار	تامس تو شد زر کامل عیار
چند تو در مدرسه کیفیت و کم	بوده در بحث حدوث و قدم

کو همه تابستان گرد آورد
 از تنگ و پوی گس انگبین
 وز سنگ من کوست بسی حق شناس
 صبر و وفا علم و قناعت تمام
 رسم زنا شونی از فاخته
 قاعده پرورش بچگان
 کو که سرما و زباد و هوا
 نیز زهر مرغ پران در هوا
 در ره آمیزش و قال و مقال
 شوخی و هم سخریه کردم رها
 داده ام از هرزه درانی لگام

تا بزمستان بفرغت خورد
 کوشش و سرگرمی کارای این
 یاد گرفتم ره شکر و سپاس
 از سگم آموختم ای نیک نام
 قاعده زندگیم ساخت
 دیدم و آموختم از ماکیان
 زیر پر خویش کشد بچه ها
 کو بد صد بچه خود زرقه را
 داشتم ای یار نگه اعتدال
 اخذ نمودم همه صدق و صفا
 در دهن خویش ازان ای همام

این قسمی از کبوتر
 من خوراک کبوتر
 از کبوتر خود به بان
 بچه میگذارد
 من به این بچه ها میفرزاند

ملک بود خدایه
دینارک

فی دمه و کوره فرو تا قسم
فی زوفا تر در قی خوانده ام
نوع بشر یکسره ریواند و رنگ
زور و خدایت همه آئین شان
بر رخ حق پرده باطل مهند
چون ز حقیقت خبری نیست شان
دانش اندک که من آموختم
هست ز تلقین همه سادگان
از همه جاندار ز وحش و طیور
ز بهر من شد روش ساده شان
از منط مور که مشغول کار

ملک بود خدایه
دینارک

فی بره مدرسه بشنا قسم
فی بساحت قدمی مانده ام
بنده آزو و هوس و نام و رنگ
مکر و ریاست همه دین شان
پس زره صدق و صفا بگسلند
دانش حق ز ایشان چون می توان
معرفت و علم که اندوختم
از همه مکر و ریای آزادگان
خاطر من از علم گرفتست نور
مرشد من سیرت آزاده شان
هست که رفتم روش اذخار

پس ز سر کینه و رشک و شنار
 نیک بکوشیدم و گشتم کران
 از همه جاندار سخن مختصر
 نیک گزیدیم و بدش را رها
 مرد که دیده و روانا بود
 صفحه فطرت که بود یک کتاب
 می توان بردن ز همه خار و خس
 چون ز شبان این همه کرده بگوشت
 گفت زهی موبد نیکو شیم
 کار تو برداشتن نیکت گواه
 دانش تو زین دو ورق روز شب

کانست بتر در بشر از زهر مار
 تا ز شرم خلق بود در امان
 نیک و بدش را همه کردم نظر
 کرده ام ایدوست که خدای ماصفا
 عارف بیننده کانا بود^{ته}
 پند و حکم زان کتب انتخاب
 عبرت و اندرز اگر بست کس
 مرد همز منند جواهر فروش
 کو کنش و دانش دارد بهم
 دانش تو نور حقیقت پناه
 کان شده بنگاشته از کلک رب

همه بگوشت و خون
 و پوست
 همه بلبان و دندان
 و خون - اجتناب

نمی توان بردن از این غار و خس

کانکه ز حد بیش بگوید کلام
 از شغب زلغ و غریو کلاغ
 پس شدم از هرزه درانی نفور
 از روش بوم ز صحبت گرین
 پند گرفتم نشدم چندان
 ژرف چو کردم بطباع نظر
 جانورانی که بنیابند
 از زغن و زلغ و جوارح تمام
 پس زره حرص و ثمره مثل شان
 چشم طمع را نه من انداختم
 چون ز سم کشدم و از زهر مار

بی‌هده چاود سخن پاوه حسام
 گشته همه خلق پریشان دماغ
 تا نرمند از شغبم خلق دور
 کونکند بادگران خفت و خیز
 ساکن ویرانه ز مردم رمان
 پس همه را دیدم نالان ز شتر
 طعم ز همسایه وزان پس خوردند
 نفرت و کین ست همه را دمام
 بر حق همسایه گمی لای جوان
 بی طمع عادت خود ساختم
 جانورانی که در فرار

له در فارسی چند
 دلی بوم
 شکران شکاری
 بنده باز و عقاب
 (نظم بنیاب)

نسخه

داستان دوم

بہرے نروپلنگے حملہ آور با مسافرے در خطر

گرسنہ می گشت برہ یک پلنگ
دید یکی رہر و سکین نزار
بود دران بیشہ یکی شیر بہر
حملہ بیاورد ہی بر پلنگ
جنگ عظیمی شدہ بس ہر دوسون
این دو یلان مشغل کارزار
تاب نیاوردہ پلنگ از ستیز
مرد چو دارست زدست پلنگ
روی بنجاک از رہ عجز و نیاز

تا کہ شکارے را آورد بچنگ
حملہ برد کرد کشتا شکار
دید چون آن حال نیاورد صہر
بر شدہ در بیشہ غریو و غرنگ
گشت ز چنگال روان بخر خون
مرد روان شد ز میان بر کنار
روی در آورد بسوے گریز
از کرم پادشہ بہر جنگ
ماند و بگفت ای شہ عاجز نواز

لے بیا و نسیف

ز جہت بر و تاندا و اشکار

نہر و بہر جہت روان برق دار

هست ازان شد همه نورعیتین
 فی زکتابست و نه دفتر ترا
 نامه فطرت بود ای نیک نام
 مردم دانا که نویسد کتاب
 هست مصنف چو خدایت شعا
 این همه دفتر که ز حکمت پرست
 چون به مصنف بود آن مکر و زور
 نامه و هم نامه نگار ای هم نام
 هر که نموده است بفکرت نگاه
 راست اصول حکم آموخته
 آن همه بی مدرسه و بی کتاب

معدن دین حق و راه متین
 دانش تو کانت چو گوهر ترا
 بهتر ازین نامه دانش تمام
 نامه او دور بود از صواب
 از قلش حق نتوان یافت یار
 بهمچو مصنف ز خدایت پرست
 چون بود آن نامه اش از مکر دور
 پر بود از مکر و خدایت تمام
 سوی حقیقت که بهر دست راه
 نور حقیقت دلش افروخته
 بس بودت تماشوی دانش بآب

مایه فخر ای شه والا همم
 وصف شهنشاه نبالت آب
 بخت سن و بخت این بر که تران
 بر من مسکین که ز عفو و کرم
 هست سزاوار بزرگان چنین
 بهر بگفتش که شنوای جوان
 پادشاهانیکه بانسان دراند
 کشتن بجنس بود کارشان
 خون هم از کینه در شک و شمار
 باز برین فعل تفاحه کنند

هست همین عفو و سماح و کرم
 چیست شنوای شه والا جناب
 بر همه کمتر نشدن سرگران
 کرده ای خسرو نیکو شیم
 شیمه نیکان و سران مهین
 گوش خورشن شده کاندز جهان
 از دود و دژنده همه بدتراند
 خستن و آزر دن کردارشان
 رختن این طائفه را شد شعار
 بر دمی آو خ که تکاثر کنند

این گوشت
 من رسیده

چون تور هاندیم زد دست ستم
 بخش امان جان من از رنج و درد
 بهرامش بهمان دم بداد
 باز بدو گفت که ای نوجوان
 اینست نگر صولت و این شو کتم
 بر در این غایب من لے جوان
 اینست علامت ز شجاعت مرا
 گشته رمنده و ز بیم نفور
 چون بشنید این همه از شاه دو
 گفت که ای پادشاه جانوران
 کشتن و آزردن بیچارگان

جان مرا بخش ز راه کرم
 خوی ددی مان و بشور و درد
 نقد امان بر کف او در نهاد
 دیده نیروی مراد تو ان
 اینست بهین بهیبت و این سلوتم
 بین همه سو توده زده استخوان
 اینست نشانه های جلالت مرا
 جمله دوا ز در که من دور دور
 مرد بیایخ سپس این حرف ند
 بر همه جاندار توئی حکمران
 نیست هلا مایه فخر شهبان

چون بشنید این همه فریاد زار
 قاصد فرخنده که بودش عقاب
 گفت بر دزد تو ای حق شناس
 پس برسان حکم مرا پیش شان
 مرغ بهشتیش چو فرمان شنید
 خواند همه جانوران را شتاب
 انجمنی ساخت ز وحش و طیور
 گوش نمودست همه ناله تان
 نعمت حق داده همه ناشناس
 خواست خداوند مهین ذوالجلال
 زان دگر میکند اینک بدل

گوش خداوند مهین کردگار
 خواند بر خویش ز راه عتاب
 پیش چنین خلقت بس ناپاس
 مرهم نه بر جگر ریش شان
 زود پرید و بر ایشان رسید
 از همه انعام و طیور و دواب
 گفت بدیشان که خدای غفور
 اینچنین فرمود که ای سرکشان
 زین همه آلائی خدا ناپاس
 خلقت و هم نام شما و خصال
 بهر شما کوست حد را محل

داستان سیوم

نالیدن جانداران از تقدیر کردگار و پشیمانی ایشان بازازان کار

چشم جلیط که بود تیز بین	کرد نگه ناگهان سوے زمین
دید کزین نقطه گرد و سیاه	نالها می خیزد با سوز و آه
هر یکی از جنس طیور و نعش	از درد و درنده و گاؤ و غنم
از ید تقدیر بنالند زار	حیف شمار تند خط کردگار
جمله بهائم ز سباع و وحوش	گشته هم از فطرت شان پر خروش
وحش تمنای پریدن کند	طیر تمنای چریدن کند
حوت بر آورد سر خود ز آب	خواست که چرند شود چون آب
خواست سمک دار بگردد سوام	ساکن دریا و شناور مدام
شیر چو ردباه شود ذو فنون	رو به چون شیر بقوت فنون

له چار بیان

مع پرند

بِرِ نَعْمَا اللّٰهُ قِنَاعَتِ كُنِيْد

كَافِرْ آلاَءِ سَدَانَا شُوِيْد

وحش شود طیر بطبع و بنام
 حوت بفطرت بچرخنده بدل
 چون بشنیدند همه وحش و طیر
 جمله از آن حائر و دروا شدند
 بسکه زحیرت شده هر یک خموش
 گفت پس قاصدا فلک سیر
 کای همه جاندار ز نزدیک و دور
 نیک بدانید که طبع شفیق
 در خور هر یک که بنده در گهر
 داد بهر خلق که شاید و را
 چون بشر خیره سر ناصبور

طیر هم از حلق بگردد سوام
 گردد و چرخنده با و منتقل
 این همه فرمان ز خداوند خیر
 بر خُلق خویش شناسا شدند
 کرده بدر از دل جوش و خروش
 با همه انعام و دود و وحش و طیر
 کار بگیرد ز عفتل و شعور
 داد بهر یک که بدان شد حقیق^{لی}
 داده خداوند بهر جانور
 آنچه نداده ست نباید و را
 کوست همه حال جز ذرع و کفور

ازین دو لایه های حیرت انگیز
 یکی سازد غذایت آتش و کیلوس
 یکی کیلوس را اخلاط سازد
 ز صفر اوز سودا و ز بلغم
 در آید دم ز پس از راه شریان
 از ان پس شش که جُنبانِ باد نیزست
 کشد از راه نامی شش هوارا
 دو جزو اندر هوا باشد مبطن
 چه باشد آکسیجن جزو ناری
 از ان در بسم هر زنده بود جان
 به هنگام تنفس لای دلا را

که هر یک چُبت در کارست و بی تیز
 وز ان کیلوس سازد باز کیلوس
 کزان نیروی تن را در نوازد
 کزین اخلاط باشد چارین دم
 بسوی دل که باشد مخزنِ حسان
 بترویج دلش این جست و خیزست
 بر اے خونِ تن نیکو دوارا
 از ان دو نام یک شد آکسیجن^{له}
 که در هر جزو ارکانست ساری
 بود جان پرورد جان بخش حیوان
 کشد شش از ریه مخمر هوارا

له آکسیجن نطفه
 یونانی است
 و آن هوا نیست
 لطیفی روح
 بخش که در اجزای
 نامی ارکان ساری
 و بدیهه تنفس برآه
 تقیة الریه یعنی لایه
 شش تقیة بزرگی
 از نامی رسد و در
 فون از ان رنگ
 روح متولد می شود
 و مقابل آن هوا نیست
 دماغ که از ارکان
 گویند که در تن
 کشیدن دم بی لایه
 شش از ریه
 می کنند ۱۲

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 مَثْنُوئی قَلَوِیْطِرَه الطُّوَلُسُ
 الملقب بـِثَنُوئی عَجْرَتِ افرا
 در جواب شیرین خسر و نظامی

بنام آنکه ناش جان جهاناست	زبان را قوت و قوت روانهاست
خداوندی که از بالا و پستی	بر اے او همه برهان هستی
همه عالم ز ارکان و ز اجسام	دلیله هست بر خلاق علام
ز هر ذره که می بینی عیانی	بود بر هستی صانع نشانی

استدلال بر وجود واجب الوجود از آثار قدرتش که در قوالب حیوانی در کارست

همه قالب ز حیوان و نباتات	بود بر ذات او برهان اثبات
تن خود بین که کاخه پرنگارست	چهره مایه آله باد روی بکارست
ز معده و بگرد ز زهره و شش	ز کارشان کن هرگز فراموش

به تن بینی چو برهان وجودش	ز جان شاید بجای آری سجودش
نه تنها در تنت بین این امارات	که از هر جزو گیهان گیر اشارات
به آفاق و بانفس گفت یزدان	بود آیات من بنگر نمایان
به آفاق اندر اینک بین بهجرت	که یابی بوالعجب آثار قدرت

له قوله تعالى
سندینما آیاتنا
فی الافاق
فی انفسهم

در استدلال بر وجود صانع تعالی شانۀ از نجوم و ملکیات

خرداری که کو کهماے سیار	چرا گردند گرد قبسم نمار
چرا یک جرم ثابت در میانست	چرا یک انجن گردش دو انست
یکی چون شمع باشد در تب و تاب	در غلطان بگردش همچو سیاب
چرا این گوی خاک تیره و تار	چو پروانه است گرد مهر و وار
چرا این گوی تاری ما زین دست	مثال صوفیان در رقصهاست

شود پس بمغذب در قلب حیوان
 ازان خون گرم می گردد همی بدن
 روان گردد و هم اندم در شراین
 ازان یابد بدن نشو و نما
 پس این دو لایه با بنگر در ایدان
 که جنب اندم این دو لایه بار
 بحکم کیست این آلات در کار
 بود آن صانعی متادری حکم
 که در کارش چنین آثار حکمت
 ز بخت و اتفاق این کار نماید
 شگفتی بر چپ از دهر بیت باطل

هواے جان نواز آکی جان
 بسرخی می گراید رنگ آن خون
 چو آب جو یبار اندر بساتین
 ازان حاصل بهر در دوش دوائے
 که در کار اندر روز و شب بدینسان
 که تا جزو بدن سازد غذا را
 به این تمیز و این ترتیب و بهنجار
 قدیم و کار سازی بس عیلم
 نمودار است در فعل طبیعت
 ز طبع بے شعور اینها نه زاید
 همه اقوال او از صدق عاقل

لعل اهل البخت
 ولا اتفاق يقولون
 ان تكون العالم
 ليس بفاعل مرید
 ولا له عليه انما
 هو الاتفاق
 مع الطبيعة والضعف
 عم الخلق والفساد
 بدو معذور

ولی این قول پیش دور بینان
 نباشد سخته و دلخواه و مقبول
 نه این راز و برهان ثبوت است
 چگونگی این گران اجرام سائر
 چگونگی این هم اجرام حبابان
 درست اینست کاین گردنده ستار
 اگر بالفرض جذبی هم در اجسام
 همانا این هم اجرام دوار
 چه خوش گفته است مولانا نظامی
 درست آنست کین گردون بکارست
 بله در طبع هر داندۀ هست

بلک معرفت مند نشینان
 ز قانون خرد بس دور و منزل
 که بس او هنر ز تار عنکبوت است
 زیر و روی تنائے گشت دائر
 ز جسمانی قوه گردند پویان
 ز روحانی کشش هستند دوار
 بود آن جذب روحانی در اجرام
 ازین نیروی جانی هست در کار
 که قواش پیش دلهای گرامی
 درین گردندگی هم اختیارست
 که با گردنده گرداننده هست

لے تنائے یعنی
 جسمانی باشد
 منسوب به کار
 یعنی جسم بود و دوار

درین گردن گیها چیت علت
 ز آلت علت ثانی مرادست
 بگوید منسلف از نلک افرنگ
 که این گردنده گو یکسای تاری
 ز مهر انوار ایشان مستعارست
 حیات و نار و نور از مهر گیرند
 سبب در دور این اجرام سیار
 که جذب ثقل باشد مَر و رانام
 کشد خورشید کو کب را مَر از دور
 ز ثقل خویش باز این کو کب تار
 ازین دو میل گردنده است ناچار

ز علت گیر کار و ره ز آلت
 که کارش را هم از اول کشادست
 ز روی هندسه و زرای و فرهنگ
 که در گوهر یونند از نور عاری
 که او همواره نار و نور بارست
 فیوض گون گون از وی پذیرند
 بود جذبے که باشد در همه کار
 که زان جذبست حاصل ثقل اجسام
 بسوی جسم خود از جذبِ مَطر
 رَمَدِ کیو، همی زان منبع نار
 مثال آسیا این گوی دوّار

خواستگاری بجناب باری با صدا بہمال وزارے

<p> خداوند ادا لم پُر نور گردان مسح روح را کان آسمانی ست زعشۂ ہای شیطانی حذر دار بسوی تو دمام اور است آہنگ بہ مہر خود دم را مشتعل ساز ز بادِ تشنہ ہوایش مجنباں توئی کز مُشتِ خاکم آفریدی گر آلودہ شوم مارا چہ باکست اگر من زاہد و گر مے پرستم </p>	<p> ز ظلمانی شوا سب دور گردان بری ز آلالش این دیر فانی ست بچشمِ لطف سولیش یک نظر دار مکن راہش بنورِ خویش تنگ سکینت بخش وجان را مستقل ساز براہِ حبت و طاغوتش پیو یاں ز نورِ خویش رُوحی در دمی دی تنِ ظلمایم آخر نہ خاکست ز تو ہستم خدا یا ہر چہ ہستم </p>
--	--

ازان چرخه که گرداند زن پیر
 اگر چه از خلل یابی درستش
 چو گرداند و رادست خردمند
 همی دون دور گردون زین قیاس ست
 اگر از اشراق قیاس حریفه بخوانی
 بود در بطی میان ظلمت و نور
 پس این اجرام ظلمانی باشواق
 چو شد بر چهره غور پر تو انداز
 چو نورش ارض در روی دید ظاهر
 ز نورش هر چه می بینی عیانست
 ز نور اوست در هر جا نشانست

قیاس چرخ گردنده، ہی گیر
 نه گردد مانه گردانی نخستش
 بدان گردش بماند ساعتی چند
 شناسد هر که او گوهر شناس ست
 ز فیض عشق این آثار دانی
 که باشد در بطعشقه مایه سور
 بسوی نور یزدانیست مشتاق
 زین آمد بگردش در تگ و تار
 چو پروانه بگردش گشت دائر
 ز نورش جنبش و تاب و توانست
 به هر کوب ازان نورست جانست

در نعت حضرت سرور کائنات صلعم

مُحَمَّدُ نُوْرٌ اَوْ شَدَّ قَبْلَهُ جَانُ
 چہ نورش بلکه او نور مجسم
 ز نورش ظلمت کفران شدہ دور
 چہ و خورے کہ در شیوا ز بانی
 نبی کا مدنی بروی زیرزدان
 عرب زندہ شد از نوین کلامش
 تمدن را از شرعش بہتر آئین
 ازان سرسبز باغِ نظم و نیا
 جہان پُر بود از ظلماتِ کفران
 یکے را کیش بدتلیث و صلبان

چراغِ بینش ست و جانِ ایمان
 درخشان مہرے از اولادِ آدم
 جبینش مطلع نور علی نور
 سخن زویافت آبِ زندگانی
 کہ رہ یا بیم مازی شید شیدان
 عجم جان یافت از برتر آلائش
 طریقت را ز امرش نیک تملیقن
 ازین بالان نہالِ کشتِ عقبے
 ہمہ را روی زمی اصنام و او ثمان
 یکے را ہر من معبود و یزدان

صلعم یعنی نور نبی
 کلام خدا و قرآن باشند

و این نعت از حدیث است

باین معنی بیای فاری

نیز آرد ۱۲ سنہ

صلعم شیکر اول سکون

نامانی قبول معنی نور باشند

مطابق آراء و عثمانی

معنویت بر حق و بیدار

و از آن را از گویند و

نیز شیدان یعنی

نور الافرست کرد

مطابق از قرآن و

تعالی را گویند ۱۲ سنہ

صلعم الامم بالضم

در سادات ۱۲ سنہ

<p>توئی مبعود گر بر خرقة نازم بتو دارم تو لائے کہ دارم ترا خواہم ز تو ای مبد جان جہنم جنت است از تو دورم ز تو دوری عدم را بار آرد کہ دوری از تو از خود دور است آن ز خود بیگانه گشته در جهان کیست توئی مطلوب من از ہر چہ پویم ترا دانم ترا از ہر چہ دانم توئی نورِ جانِ ای جانِ جانان ز عشوہ ہای ظلمانی امان دہ</p>	<p>توئی مقصود گر مین نہ تازم ز تو دارم تماشا لے کہ دارم نخواہم جنت و آن عور و غلمان نہ من حاشا کہ از جنت نفورم ولی دوری ز تو امکان ندارد کجا از تو شود دوری در امکان جدا مرا ز خدا کی میتوان زلیست توئی مقصود من از ہر چہ جویم ترا خوانم ترا از ہر چہ خوانم توئی جانِ جانِ ای جانِ جانان عبیدی را ز نور خود توان دہ</p>
--	---

از و گرد و مبارک نسل عدنان
بِسُفَرِ خُجَسْتِ گفت یهواه^ع
که اسراییلیان را گوی ایدر
بر آرم مثل تو در عزّت و شان
کلام پاک خود را در دها نش
براه راستی با خلق پلاید
نگوید یک سخن از جانب خویش
ز حکم او هر آن کو سربت ابد
هم اندر سفر خُجَسْتِ گفت یزدان
شود خیل ملائک بار کابش
شود در دست آن شاه فرمند

شرف یا بد ہی بر جملہ گیہان
 بوسیٰ ابنِ عسرن قول دلخواہ
 کہ از اخوانِ ایشان یک پیمبر
 شود روشن ز نورش جملہ گیہان
 بیند ازم بران معجز بیانش
 ہر آنچہ بشنود از من بگوید
 کند تبلیغِ وحیم بے کم و بیش
 ز من باد اندر ہش نیکو بیابد
 کہ حق روشن شود از کوہِ فاران
 چو چاوشان دوان پیشِ جنابش
 یکی ناموس روشن از خداوند

۱۵-۱۸ منہ
فخیم باب ۱۸
۱۲ منہ
عربی اسم اعظم
خداوند تعالیٰ است
۱۲ منہ
فخیم باب ۲۳
۲۳ منہ
عربی اسم اعظم
۲-۱۲ منہ

ز نورِ شرع آن دختور والا	شده روشن سراسر روی غمرا
جهان پرگشت از یزدان پرستی	نوده حق پرستی پیش دستی
ز فیض نور آن مهر درخشان	شده توحید هر جا نورافشان
برو بادا درود پاک یزدان	بر اهل بیت و هم بر جمله یاران

له نوریت مآذول
باب ۱۱۰ در نور
اول باب ۱۰۱ در نور
۱۲ و ۱۳ من
پنجام در اول باشد
۱۲ من

در ذکر اوصاف آن سرور صلعم که در تورات و انجیل و صحف انبیاء علیهم السلام است

نوده حق شنای او به تجبیل	به توریست و زبور و صحف و انجیل
در نیجای کنم بر رخ اشارت	از ان اوصاف پاک دزان بشارت
بسر خلق تورات است تنزیل	که از باجر پر آید سماعیل
پس از نسل او آید پدیدار	یکی دختور والا نیک کردار
عرب را چیرگی بر جمله اقوام	شود حاصل از ان فرخنده فرجام

همان ذو الکفل والیسع وبراہیم
 بگفتا وصف آن سرور بہ تعظیم

خطاب بحضرت رسالت با صد ضراعت

بنی اللہ بنی اللہ چہ تدبیر
 بہر زہ باختتم عمر گرامے
 سیر روزم سیر کاریت کارم
 نہ کاری کردنی آمد زدستم
 برای زاد راہ آن . ہمانے
 ز بازارِ غسل از سود و سودا
 اُمیدم نیست جُز ذاتِ کریمیت
 شب یلدا ی مارا روز گردان
 کہ از غم گشتہ رنگِ چہرہ ام قیر
 بعضیان و فوس آوختمای
 بجز در گاہ تو ما من ندارم
 نہ دل گا ہی بکارِ حق بہ بستم
 نہ فکرے کردہ ام در زندگانی
 تہی دستم چنان در داد ریغا
 شفیعم نیست جُز لطفِ عیمیت
 چو روز روشنم فیروز گردان

الح میضا شعیانی
 باب ۳۱ و ایضا
 باب ۳۴ آیت
 اول ۱۲ سنہ

بودن اران بعبری خاک بطحا
 که بوده مکشف آن پاک و خشور
 چه ناموس است میدان شرع اسلام
 روان در موبک او کردیه زردان
 همه شان بوده در پاکیزه جامه
 به بین احوال آن سرور در اخبار
 به توریت آمده نامش محمد
 ولی احمد به سریانی زبان در
 زبور اندر خدا بالحن داود
 سروده نعت او را در مزا میر
 دگر و صف جمال آن فلک شان

له خیل یوسف
 باب ۱۳ - سطر ۲۵
 ۲۶ - ایضا باب
 ۱۶ - سطر ۱۵
 ۲۷ - زبور ۲۵
 آیت ۲۵
 تنبیحات سلیمان
 باب ۵ - آیت
 ۱۰ - تا ۱۵

که هم کوه حرا باشد در انجبا
 که روشن گشت بر دی وحی را نور
 که هست آن روشن و فرخنده انجام
 بجنگ بدر افواج سر و شان
 بسر بنهاده کا فوری عمامه
 که تا بر تو شود مکشوف اسرار
 بانجیل اسم گفتست احمد
 بفار قلیط گشته پس معبر
 صفات امتناش نیک بسرود
 ز سر ماسه میت کرده تقریر
 نگو بنموده در سفر سلیمان

سخن می راند با من اوز هر در
 که ای از هر زبان و علم دانا
 سر دے چاهای نغز و شیرین
 چرا در شنوی گوئی نیائی
 ز گنج طبع درج گوهر آرا
 جوابش را بساکش در نبشتند
 نه با خسرو نه با نیسی توانی
 نه با وحشی در آئی نه ز لاله
 نه با آن عارف و شیخ عطار
 نه با جامی که بته هفت اورنگ
 نه با عرفی که کرده بود بنیاد

سخن خود از سخن آورد آخر
 بهر شیوه ترا دستے توانا
 چگامه ها نوشتی بسکه رنگین
 درین فن چون قریحت ناز مائی
 جواب پنج گنج گنجی را
 گمراهی معانی را بفتند
 که هم پنجه شوی در درفشانی
 که شفته هر یک عفت لالی
 گل و هر مز نوشته آنکه بیخار
 سخن را تازه داده آبخنان رنگ
 بطرز شنوی شیرین و سرهاد

له که نظم شان
 بود عقید لالی

<p> چو آتش زن زخم برغوش آتش گل مارا برون از خار گردان که تو نسیتی خودش گردانم یار شناسم من بجان این جاده ات را بده یک زله ام از خوانِ توحید ز دردِ عشق درمان مرا ساز نساند این منی تا باز با من پریم تا کنگرِ ایوانِ لا هوت </p>	<p> ز آتشی می جوشِ نفس سرکش تو این آتش مرا گلزار گردان زرق در خواه بهر این سیه کار شعار خود کنم تا سُنّت را بن ده جرعه از حائِ توحید بجام سوزشی از عشق انداز از آن یک آتشی برهیتم زن رهم تا من ز خارستان ناسوت </p>
---	--

له خان بنی
دکان ۱۳۱۳

در سبب نظم کتاب

<p> شده رسته چنان که ز چاه میزن </p>	<p> بشی از فکرِ دنیا دل من </p>
--------------------------------------	---------------------------------

نوده نظم این شیرین حکایت
 کُن باشد اگر چه آن فسانه
 بود و داستان تازه رنگین
 قلو پطره درین کلیتیه دفتر
 سپس الطونس رومی چو دامت
 ولی این داستان عشق پرور
 بود این قصه از تاریخ دنیا
 بده این واقعه پیشین بی سال
 گزیدم در سخن زان راستی را
 که تا نخل سخن سبز گردد
 چه خوش گفتست در نظم گرامی

بانگریزی زبان با صد بلاغت
 ولی پیش دری دین زمانه
 بود شیرین تر از احوال شیرین
 بود بر جای شیرین نام دلم
 چو خسرو باشد اینجانام عاشق
 نباشد یک فسانه مثل دیگر
 ز تاریخ فرنگست این هویدا
 زمیلا دیحی اے نکو فال
 بجا ماندم دروغ و کاستی را
 دران حسن دگر زین طرز گردد
 بشیرین نامه آن استاد نامی

نہ باسلمان ساؤجی کہ بگزید
 ولے نقشی تو ہسم در عشق انگیز
 ز شیرین خسر و خواجہ نظامی
 تو ہم نقشی جدا پرداز ز انسان
 بگو ایدون بآن شیرین بیانی
 کہ چون خسر و ترا گوید نظامی
 چو این بشنیدم از آن پیر تلیقن
 نوشتم این فسانہ بادل شاد
 گزیدم بہر نظم از خاطر خوش
 ز تار و نخ کہن خوش داستانی
 در انگلش شاعری بس بے نظیر ست

برای مثنوی جمشید و خورشید
 بخنک طبع کودن زن تو ہمیز
 کہ برد لما ست شیرین و گرامی
 کہ شاپورش خرد با قیمت جان
 بعرض داستانی دستان
 ز ہی شایستہ شاگرد گرامی
 بحتم یارے از جان شیرین
 بہ از افسانہ شیرین و فرہاد
 یکی نو داستان شیرین و دلکش
 کہ در انگلش زبان بودہ نہانی
 کہ نامش شیکسپیر و شیخ پیر ست

عنایت کرده یزدانش دو فرزند
 چه دختر اختر برج سعادت
 بحسن و دلربائی بود یکستا
 فتو پطره بده آن ماه رانام
 چو بطیموس را دوران سرآمد
 ازین گیهان فانی روی برگاشت
 فراهم آمدند ارکان دولت
 پس از کنکاش و بعد از بخت و تکرار
 فریقی متفق گشتند ایدر
 نظر را بر صلاح ملک دارند
 که پیش همگنان این شد مسلم

یکی دختر دگر پورے فرمهند
 درخشان مهرے از اوج جلالت
 بخوبی یوسف و در تن زلیخا
 قلوب عالمی را طره اش دام
 ز قالب طائر روحش برآمد
 سریرش را بدو فرزند بگذاشت
 برای مشورت در شان دولت
 میان شان خلاف آمد پدیدار
 کنند این داوری بر رخم دختر
 پسر را بر سریر ملک شانند
 که مرد از جنس زن اعلا و اکرم

سلمه فرزند معنی
 خردمند و شکوه ۱۱
 سن رشیدی

<p>اگر چه در سخن کآب حیات است چو نتوان راستی را در ج کردن چو سرو از راستی بر زد علم را ز کز گوئی سخن را قدر کم گشت چو صبح صادق آمد راست گفتار</p>	<p>بود جائز هرا پنجاه از ممکنات است دروغی را چه باید خرج کردن ندید اندر خزان تاراج غم را کسی کو راست گو شد محتشم گشت جهان در زر گرفتش محتشم وار</p>
---	---

آغاز داستان

<p>چنین گویند انا یان یورپ که در پیشین زمانه بود شاه که نامش بود بطیموس مشهور ز انجم بیشتر بوده سپاهش</p>	<p>تواریخ جهان خوانان یورپ همایون طلعت ز زین کلاه میان همکنان نزدیک و بهم دور بملک مصر بوده تختگاهش</p>
--	--

له یورپ
 ایل خیر فی بلاد
 فرنگان را گویند

سران ملک پیش او برفتند
 کزین دو وارث این تخت و دهم
 بهر کس زین دو وارث به گزین
 چو قیصر داوری در دست خود یافت
 نظر بر حسن دختر چون فتادش
 شده در حسن قلیطره مسخر
 عجب فرمانروای حسن را هست
 اگر چه مرد در میدان چو شیر است
 چو شد قیصر چو خسرو پادل و دین
 پس ایدون اینچنین فتوی دران داد
 قلو پطره کنون بر تخت بنشست

دواے درد ازوے باز حستند
 بهر کس خوش کنی کن ملک تسلیم
 هم را راضی و خوشنود بین
 برای فیصل انگه چست بشتافت
 دل و دین هر دور از دست دادش
 مسخر گر چه کرد او بهفت کشور
 که پیشش گردن گردن کشان بست
 بدست حسن چون آهوا سیرست
 چنان دل داده بر آن رشک شیرین
 که تاج و گاه زیبد بر پر یزاد
 دلش از فکر داندیشه بکست

له بجز بدین
 ترجیح دادن است

من رقی رای زدا ز روی فرهنگ
 قلوب طره ست گفتند این جماعت
 که دارد با چنین حسن و جماله
 جماله کو مقارن با کمالست
 ازین گونه میان اهل دولت
 خلاف شان نه انجامید آخر
 بگفتند این چنین اعیان آن بوم
 درین اثنا که بوده ملک بی سر
 در اشنای فتوح ملک سمران
 ز یک کشور بد گیر می خرامید
 رسیده چون بملک مصر ناگاه

نه نام و نویس
 نزد کتب تاریخ
 اولی بولس دیده شد
 دین وانی امس
 دینانی ز روی است
 پیدای بولس ز روی
 در آن روزی که
 زخم نبول فی بولس
 ۱۱

که بر دختر بر از د تاج و اورنگ
 نکودر خورد بهر این امارت
 بهوش و هنگ و دانش هم کمال
 ازین بهتر کجا فرخنده حالت
 حلافی بود در امر خلافت
 نزاع شان نیا رامید آخر
 کند فیصل چو آید قیصر روم
 شه کشور کُشاید بولس قیصر
 به تیغ ممالک گشته شادان
 ز احوال ممالک نیک می دید
 در آنجا دید بی شه پر گر و گاه
 ای قیصر ۱۲

لوای سرکشی بر پا نمودند
 همه گشتند آشفته ازین کار
 بهر دو سو پاشد ناگهان جنگ
 پریشان دل شده قیصر دین حال
 ازین رو کاهیده بودند با شاه
 هراسان شد کزین کم مایه لشکر
 کمک از سوی ملک شام درخواست
 سپاه باغیان را چیره شد دست
 بایوان بود روزی شسته قیصر
 مرآن مشکوی را محصور کردند
 زدند آتش بر آن مشکوی شائی

همه آزر م و مهر از دل زدودند
 بقیصر ساختند آهنگ پیگار
 ره تدبیر بر قیصر شده تنگ
 بجوشیده دلش زانده و دلبال
 همین مشتی قلیل از فوج همراه
 کجا در معرکه گردم منظر
 پس لشکر برای جنگ آراست
 لوای قیصری شد پیش شان پست
 کزین بلوائیان مِشتی ستمگر
 شهنشاه را در آن مجبور کردند
 ز کینه توزی و آشفته رائی

چو قیدافه بعقل و مرزبانے	چو نواشا به بعیش و کامرانی
چو کرداین داوری یولیس قیصر	به سچیدند سراعیان کشور
ازین بد داوری گشتند بیزار	بعصیان سر بتابیدند یکبار

داستان در بغاوت نمودن اهل مصر بر قیصر از داوری او و جنگ
نمودن شان با وی و باز هزیمت یافتن ایشان و غرق شدن
برادر قلو پطره در آب نیل و مسلم شدن شاهی بر قلو پطره و عیش و
عشرت قیصر با وی و مراجعتش بروم

چنین گویند دانایان اخبار	ز احوال جهان نیکو خبردار
که چون قیصر چنین بد داوری کرد	سران ملک زان گشتند دل سرد
همه سرتافتند از حکم قیصر	شده شورش میان اهل کشور
همه اعیان لشکر گشته همراز	بعصیان همگان گشتند دمساز

درین نهمه ماه آن شاه جوان بخت
 فرورفته چنان در کامرانی
 که از ملکش مانده مرور ایاد
 تو گوئی مانده بدور حسن آن ور
 نباشد جادوئی از عشق بهتر
 درین اشناسی روی بنمود
 ز خواب غفلتش آن کرد بیدار
 نمود آن سیمتن ناخواه پدرود

جدا از ملک خود و ز تاج و ز تخت
 بعشرت با قلو پطره تو دانی
 دلش از من کرد نیاگشته آزاد
 ز جادوئی مسخر گشته مسور
 نباشد ساعری از حسن خوشتر
 که قیصر را دل از آرام بر بود
 روانه شد بسوی روم ناچار
 باشکب گرم چشم دآه پردود

واستان در بازگشت نمودن یولیس قیصر به روم و گشته شدنش
 بدست غداران و گشتن دولت روم سلطنت جمهوری و باز گردیدن
 عمان ریاست بدست انطونس و آمدنش به بلاد سمران و ملاقاتش

ولی قیصر ز بیم جان سبک جبت
 ز غره غویش را در آب انداخت
 درون آن سفینه ماند پنهان
 رسیدش چون ملک از کشور شام
 گروه باغیان را شد هزیمت
 همی بدون شورش بلو افرو کاست
 درین تشویر از حکم مقتدر
 به آب نیل گشته غرق و جان داد
 به شهبانو حکومت شد مسلم
 ملک یولیس بانوشا به سیرت
 بعیش و کامرانی آن شهنشاه

ازان بلو اچندین حیلله هارست
 شنا کرده بسوی مرکبے تاخت
 چنین از دست فتنه بردا و جان
 دلش ز اندیشه با بگرفت آرام
 که فوج قیصری شان خرد بشکست
 زهر جافتنه دپرخاش برخواست
 شقیق بانوی فرخنده اختر
 ز آشوب جهان گردید آزاد
 دل قیصر شده آزاد از غم
 کنون با کامرانی کرد عشرت
 بمصر اندر اقامت کرد نه ماه

برین حالت گذشته روز کی چپند
 خرنما که رسید از ملک سمران
 لوی سرکشی افراشته اند
 چو انطونس شنیده این خبر را
 برای گوشمال قوم سرکش
 بیامد بر سر آن شور بختان
 همه شان تابع و متقاد گشتند
 چو انطونس ازین منصب برداشت
 زهر سوز بلاد ملک سمران
 که تارسم تحیت خواه نا خواه
 از ان نامی گرده تاجداران

که از عدلش همه بودند خرسند
 که جمعی بد نهاد از پارطینان
 ز حکم روم سر بر تافتند
 هماندم خواست اطفای شر را
 روان شد با سپاه و تیرو ترکش
 بزور تیغ کرده کار آسان
 ز نظم مملکت دل شاد گشتند
 برای جشن آنجا خبسن ساخت
 به پیشش آمدند از تاجداران
 بجا آرند پیش آن شهنشاه
 که سوی بارگه گشته شتابان

باتقلو پطره و عاشق شدنش بر و رستن با او بمصر و اقامت گزیدنش در آنجا

تو آری بخ جهان را نیک خوانا
نوده باز گشت از ملک دلبر
سپس ملک جهان را کرد پدرود
بدست چند غداران آن بوم
محوّل گشت برای جماعت
مشیر اعظم همکار گشتند
بهوش و هنگ و دانش بود نامی
بدینسان بود او بر جمله سرور
به نظم مملکت نیکو توانا

چنین گفته سخن پرداز دانا
که چون کشور کُشایو لیس قیصر
مهاّت جهان پرداخت زود
شده گشته بدار اندوه روم
پس از مرگش همه کار ولایت
سه تن زیشان سر و سر دار گشتند
ازین سه بود انطوس گرامی
چو دل بر جمله اعضا هست افسر
دلیر و چابک و در کار دانا

له نام انطوس
در نگری انطوس
است انطوس که
در کتاب تاریخ عربی
است بوزن اصل
یونانی در وی است
۱۲

ولی در زمی و لیتت چو سیاماب
چنان کس آورد او را چو در مشت
میانش را بولیش شد قرابت
سرین کوهی ولی نازک چو سرین
ولی جنبان شدی چون وقت رفتار
از ان جنبش بجان بی میهن ست
چو در جنبش در آید سرو قامت
سرینش گر بجند وقت رفتار
فتد در کوه لرزه در قیامت
دو ساقش دو ستون بوده ز بلور
بود آن دو ستون بنیه جان

چو سیامابی و یا خودیم چون آب
ز زمی با بردن آید ز انگشت
ز هر بولیش بسوی او اشارت
ز مو آویخته یک کوه تسکین
شدی دلهما چو سیامابی که بر نار
که از وی کوه جان را بومین ست
فتد از جنبشش شور قیامت
نبا شد این عجب کآمد در اخبار
قیامت جنبش آن سرو قامت
دو زانولیش دو قنینه ست از نور
از ان زانوشده آینه حیران

لفظ در شعر
عرب و عجم ز می
چنان با نمود آن
محدث قال
عبد بن کلثوم
دین یا مثل حق
العاجر من خاصا
حصان نامت
الف الف الف
مکاب کادری در
مشت از لطافت
بدون روز انگشت
۱۲

بده آن بانوی فرخنده اختر
 قلو پطره هم از فرخنده رانی
 رسیده پیش انطونس بنگرگاه
 پری مثال با آن شوکت و شان
 چو انطونس بروی او نظر کرد
 چه دیده دید گوی پیگریوز
 بُتی شکر لبی نخبه نگاهی
 نگاهش تیر و چشمانش دو آهو
 جبین ناهید و بینی تله نور
 برودش تو گوی یک سمنزار
 دو پستانش دو سیمین حقه عاج

که ملک مصر را بدزینت و فر
 بر رسم تاجداران نواحی
 به سیما زهره و با طلعت ماه
 چو بقیس آمده پیش سلیمان
 ز هر عضویش تماشائی دگر کرد
 پری در سپیکرد و در ناز کی حور
 که بد در مقنعه صاحب کلاه بی
 نه آهوی بل فسون انگیز جادو
 دوزلفش مشک چین رخساره کافور
 شگفته در سمنزار است گلزار
 که از دل بصری بُردی بتاراج

چنان بر سن او گردید حیران
 بگفتا چيست اين فرخنده اختر
 کند گیسوی آن غارت دین
 اگر چه بود بس بینا و دانا
 شده شد بر چو دیده آبخمالش
 اگر چه بود مرد رای و تدبیر
 شدش کار جهان بینی فراموش
 چنان شد شیفته بر آن پر یزاد
 پوشا بان نواحی قصه کوتاه
 بسوی کشور خود باز گشتند
 قلو پطره زردی رای و فرهنگ

که هوش از سر پرید و طاقت از جان
 پری یا ماه یا خورشید انور
 ای سرش کرد و بُرد از جانش تسکین
 شده در عشق او کالوس دکانا
 بقا م ریخت در نزد خیالش
 بحسن آن حسن برگشته تسخیر
 مے عشقش نموده سخت مد هوش
 که روم و هم نظامش رفته از یاد
 مرخص گشته از پیش شهنشاه
 براحت زین تعب و مسار گشتند
 بسوی کشور خود کرد آهنگ

قدم در حُسن رشک روی عورت
 قدش نخی ز باغ جان کشیده
 ملاحظت بود با حسن گلو سوز
 دو گیسویش که بهر دل کندی
 کندش را هرا نگو گشته پابست
 دو چشم او که بوده شوخ و بیباک
 نگاهش کرده پیشه سحر را
 که بر هر کس عمل نموده از دور
 که هرگز زان بلامتار روز محشر
 چو دیده شاه آن حسن خداداد
 سپاه عشق بر ملک دلش تاخت

از دست حریفان بوده دورست
 ز آب زندگانی پروریده
 نگاهی بود با تیر جگر دوز
 ز بهر مرغ جانها بود بندی
 کجا زود تا قیامت می توان رست
 برای کشتن عشاق چالاک
 رواجی داده سحر سامری را
 بعشق او چنان گردیده سحر
 بحیلت هانیار دگشت جانبر
 بگفت اینست آدم یا پریزاد
 متاع عقل و هوش و صبر در باخت

چنان جامے که از سرمی برد بوش
 چنین گفتا سخندان سخن ساز
 که انطونس بعثت آن سمن بر
 چنان شدست در عشق پر یزاد
 بردش بود زن اقیطوه نامے
 شده آگاه از حال جهاندار
 نوشته نامه از روم پیشش
 بگفتش تار ماند خویش را زود
 بوش آید بر آرد پنبه از گوش
 کند خود را ز بند سحرش آزاد
 بزودی باز گردد سوی موطن

کنم فکر جهان از دل فراموش
 ز تار تیغ جهان گوینده راز
 چو دامانده جدا از اهل دکشور
 که ملک و هم عیالش رفت از یاد
 که پیش همگنان بوده گرامی
 که چون در عشق قلیطره شده خوار
 خبر داده دران از حال خویشش
 از ان جاد و طلسم سحر آمود
 ازین نشئه در آید زود در بوش
 که عشقش را بلاکت گشته بُنیاد
 رهد از دست آن مکاره پرفرن

کینک دہستان

لے عیت یعنی
رضاء ۱۲ منہ

چو انطوس کہ با عشقش شدہ جفت	بعشقش ترک جاہ و ملک خود گفت
شدہ در موکبِ آن ماہ ہمراہ	کمر بستہ بخدست چون یکی دآہ
بمصر آمد بہ آن یوسف محیا	چو یوسف بردہ گشتہ بازینا
ولی بودہ زینجا یوسف اینجا	شدہ یوسف خود اینجا چون زینجا
شدہ محفوظ و خوشدل با وصالش	نمودہ قبلہ گاہ خود جمالش
دل از روم و نظامِ آن بہر داخت	دیارِ مصر را آرا نگہ ساخت

داستان نامہ نوشتن اقیطوہ زن انطوس با و باز پس خواندنش از اینجا و
نیافتن جوابش و رفتن اقیطوہ خودش بہ ملک مصر برای ملاقات شوہر و
ملاقات نکردن انطوس با وی و طلاق دادنش اورا و بہم بر آمدن
برادرش غسطس ازین واقعہ و فوج کشی بروے

بدہ ساقی شراب ارغوانی	کہ تا بایرون دہم راز نہانی
-----------------------	----------------------------

بروم اندر همه اعیان دارکان
 ز افعال قیامش گشته بیزار
 ز کارش همیشه معزول کردند
 اغسطس بود آن زن را برادر
 که بانطونس او همکار بوده
 بگوشش این خبر هر که فرو خورد
 رگ غیرت بجنبش آمد او را
 در آمد در غضب از نخوت و ننگ
 سپاهی بس گران آراسته زود
 ز شهر روم او با فوج بحرّار
 بانطونس دهد تا کیفر بد

بر انطونس بیاشتفتند از جان
 بدار الندوه اش یاران همکار
 ز هر جانب در او مخدول کردند
 که او را بدلقب در روم قیصر
 بدار الندوه باو یار بوده
 که انطونس با قیطوه چنان کرد
 که جوش خشم از خود بستد او را
 نموده عزم تا با وی کند جنگ
 به پیگارش سبک آهنگ بنمود
 روان شد زود سوی آن تبه کار
 از و بادا فره فعلش ستانند

ز وصلِ خود حلیله را کنند شاد
 نداده هیچ انطونس جوابش
 در آخر آن زن فرخنده سیرت
 بشهر مصر آمد پاک گوهر
 ولی آن شوی بی آرم و بد خو
 از اینجا رخصتش بنموده محروم
 بگفتا من نمی خواهم تقاییت
 قلو پطره شده جنت حلالم
 نمی خواهم که روی تو به بینم
 بدینسان سرد مهری هاش بنمود
 چو اقیطوه بسوی کشور روم

و گرنه سوش آید زود چون باد
 که کرده عشق تپطره خرابش
 روان شد سوی شوی زشت طینت
 که تا جان یابد از دیدار شوهر
 طاقی هم نشد با آن پری رو
 باه سرد سوی کشور روم
 که دادم از نکاح خود طلاق
 باد کابین به بستم نیک عالم
 مرا بس باشد آن زهره جبینم
 با فسون و فسانه کرد پدرود
 مراجع شد بسی مهموم و مغوم

ز غم اندر گرفت خال

دو کوه آتشین بد بر سر آب
 سنان تیرها سرتیز کرده
 ز هر دو سو که پیکان گشت باران
 گلوله های ز نورک روان بود
 سرگردان ز تن می ریخت ز انسان
 بناوک تیر باختان همی سفت
 میدون آسیای حرب گردان
 نگشته هیچ جانب را هنریت
 که ناگه شد قلو پطره هراسان
 بسوی مصر رو آورد ناچار
 چو انطونس ازین حالت خبر یافت

شهاب از بان ز هر دو سو پرتاب
 عیان آشوب رستاخیز کرده
 روان شد بحر خون بر آب نخلان
 تو کولی خیل ز نوران پیران بود
 که ریزد برگ رز در برگ ریزان
 بمغفرها سنان ها می شدی جفت
 بمانده مدتی در کار زمینان
 ز هر دو سو قوی بوده عزیزیت
 ازان معرکه یکایک شد گریزان
 نیا سوده می در راه زنهار
 سرا سیمه پی او زود بشتافت

چو انطوس ازین حالت خبر یافت
 نوده مشورت با شاه بانو
 ز ملک مصر یک ابنوه لشکر
 سپاه مصر چون دریای جوشان
 بهر دوسو پاشد بیرق جنگ
 ز هر دوسو روان گشتند افواج
 براه بحر هر دو بر سنان
 چون نزد بحر یونان در رسیدند
 غریب کوس چون تن در خروشان
 برای جنگ بحری هر دو لشکر
 به تیر و منجیق و سنگ باران

طعنه لشکر فارسی
 ترجمه غلیظ باشد
 که در گریزی مجبور
 چهار بار آویخته
 بیست یک دیگر
 روان شوند ۱۲ است

بسوی چاره جویی زود بشتافت
 که هم آمادگی باید ازین سو
 فراهم آمده بایتغ و خنجر
 چو ابر تن و چون رعد خروشان
 ره از رم بر هر دو شده تنگ
 چو بحر آتشی باتند امواج
 بنا کردند بر دریا مدائن
 دو بحر آتش آنجا سر کشیدند
 بهر دوسو دو بحر نار جوشان
 ستاده هر دوسو گوی دو کسار
 ز زبورک زبان آتش افشان

داستان در احوال قلو پطره پس از مراجعت بمصر قصد کردن او بفریفتن
 قیصر غسطس و آشفته شدن انطونس از بیوفائی وی و توارى شدن
 قلو پطره از بیم انطونس در قبه و آوازه در دادن مرگش و زخمی کردن
 انطونس خودش را از دست خود بقصد خودکشی و پس خبر یافتن حیات
 قلو پطره و خود را در آن قبه رسانیدن و جان دادن رو بروی وی و
 شیون متلو پطره بر مرگش

چو آن شه بانوی برگشته اختر	بمصر آمد بے غمگین و مضطر
به شاهانِ نواحی نامه نگاشت	کز ایشان چشم یاری ماهی داشت
پس فرمود تا از راه تدبیر	دروغ و بندها را از ره ویر
ز هر جانب چنان بستند محکم	که بیم دشمنان گردد از ان کم
قلو پطره بدینها بود مشغول	هم آن انطونس ناکام و معزول

له دیو یعنی پوشه
 در یک است
 برهان

هم اواز مصر که گردید غائب
 سپاه مصر چون دیدند ناگاه
 دلشان گشته از پیگار بس سرد
 بپایند انجا چند ایام
 چو آخر جمله شان گشتند مایوس
 سر تسلیم بر فرمان قیصر
 کنون آن قیصر نامی اغطس
 سعادت بود بر سر چون کلاهش
 روان شد با سپاه دشمن اوبار

پی دلدار خود گردید هارب
 که غائب گشته شهبانو هم شاه
 ز بس در کاست جوششان بناورد
 که باشد باز آید شه در انجم
 سگالیدند چاره با صد افسوس
 نهادند و شدند از بیم جان بر
 که پُر بُد سینه اش از کین مرقس
 ظفر از چاودشان بارگاهش
 بسوی مصر چون ضرغام خونخوار

قصه کجای
 نامهای نفوس است
 ۱۲

ز چشم من که یار دگر دپر بهیز
چنان من نزد عشوه نک ببارم
سگایده چنین در دل پر یزاد
رسد چون بر دروب شهر قیصر
که تا قیصر درون شهر آید
چو انطونس ازین مکرش شد آگاه
که او یلا ازین عیاره دلبهر
وفائی نیست آوخ این پری را
در یغاه من در عشق این ماه
من ایدون بهرا و بیچاره گشتم
ولی با من کُند او بے وفائی

که در هر غمزه دارد دوشنه تیز
چو انطونس مرا درابنده سازم
هنائی حکم بر نرمان بری داد
ز انطونس نمان بکشایدش در
پریزادش مستحرمی نساید
ز سوز دل بر آورده کی آه
در یغ دور دازین غداره دلبهر
نه مریخی خوش آید مشتری را
هم در باختم ملک دشی جابه
ز خان دمان خود آواره گشتم
اگر چه من بر دهمتم فدائی

نشدکار خود

نشدکاره

کہ ناگہ این خبر در گوش آمد
 کہ قیصر با سپاہِ فرخنے بر
 بہ شہر اندرفت و آشوب و حیرت
 قلو پطرہ ازان احوال ایدر
 ز ہر جانب شدہ ناچار و حیران
 بگفتا حسن من چون زورمند است
 گرا ز لشکر نیارم کرد پستش
 چرا نزد کرشمہ من نبازم
 غطس کے ز حسن من شکبید
 چو زہرہ چون ملک را فتنہ سازم
 رخ من ہر کہ بیند گر بود شاہ

پریشانی ازان در ہوش آمد
 رسیدہ بسکہ پر نزدیک آن شہر
 میان شہر برپا شد قیامت
 شدہ آشفۃ و آسیبہ مضطر
 ز حسن خویش گشتہ چارہ جو یان
 چہ غم گر لشکر دشمن دو چند است
 بغوج غمزہ نک بد ہم شکستش
 چو یو لیش چرامفتون نسا زم
 کہ حسن من ملائک را فریبید
 ملک پس چسیت پیش حسن و نازم
 پیادہ گرد و گردو کی داہ

که آمد این خبر در گوش آن ماه
 ز انطونس نیبه در دل افتاد
 بشهر مصر محکم قبه بود
 درون قبه مذکور آن ماه
 درون قبه گردیده محذر
 بلی چون بود رشک ماه کنعان
 در آن قبه را محکم منسوبست
 سپس آوازه در داد در شهر
 زانده و مکد جان داد و خوش مژد
 بشهر مصر شوری گشت بر پا
 پدید آمد تو گوئی شور محشر

که انطونس ز مکرش گشته آگاه
 ز بیش لرزه در آب و گل افتاد
 که سر با گنبد اسلاک می سود
 نهان گردید بیزن دار در چاه
 چو دُر روشن اندر دُر ج گوهر
 برای ماه کنعانست زندان
 کشید از کار و بار این جهان دست
 که مستطیره ز غم زد ساغر زهر
 ازین دار الحزن ز انسوی جان بُرد
 زهر سوناله در داد در یغا
 زهر سونو حمر گر بادیده تر

و ف خود یانی باشد بعالم
 دریغا حشر تا در دا دریغا
 بعشق او چرا ماسور گشتم
 چنان از من و ف داری دریغا
 چه خوش گفته حکیم بگوئی زاد
 زمان مانند ریحان سفالند
 نشاید یا مستن در پیج بر زن
 و فامردیست بر زن چون توان بست
 بسی کردند مردان چاره سازی
 زن از پهلوی چپ گویند بر خاست
 مع الفقه بدینسان آن تب کار

نه کرده یا و ف اولاد آدم
 ز دم از دست خود من تیشه بر پا
 چرا در حبّ او مسور گشتم
 چنین از وی جفا کاری دریغا
 گزین پسندی که باید داشتن یاد
 در و نسو خجشت و بیرون سو جمالند
 و فادر اسپ و در شمشیر و در زن
 چون گفتی بشوی از مردی دست
 ندیدند از یکی زن راست بازی
 مجوی از پهلوی چپ پهلوی راست
 نظم می نمود از دست دلدار

تنِ حاکِ چو زندانست جانرا
 بجانان چو به پیوندم حیاتست
 چنین گفت و بخت انگه سبکتر
 بزد بر پهلوان افتاد بر خاک
 شده زان بر تن اوزخم کاری
 بجان زنده بماند و زخم خورده
 ازین سو بود انطونس درین حال
 بیندیشید در دل آخر کار
 زمرگ من خبر ناگه کند گوش
 کند خود را هلاک از فرط احزان
 ازین روان نگار از پیش بینی

ازین زندان رها نم یسهمان را
 حیات جاودان بعد از مماتست
 بدست آورد دسبزه رنگ خنجر
 که برها ندر تن آن جان غمناک
 ولی جانرا نشد زان رستگاری
 هماندم لیک زان زخمش نموده
 وزان سوآن پری حورتمثال
 که هرگز آن ز کف دلداه زار
 شود از غم بسی بی عقل بی هوش
 دهد از منظر غم پس رایگان جان
 فرستاده به پیشش، بمنیشنی

چو انطوس که در جای دگر بود
 شنید این قصه جانمگاه ناگاه
 چو سایه بر زین بی هوش افتاد
 قلو پطره قلو پطره کجائی
 چرا بگذاشتی ای ماه رخسار
 بدریای الم مارا نگندی
 چو بوی گل سبک رفتی تو چالاک
 قلو پطره مرادرتن چو جان بود
 چو جانم رفت بی جان چون توان نیست
 چگونگی من زیم با سینه چاک
 از بوده بچشم روشنائی

ز قصر ماه چیزی دور تر بود
 فتاده بر زین دزدیکی آه
 باه سرد درد دل بردن داد
 چرا هیاهات پیش من نیائی
 چنین تنها مرا در غم گرفتار
 ابر ساعل سبک رفتی به تندی
 چو پشمرده کلم افتاده بر خاک
 به از جان و به از روح دروان بود
 به تن زنده به تنها در جهان کیست
 جگر را چون مرا کردند در خاک
 کنون زان روشنائی شد جدائی

فرستادش پیام آن سر و کلفام
 من ای بنجازه هستم با سلامت
 ولی از بیم تو ای مایه جان
 ز تقصیر خودم نک عذر خواهم
 ز هر چه من مشو غمگین و نالان
 چو این مژده شنید آن عاشق زار
 بگفت پیشکاران راهم اندم
 برید و پیش پای او گذارید
 که پیش یار خود آنجا ببرم
 هماندم پیش کاران جنابش
 چو انطوس به پیش جان جان شد

که ای دل داده محروم و ناکام
 مکش از بهر من چندین غرامت
 شدم در قبه مستور و پنهان
 به بخشا گذر کن از گناه هم
 ز وصل من دل خود ساز شادان
 شگفته روی او مانند گلزار
 که پیش دستان من بریدم
 در آن قبه مرا با وی سپارید
 ز تلوا سه دی آرام گیرم
 رسانیدند پیش مه شتابش
 مگر سعدین را گوی قران شد

چه کار آید مرا چشم جهان بین
 بود خوش زندگانی بهر دلداری
 نهان شد زیر خاک آن گوهر پاک
 ز گلبین ریخت آن گلبرگ خندان
 خوش است این زندگی در کامرانی
 کنون آن به که با آن جان جانم
 بسوی آن جهان گروم روانه
 چو رفت آن جان جانم ای درینغا
 هسمان بهتر که با وی یار گروم
 ز تلوا سه شوم آزاد اینک
 ز جانان دور جان من و بالست

نهان شد چون ز من آن رخ چو پرن
 چو بی دلداری باشی عسریکار
 چرا بر سر نیفتانم ز غم خاک
 کنون بتان زهرم هست زندان
 بتلخی بس چه کار این زندگانی
 بآن سرین بدن سرور و انم
 که تا گروم درین عالم فسانه
 چرا من در جهان مانم به تنها
 بهر ای آن دلداری گروم
 روم زی ملک جان دلشاد اینک
 به پیوندم بجایان کین وصالست

ز خود کُشتن نباشد هیچ باکم
 بحمد الله که من از دست قیصر
 نگشتم کُشته من در دست قیصر
 بحمد الله که من در پای جانان
 اگر صد سال مالی در یک روز
 چو روز رفتن است از دیرسانی
 پس گفت که ای حور پر یزاد
 ز بوسه دقت مرگ ای یار جانی
 شود این بوسه دقت مرگ ناشاد
 قلو پطره چو دید آن آشنا را
 بکام دشمنان محروم و ناکام

نباید شد از ان اندیشناکم
 نگشتم منزم نابوده کیفر
 خودم را کُشتم و گشتم مطفّر
 بخوشنودی بمیدون میدهم جان
 ببايد رفت زین کاخ دل افروز
 فدای جانِ جان به زندگانی
 بهوس چند اینک کن مرا شاد
 بیایم تا حیاتِ جاودانی
 براه آن جهانی توشه و زاد
 محبّ جان نثارِ باد و باران
 براه نیستی اینک هند گام

اگر چه بود ز خمش بسکه کاری
 ولی هر که نظر بر روی دلدار
 ز رویش جان تازه در بدن یافت
 در شکوه برویش باز کرده
 منم آن تشنه ناکام مغموم
 چو محرومی بمن شد در نهایت
 ولی در حالت آخر رسیدم
 چه سود آوخ که کار از دست رفتست
 ز جور عشق تو ناکام و ناچار
 که تا میرم رهم از دست بهبران
 به بین ای ماه این ناکامیسم را

بنوده زان امید رستگاری
 نقادش تازه اش شد رنگ خسار
 از ان نیروی دیگر او بتن یافت
 دگرگون ناله را ساز کرده
 که بر شط فراقم ز آب محروم
 رسیدم من بقصود از عنایت
 گلی از باغ وصل تو پنخیدم
 عنان اختیار از دست رفتست
 ز دم شمشیر بر خود ای جفا کار
 شود پیوند جان من بجانان
 ز در عشق بی آرایسم را

نگردم زیر نرمان غمطس
 چو انطوس شنیده این سخن
 بگفتا باد رحمت بر روانست
 بگفت این دسک بر خاک افتاد
 خوش آن عاشق که چون جانش برآید
 قلو پطره چو این حالات دیده
 ز دل آبی کشیده آن پری زاد
 ز فرط غم چنان آن سرو چالاک
 کینزان را چنان آن گدگان شد
 گمان بردند که زخمی نخورده
 به نوحه مویه و نریاد کردند

از و دوری بتو پیوندیم بس
 شگفته شد ز لطف آن دلار
 خدا تسکین دهد اینک بجانت
 به پای خاک جانان جان خود داد
 به پای خاک جانش برآید
 فغان و ناله از دل برکشیده
 یکایک بر زمین بیهوش افتاد
 زمانی اوفتاده ماند بر خاک
 که او هم در پی عاشق روان شد
 ز فرط غم همانا گشته مرده
 فغان و ناله را بنیاد کردند

دش بر حال او جوشید بسیار
 بگفتای مندایت جان من باد
 چرا کردی چنین تعجیل در کار
 چه چاره آه چون تقدیر این بود
 درینا حسرتا در داد و درینا
 بگفتا این و کردش چیست در بر
 وصیت کردش انطوش که ای ماه
 ز قیصر عرض خود محفوظ داری
 قلو پطره بگفت ای نیک فرجام
 نمی خواهم جهان و جاه . لی تو
 به پیوندم . تو من زود ای یار

بحال زار او نالید . بسیار
 که بی تو چشم من هرگز مبیناد
 که با داجان من با جان تو یار
 نمی باشد کنون در مویه ما سود
 که کار از دست رفته آه و یلا
 ز نوشین لعلهایش داد شکر
 مبادا خالی از تو افسر و گاه
 بدستش مان نه خود را در سپاری
 من اینک در پی تو می نهم گام
 نه شاهی و نه تاج و گاه . بی تو
 ازین رنج و تعب گردم سبکبار

دریغ آن یلِ نامی بهادر	ز دریای شہامت بے بہادر
دریغ آن سریِ راخت بالین	کہ افشاندی بروا فلک پر دین
دریغ آن چنان شاہ جوان بخت	بخاک اندر فتادہ نوار از تخت
دریغ آن گلِ باغِ جوانی	بخاک افتادہ از بادِ خزان
دریغِ حسرتا در دا دریغ	فسو آہ و اویلا فوسا
بدین سان آن پری بانالہ و درد	بویہ و فغان شیون ہمی کرد
سپس نغشش بر سم کیش آنان	درون دخمہ کردند پنهان

داستان داخل شدن قیصر نامدار غسطس اندرون شہر و مسلم شدن ملک و دواہیر
کردنش قلو پطرہ را و قصد فرستادنش بروم و غلگین کشتن قلو پطرہ ازین
خبر و خود را از زہر مار کشتن

بیا ساقی بدہ جامی زین	کہ گرد و سینہ ام روشن چو سینا
-----------------------	-------------------------------

چو آمد آن پری تمثال در هوش
 زبان بکشد و در مویه و شیون
 که داویلا زمان من سر آمد
 در یغاه آن تیسار دارم
 در یغاه آنکه اندر عشق من باخت
 در یغاه آن جوان سر و آزاد
 در یغاه عاشق شیرین ادایم
 در یغاه آن شفیق مهر پرور
 در یغاه آن دلبر بر اشکر
 در یغاه آن امیر نیک تدبیر
 در یغاه آن سپه دار دلاور

نماده در دلش زانده یک جوش
 نقادش از حزن یک لرزه در تن
 به زردی آفتاب من در آمد
 فوسا آن محب غمگسارم
 شهنشاهی و با خاک درم ساخت
 که با من بود با شیرین چو فرهاد
 که کرده جان شیرین را فدایم
 جدا شد بهر من از گاه و پرگر
 که بر جثم دلبران بد غضنفر
 که بوده هم جهانسان هم جهانگیر
 که بوده بر سپه داران مظفر

بسوی قبه زن پس روی بنهاد
 در انجسادید جمع ماهرویان
 دو ان آمد به پیش شاه بانو
 ستاده پیش رویش چون پرستار
 چو دید این استکانت از پریراد
 که ای رشک پری مابد فریب
 که غنچ تو دلیران را فریب
 کنون ای ماه در دل شادمان باش
 نگو ای دید از دستم گزندی
 بگفت این و نهان کرده اشارت
 بقصر شاه ی آور دند او را

که آنجا منروی بوده پری زاد
 به پیرسید از قلو پطره از ایشان
 نهاده با ادب بر خاک زانو
 به پوزش خواسته از شاه زهنار
 بدلداری زبان خویش بکشد
 ملائک صورتی طاؤس زیبه
 نه بعد از دیدنت خاطر شکبید
 ز بیم سطوت من در امان باش
 نه قتل و نه اسیری و نه بندی
 که گیرند اسلحه از وی بغارت
 اسیر آنجا سبک کردند او را

بده از شعلش نور تجلّا
 بنجاک اندازم آب زندگانی
 چنان بیهوش بر بالین نهم سر
 چنین گوید سخندان سخن ساز
 که در شیون بدینسان بود بانو
 که قیصر نک بشتر اندر در آمد
 بدل گفتا چرا زود در نهیسم
 ولیکن این خیال آن دلارام
 کنون آن قیصر فرخنده اختر
 نخستین رفت سوی قصر شاهی
 پسرید از قلو پطره و یارش

نزدیک ننگه بود از

ن دور

که تا بیهوش اُفتم، پچو موس
 که نه بنوشم سرودن ترانی
 که نمایم من بُهش تا صبح محشر
 ز تار منج جهان این نکته را باز
 که ناگه شورشی افتاد در کو
 کنون حکم قلو پطره سر آمد
 بحسن خود اغطس را فرستد بهم
 بر آمد نک بدشمن کایش خام
 در آمد با جلال و شوکت و فر
 ندید اینجا کسی جز چند داهی
 خبر دادندش از احوال زارش

بیندیشید آن حوری شمائل
 برد ناچار سوی ملک روم
 مرا آنجا مگر بر کام دشمن
 بنالید و پشیمان گشت بسیار
 بیندیشید از آشفته رانی
 ولی آنجا نه خنجر بد نه شمشیر
 که جسد اسلحه از حکم قیصر
 بکار خویش مانده سخت حیران
 کشادری ز دهنقانان کشور
 بدو گفت نهان از روی تدبیر
 نهان اندر سبدر زیر اثمار

که چون قیصر بسویم نیست مائل
 بریزد پس در آنجا آبرویم
 کند تشبیر در هر کوی و برزن
 ندیده هیچ آن دم چاره کار
 که خود را خود گشاید یا بدرهائی
 نه پیرکان و سنان و نیزه و تیر
 نخستین زو بغارت برده یکسر
 نه بد چاره برای دادن جان
 بیادردی برایش میوهاتر
 که چون آرد سبدها پر ز انجیر
 بیادد بهر او یک بچه مار

لے گشت نهادن
یعنی توبہ نمودن
بود ۱۲ از زبان

کنون انگاشت در دل آن پریزاد
پشیمان گشته ایدون از خیالش
ز قیصر آن گمانش فاسد افتاد
پس بشنید بعد از روز کی چند
بر داور ابوی روم ناچار
در آنجا پس بجای دشمن او را
که رسی بود بس پیشینه در روم
که کردند ی چو ملکی را مخیر
سلاطین و بزرگان را از آن بوم
از ایشان موبکی آراستندی
پس در شهر در هر برزن و کو

که قیصر سوی حنش گوش نهاد
فتاده از بها جنس جمالش
متارح حسن پیشش کاسد افتاد
که قیصر کرده اش زین روی در بند
میان آن اسیران تبه کار
بگرداند بکوی و برزن او را
میان مملکت گیران آن بوم
و یاد در جنگ گشتندی منظر
برای فخر بردندی سوی روم
بگو ناگون در ابراستندی
همی تشبیر کردند ے بهر سو

یکی از حال الطونس ربائی
 گزین پسندی که آید مر ترا کار
 دگر عبرت. بر از حال ایشان
 پس از شادی بود ماتم درین دار
 کسی چون گل بچند اندرین باغ
 کسی کو گشت همچون برق خندان
 خوشیهار بود انجام غنما
 چه خوش گفت مولانا نظامی
 نگه کردم ز روی تجربت هست
 که اول دست را خارش خوش افتد
 همیدن جام دنیا خوشگوارست

که با جفتش نموده بیوفائی
 که انجام بدست از بهر غدار
 که آخر گریه دارد کوست خندان
 باؤل گر چه گل آخر بود خار
 بگرید همچو بلبل زار از داغ
 در آخر گشت همچون ابرگریان
 بود پایان شادیها الم با
 بشیرین نامه این پسند گرامی
 خوشیهای جهان چون خارش دست
 باخر دست در دست آتش افتد
 باؤل مستی و آخر خمارست

که زهر آن بجان دردم ستیزد
 بحکم آن پری آن مرد دهمت آن
 درون یک سبد بر حسب تلقین
 کنون آن ماه گشته از جهان سیر
 بدست خود گرفت مار نوخوار
 بران نازک نگارین یا سمن بر
 هماندم آن صنم بر خاک افتاد
 پرستاران چو این حالت بدیدند
 پس هر یک از ایشان سوی خود بزد
 چنین انجام شد آن ماهر در
 ازین افسانه پُر در دو حیرت

ن ماهر

بیک ساعت ز تنها جان گریزد
 سبد ما پُر چو آورده ز بُستان
 نمان آورد ماری زهر آگین
 کشید آن مار را از زیر انجیر
 بسوی سینه اش آورده ناچار
 همی زد زخم آن مار ستمگر
 بن کامی بدین تلخیش جان داد
 ز سوز و درد ناله ها کشیدند
 هسمن مار و زهر آن بک مرد
 سسی سرد سمن بر مشکبورا
 بیاید بُرد این دو گونه عبرت

چو بشکست آئینه صورت نباشد	دلت از غم زهر آن خراشد
چه خوش گفتست آن ملای جامی	که عارف بود و برد لها گرامی
چو دیدی عکس سوی اصل بشتاب	که پیش اصل نبود عکس را تاب
معاذ الله ز اصل اردور مانی	چو عکس آخر شود بی نور مانی
نباشد عکس را چندان بقائی	ندارد رنگ گل چندان وفائی
بقا خواهی بروی اصل بنگر	وفا بونی بسوی اصل بنگر
غم چیزی رگ جان را خراشد	که گاهی باشد و گاهی نباشد

پند سودمند در خطاب بفرزند دل‌بند

حاکم الهی فرزند دل‌بند	که با دانا فقط فضل خداوند
ز اندر زت شود آن ارجمندی	که یابی در جهان ز و سر بلندی

عبیدی پندازین فسانه بردار
 برین دیر فنا از چشم جان بین
 که هر دم حسب تغییر زمانه
 اگر دنیا و کارش پنج پنج است
 مکن جرسن ظا هر جان نشاری
 نباشد حسن ظا هر را بقائی
 مآل حسن ظا هر کو برد دل
 اگر چه صورتی چون نور پاکست
 مشو فتنه بلا بر صورت و رنگ
 ز صورت سوی صورتگر پرداز
 چرا بر صورت آئینه ای جان

بشو از خواب غفلت زود بیدار
 بهر جا کار و اهنای روان بین
 سوی ملک عدم باشد روانه
 چونیکو بنگری این جلد هیچ است
 ندارد حسن ظا هر پایداری
 بود این حسن ظا هر ریونائی
 چه باشد دشت خاکی یا سیه گل
 دلی پایان او یک توده خاکست
 که باشد عشق صوری عاقبت ننگ
 برای روی معنی آئینه ساز
 شوی مفتون که دائم نیست هیران

تو صدقت پیشکار کارگردان
 زبان و دل بر فطرت همی ساز
 ز گفتار و ز سپندار و ز رفتار
 ازین سه تار یک آهنگ میخزد
 درین دور فلک دلشاد می زی
 چه باشد سادگی آن بی ریائی
 بود آزادی دل استکانت
 بحق کتر است - را د بودن
 نه پیش مهتران هم زلین خوار
 بشو مشغول در تحصیل دانش
 ز عهد کودکی تا عهد پیری

بهر کاریت دست اقرار گردان
 بیکدیگر بیک آهنگ و مساز
 بساید خواست یک آهنگ هموار
 مبادایک بدیگر در سیزد
 درون ساده بودن آزادی زی
 کز آن حاصل شود دل راضی
 نبودن خیره سر بر کتر است
 به پیش مهتران آزاد بودن
 زاننده جهان بودن بکبار
 مکن تاخیر در تکمیل دانش
 مباد از علم آموزیت سیری

مرا بر سر در آمد وقت سپیری
 ترا آمد زمان نو جوانی
 تو در هر کار باشی چاک و چیت
 ترا وقت خوشی و نو بهار
 ترا شد سیزده سال و مرا چل
 ترا در دست نقد و با ختم من
 مرا افوس کار از دست رفتست
 بکن کاری که تو سرمایه داری
 نخستین پند من باشد ترا این
 مشو فتنه بهر رنگی که بینی
 زبان دریافه آلوده نازی

له نقلی بی کمال
 دیچکاره ۱۲ بران

معه و بینی مراد
 مطلوب باشد
 ۱۲ بران

ز کار این جهانم گشته سیری
 زمان خوشدلی و کامرانی
 من اندر کار خود بس تنبل و دست
 مرا گاه خزان و اشکباری
 گل اندر دست تو و پام در گل
 ترا سرمایه و انداختم من
 بخرم اختیار از دست رفتست
 بدست از نقد دولت و آیه داری
 که تو طفلی و این خانه ست رنگین
 بدل تنگی بهرزه چون نشینی
 شعار خویش گردان راستبازی

بر آن آتش بزن آب از صوری
 شعارِ خویش میگردان حیارا
 حیا و صبر باشد خوش دوائی
 مکن آن فعل مان و مان پر پنهان
 بکن یکسان نهان و آشکار است
 ز احبابِ ریائی باش تنها
 کتاب تو بود بهتر آئینه است
 گرت در دست اُفتد آشنائی
 برای او تو جان خود ندان کن
 بکار و بار میخواهی ز شادی
 اگر خواهی امان در زندگانی

که تمامی از آن آتش بدوری
 که تا یابد دست نوز صف را
 کزین بیماریت بختد شفائی
 که چون ظاهر شود گردمی پشیمان
 دشمار خویش گردان چون شجارت
 وجود دوست در دنیاست عنقا
 همان دانش فزاد فقر جلیست
 که در احلاص باشد بی‌ریائی
 حقوق دوستی با وی ادا کن
 مکن براهل دنیا اعتمادی
 براهل دنیا بدگانی

ز هر دانش ز هر علم و ز هر فن
 تو علم آموز بهر علم ای جان
 شود مقصود تو ایدون ز تحصیل
 نه تحصیل زرد و کنت بدنیا
 ولی هر که شوی در علم کامل
 تنی را جان من از جنس جاندار
 اگر خواهی طریقی رستگاری
 ز حیوانی ست خشم و حرص ای جان
 سلیمانی ست آنکس مر بگوهر
 بود از حرص مانا شهوتِ باده
 از آن آتش بلا ای جان پر همیز

یعنی بگذارد

در دین تیره خود ساز روشن
 نه بهر جاه و عز و کنت و نشان
 که یا بد نفس تو از علم تکمیل
 نه اُمید رگل و جنت بعقب
 شود دنیا و دینت هر دو حاصل
 میا زار و میا زار و میا زار
 بهر پر همیز از ستم و زلفکاری
 مر این هر دو تو تابع عقل را مان
 که این دو دیو را کرده مسخر
 که سوزاند تننت را چون پرگاه
 بخود بر آتش دوزخ مکن تیز

چو صخره‌ادی اندر سیل آفات
 چو احوال جهان در انقلاب است
 که روزی روی شادی را به بینی
 که غمها را بود انجام شادی
 بمیدون گرسی بر شادی و سوز
 که عشوه با بسی این دهر دارد
 مباحث ای جان من در رنج نالان
 که هر دو در جهان چون میمانند
 همیشه از خطر در بیم می باش
 بتو دادم من این پسند گرامی
 که تا این پسند ما در کارت آید

بدان بر جای ثابست در بلیات
 نشاط و غم در نیجا چون سرابست
 بغم دلتنگ دایم کی نشینی
 چو شادی را بود غمها مبادی
 بران شادی مشوزنهار مغرور
 نهان در زیر شکر زهر دارد
 مشود حال شادی نیز بالان
 بکس یکسان همیشه می نمانند
 بفرمان قضا تسلیم می باش
 بطرز جامی و خواجسته نظامی
 گره از بند کار تو کشاید

که ایشانند کجرفقار و بدکیش
 بباطن انگرۀ ظاهری و مشکند
 بباطن دیو ظاهر شک و روند
 بایشان یک در ظاهر بسازی
 ولی از کمر ایشان پُر حذر باش
 الا ای نور چشم و قرّة العین
 به بین در انقلاب حال ایام
 که نیز نگش به مردم رنگ زنگست
 ز ما را چون به بینی انقلابی
 چو بینی دهر را کار و مصائب
 جزع بگذار و کن بر نفس خود جبر

بباطن گرگ و ظاهر صورت میش
 بظاهر تازه باطن بسکه خشکند
 بظاهر حلو و باطن بسکه شورند
 با خلاق کریمانه نوازی
 ز آفات خدایت در خطر باش
 سعادت یا درت بادا بگوین
 که رنگارنگ از شام ست تا بام
 گهی چون شکر و گاهی شمرنگست
 که بر جورش نیاری بر دتابی^{مغنی از نیست}
 خلاند بر تننت ناب نواب
 بگیر انگاه محکم دامن صبر

ضمیمه

بقلم آقای میرزا حسن نازی استاد دانشگاه گلکته

ضمیمه - راجع بصفحه ۵۸

کاهوت یعنی خدائی اصل کلمه لا اله الا الله بوده یعنی خدا - و او قوام برای مبالغه زیاده کردند مانند
جبروت و ملکوت علم لاهوت علمی است که گفتگو میشود در آن از عقاید متعلقه بایزد تعالی و بگفته
برخی منازل خلایق چهار است ناسوت ، ملکوت ، جبروت و لاهوت -

(۱) ناسوت از کلمه ناس است که و او قوام در آخر آن اضافه کرده اند اطلاق میشود بر عالم شهادت
که دنیا باشد نزد صوفیه جا و محل لاهوت است و لاهوت حیاتی که ساریه است در اشیا

روح شمع و شعاع اوست حیات خانه روشن از او و او از ذات

(۲) ملکوت عبارتست از بالائی عرش تا زیر زمین و هر چه میان آنهاست از اجسام و معانی و

عظمت کن بر اخوات و بر اخوان	محبت دار با خویشان و حیران
اگر چه پند با تو ای حلیب است	بر اخوانت ولی زین هم نصیب است
برادر آن عزیزت کو کین است	که نامش با محمد آلین است
دگر مامون که باد از دهر مامون	ز آفات سما و ارض مصون

همان عبد الله و حسن و محمود

هر یک شان ازین پندم رسد سود

تمام شد

توانای خویش مقهور میکنند مقام جبروت مقام قطب عالم است که متصرف است از زمین تا عرش را
 و قطب عالم را فیض از عرش مجید است در اصطلاح سالکان جبروت مرتبه وحدت را گویند که
 حقیقت محمد سیت و تعلق بر تبه صفات دارد و در اصطلاح اهل کلام نیز عبارتست از صفات لا هوت
 بمعنی ذات و در اصطلاح مشائخ عالم جبروت عالم کردبین است و کردبین ملائکه مقربین اند-
 این مقام را مقام جبر و کسر هم گفته اند که کرامات اولیا و معجزات انبیا ازین عالم است و چون از
 مقام جبر و کسر ترقی کنند وارد در مرحله اخیر که عالم لا هوت و مقام فردانیت است خواهند شد
 در عالم لا هوت عالم جبروت کفر است-

(۴) لا هوت یعنی ذات بمعنی تجلی ذات لفظ مقام که بآن اضافه میکنند با سناد مجاز است
 دیگر اینجا از سخن خاموش شو + لب بر بند و پامی تا سرگوش شو + رازهای ناشنیده گوش دارد +
 یک از گفتن زبان خاموش دارد + در کات ماهمه دهم و خیال + حق تعالی شانه عایقال
 مقامات اربعه را که منازل خلایق است چنین بنظم در آورده اند-

اعراض و هر چه جز ملکوت است جبروت میباشد برخی از بزرگان چنین فرموده اند که بنده
تا در این جهان است اختیار دارد همینکه از ناسوت قدم فراتر گذاشت و به عالم ملکوت وارد شد
دیگر اختیار ندارد و ناچار است از اینکه اختیار کند آنچه حق اختیار فرموده و بخوابد آنچه را که دی خواسته
بسیج وجه امکان مخالفت ندارد و حالت رضای محض تمام معنی در او جلوه گر میشود در شرح قصیده
فارضیه صفات قدیمه را ملکوت نامیده جای دیگر مرتبه اسما را ملکوت و مرتبه صفات را جبروت
گفته اند.

(۳) جبروت صیغه مبالغه است بمعنی جبر و کله جبر یا بمعنی اجبار است که دادار نمودن بر کار باشد
یا بمعنی بلندی و رفعت است چنانچه اگر درختی از دسترس دور باشد گویند نخلة جبارة بنا بر این وقتی
گویند خدا جبار است مقصود این است که از ادراک عقول بالاتر است اگر رسد خس بقعر دریا بکند
و آتش خرد برد پی یا باین معنی که در بزرگی و کبر یا و عظمت یگانه و بی مانند است زیرا موری را بجای رے
احکامش جاری میفرماید و آفریدگان را بر مقتضیات الزامش دادار مینماید و هر موجودی را بر وفق اراده

در آن منزل چارم جت و جوی	نباشد با خدا جز گفت و گوئی
مقام قرب منزل بی نشانست	جز آن کون و مکان دیگر جانست
بعون حق رسد آنجا چو سالک	شود بر جمله اشیا مالک

ضمیمه ۲- راجع بصفحه ۱۱۱

مانی نام شخصی است که در زمان شاپور بن اردشیر ساسانی ادعای پیغمبری نموده طریقه ای مرکب از اصول سایر ادیان آورد گویند مانی روزی به پیردان خود گفت بآسمان میروم سال دیگر نزد شما میایم انگاه در غاری بکوهستان پنهان شده کتابی منقش بتقاویردلفریب و زیبا ساخته از کوه فرود آمد و آن کتاب را که از رنگ یار تنگ یا ارتنگ ینا مند معجزه خود قرار داد بسیاری بوی ایمان آوردند شاپور در آغاز دین او را پذیرفت اما پس از چندی از ایران بیرونش کرد مانع در عهد پادشاهی هرمز پسر شاپور بایران برگشت پس از مرگ هرمز بفرمان بهرام برادر هرمز بهلاکت رسید.

یکی منزل که آن ناسوت نام است
 ز راه تربیت پیران بشارت
 از آن منزل اگر خود بگذرد کس
 در آن عالم چو او معروف گردد
 چو برگردد قدم را او ز ملکوت
 مقام روح بر من حیرت آمد
 در آن منزل بود کشف و کرامات
 اگر دنیا و عقبی پیش آید
 بنور ذکر باید در گذشتن
 در آن حالت مقام نور باشد
 چو گردد جان و دل از غیر او پاک

بر آن اوصاف جوانی تمام است
 بداده چار منزل با عبارت
 رسد در دوی منزل ملک پس
 ملائک آسمان کشوف گردد
 رسد در سیومی منزل بجزروت
 نشان از دمی بگفتن غیرت آمد
 ولی باید گذشتن زان مقامات
 نظر کردن بر او هرگز نشاید
 بآب توبه باید دل بشتن
 ز جای آب و گل او دور باشد
 رسد در عالم لاهوت بی باک

بروند و نزد او ماند شیطان و سوسه کرد بان زن زنا نمود و زن حل برداشت همینکه حملش ظاهر شد عابد از ترس رسوائی زن را کشت و دفن کرد. شیطان بهرادران زن خبر داد آنها پادشاه آگهی داده و با اتفاق پادشاه و مردم بمنزل را هرب رفته جنازه را کشف کردند عابد اقرار بگناه نمود بدارش کشیدند شیطان در جلوش مجتم شده گفت مرا سجده کن تا رهایت کنم گفت دین حال چه طور میتوانم سجده نمود گفت من با اشاره هم را ضمیم عابد اشاره نمود و کافر شد در همان حال بقتل رسید این حکایت را بعض مفسرین از ابن عباس در تفسیر آیه **وَإِذْ قَالَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ** الخ نقل نموده اند.

ضمیمہ راجع لصفحه ۱۲۵

حسان بن ثابت بن المنذر بن حرام الانصاری الخزرجی مکنی به ابو الولید شاعر حضرت سول ۱۲۰ سال عمر کرد ۶۰ سال در جاهلیت و ۶۰ سال در اسلام سال ۵۸ هجری وفات یافت خیلی

ضمیمه ۳ راجع لصفحه ۱۱۹

ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن زوطی القتیلی الکوفی یکی از ائمه اربعه عامه صاحب رای و قیاس و فتاوی معروفه در فقه است سال ۸۰ هجری متولد و در سن ۱۱۰ وفات یافت قبرش در بغداد در مقابر خیزران است خزن فروشی مینمود جدش زوطی اهل کابل و از موالی تیم الله بن ثعلبه بود گفته اند فقه را بعد از الله بن مسعود صحابی کاشت و علقمه بن قیس نخعی آبیاری نمود و ابراهیم نخعی در و کرد و حماد استاد ابو حنیفه خرمن نمود و ابو حنیفه آردش کرد با نیمنی که اصول و فروعش را زیاد کرد و راه ها و طرق آزا نمودار ساخت -

ضمیمه ۴ راجع لصفحه ۱۳۸

بر صیصایکی از عباد بنی اسرائیل که بسیار زاهد و پرهیزگار بود و دیوانگان را نزد او میبردند و برکت او خوب می شدند اتفاقاً زنی از خانواده با شرف دیوانه شده بود برادرانش پیش عابد

فرموده یا بجا آورده یا موافقت داشته مثال اول که صحابی بگوید سمعت رسول الله صلعم
 يقول کذا یا آنکه حدثننا رسول الله صلعم بکذا یا آنکه صحابی یا غیر او بگوید قال رسول الله صلعم
 کذا یا آنکه عن رسول الله صلعم انه قال کذا و نظائر آن و مثال مرفوع از فعل تصریحاً این است که
 صحابی گوید ساریت النبی صلعم فعل کذا یا بگوید کان رسول الله صلعم یفعل کذا و مثال مرفوع
 از تقریر تصریحاً این است که صحابی گوید فعلت بحضرة النبی صلعم کذا یا گویند ای چه صحابی باشد
 یا نه بگوید فعل فلان او فعل بحضرة النبی صلعم کذا و بیان نکنند انکار رسول را بران عمل و مثال مرفوع
 که در حکم گفتار است ولی تصریح در آن نیست چیزهایی است که صحابی میگوید و در آنها جای اجتهاد
 هم نیست و ربطی به لغت و شرح ندارد مانند اخبار امور گذشته از آغاز آفرینش و اخبار انبیاء
 یا امور آینده و فتنه ها و احوال قیامت -

و مثال مرفوع از فعل حکماً آنستکه علی بجا آورد که جای اجتهاد در آن نباشد و آنرا بمنزله این میگیرند که پیش
 خود نیاورده بلکه از رسول اخذ نموده چنانچه شافعی گفته در باره نماز خوف که حضرت علی خواند و در هر رکعت

جهان و ترسو بود گویند پدرش ثنابت و جدش منذر و پدر جدش حرام نیز هر کدام ۱۲۰ سال عمر کرده اند و در عرب دیده نشده که چهار نفر از یک صلب هر کدام ۱۲۰ سال زسیت نمایند.

ضمیمه ۶ راجع لصفحه ۱۲۵

خلیل بن احمد عروضی واضح و مخترع علم عروض شاکرد ابی عمرو بن العلاء اول کسی است که ضبط لفظ نموده در کتابی که معروفست بکتاب العین در آن الفاظ لفظ و احکام و قواعد و شروط آنرا که در عروضی معروف بود گرد آورده و بر حسب مخارج حروف هجا، ترتیب داده شروع بحرف عین نموده عادت عرب بوده است که کتاب را با اول لفظ از الفاظ آن می نامیدند سیبویه زوی اخذ نموده و فاتش بقول ابن النذیم در بصره سال ۱۷۰ - اتفاق افتاده ۴۷ سال عمر نمود.

ضمیمه ۷ راجع لصفحه ۷۹

مرفوع حدیثی است که صحابی بحضرت رسول صلعم اسناد میدهد تصریحاً یا علماً که آنحضرت

گفت بهین ترتیب این دامنه کش دار بوده انتها ندارد ولی بحسب استمرار دیده شده که بعض تابعین از برخی دیگر تا شش هفت راوی تابعی روایت کرده اند و این حد اکثری است که تابعین از یکدیگر نقل نموده اند هرگاه رسم و عادت تابعی بر این باشد که ارسال حدیث جز از ثقاته ننمایند جمهور محدثین بنا بر توقف ننموده اند چون احتمال صحت باقی است و این یکی از فتاوی احمد است و دومی که مطابق قول مالکین و کوفیان باشد این است که چنین روایتی مطلقاً پذیرفته است شافعی گوید قبول میشود در صورتیکه ثابت شود که از طریق دیگری غیر از طریق نخستین نیز رسیده باشد چه مند باشد یا مرسل تا ترجیح داده شود که محذوف در واقع شخص ثقة بوده و ابوبکر رازی نقل کرده از حنفیه و ابوالولید باجی از مالکیه که اگر راوی از ثقات و غیر ثقات هر دو ارسال حدیث مینماید مرسله او باتفاق مردود است -

ضمیمه راجع بصفحه ۱۵۸

منقول نزد اهل نظر گفتار است که از دیگری نقل بمعنی شده باشد اگر چه در لفظ تفاوت

بیش از دو رکوع بجا آورد و مثال مرفوع که بحکم تقریر است آنستکه صحابی خبر دهد در زمان رسول^ص
چنین میگردد معنیش اسناد باو است که رسول صلعم علی الظاهر آگاه و مطلع بوده زیرا متصل داعی
پیدایش که مسائل دین را از او پرسند بعلاوه آن زمان زمان نزول وحی بوده هرگز صحابه علی حجا
نیاوردند که آنرا استمرار دهند مگر آنکه غیر ممنوع باشد.

ضمیمه راجع لصفحه ۷۹

مرسل حدیثی است که تابعی روایت نموده بحذف اسناد از آخر مثل آنکه کنیف تابعی
چه شخص بزرگ یا کوچک گوید قال رسول الله صلعم کذا یا فعل کذا یا فعل بحضرت کذا.
و نحذلك و این از اقسام مردود است زیرا شناسائی بحال مخدوف ندارند مکن است صحابی
باشد یا تابعی اگر تابعی باشد محتمل است ضعیف باشد یا ثقة هرگاه ثقة باشد گاه شود که از صحابی یا
تابعی دیگر اخذ کرده باشد و چنانچه از تابعی باشد با احتمال پیش در اینجا نیز وارد است میتوان

قسطانی گفته معنی حدیثی است که در آن لفظ صریح یا شعر بر سماع یا تحدیث و اخبار استعمال نشود

ضمیمه راجع بصفحه ۸۰

تشبیه چیزی را به چیزی مانند نمودن و این بر دو گونه است یکی دیدنی که شبیه
و شبیه به هر دو از موجودات باشند مانند تشبیه زلف بشب و لب بشکر دوم نا دیدنی که شبیه
از موجودات نباشد اما امکان وجود داشته باشد چون تشبیه گرز بکوه آهین و شعل آتش بدریائی
زیرین و نیز تشبیه مفهت نوعی کی تشبیه مطلق باین معنی که در آن حرف تشبیه بیادند و حرف
تشبیه در عربی کاف و کان و مثل و نحو و مانند آن و در فارسی با چون و مانند و گویی و نظائر آن مثال
من آدمی بجمالت ندیدم و نشنیدم اگر گلی بحقیقت عین آب حیاتی دوم تشبیه مشروط که چیزی را
به چیزی مانند کند و موقوف بر شرط دارد و خواهم قدر زیبای تو را لیک اگر در سرور عنائی بود ایضا
چون تو بباغ بگذری گل ز سر بدجوی تو لیک رسد بقامت سر و اگر روان بود

داشته باشد ولی نظریه محدثین برخلاف این رویه است که میگویند جائز نیست تغییر لفظ در حدیث زیرا در ترکیب انسجام حدیث و قایق و اسرار است که اگر در آن دخل و تصرف لفظ نمایند ممکن است منظور مفهوم نشود قاضی عیاض گفته است باید جلوگیری نمود از اینکه روایت را بمعنی نقل کنند اگر این راه باز باشد مردمانیکه چیزی سرشان نمیشود ولی بگمان خودشان کار خوبی میکنند بی پرواینها خواهند کرد چنانچه بسیاری از روایات قدیم و جدید نموده اند.

ضمیمه ۱۰ راجع به صفحه ۵۸

معنعن در نزد محدثین حدیثی است که در سندان گفته میشود فلان عن فلان عن
 فلان هرگاه راوی معلوم باشد از تدریس و آنچه موجب قدح در مرسل است بری باشد
 حدیث متصل شمرده میشود و نقل حدیث باین طریق را عنعنه گویند ولی اگر گفته شود عن فلان
 عن رجل عن فلان حدیث منقطع خواهد بود.

ضمیمه ۱۲ راجع لصفحه ۱۸۰

استعاره در لغت بعایت خواستن چیزی و نزد فارسیان عبارتست (بر خلاف اصطلاح اعراب) از اضافت شبهه به شبهه و این بردو گونه است یکی حقیقت دوم مجاز حقیقت آنستکه مستعار و مستعار منه ثابت و معلوم باشند و آن را بردو نوع یافته اند یکی ترشیح دوم تجرید ترشیح آنستکه مستعار و مستعار منه ثابت و معلوم باشند و لوازم هر دو جانب را رعایت کنند

ای شاه سخنوران گراز تیغ زبان تو کام بر اندی و جهان برفتی

تیغ مستعار است و زبان مستعار منه و رعایت لوازم تیغ و زبان نیز کرده است و تجرید آنستکه یکجانب رعایت لوازم کنند و یکی را از اعیان که وجود دارد و دومی را از اعراض بیآورند

زان شکر لب که خوردنی نیست هر لحظه خوریم زهر غصه

شکر مستعار است و لب مستعار منه اینجا رعایت شکر کرده ولی رعایت غصه نکرده زیرا غصه از اعیان نیست که خورده شود.

سوم تشبیه بعکس که چیزی را مانند کند بچیزی در صفتی باز مشبه به را در صفتی بمشبه تشبیه کند مثال

از نعل مرکبانش زمین مه ناپا چو چرخ و ز گرد لشکرش چو زمین چرخ پرغبار

چهارم تشبیه اضمار که دو چیز قابل تشبیه آورد و ذکر تشبیه نکند و در میان سخنی آورد سماع را چنان

معلوم شود که مقصود از این غرض دیگر است آنکه ربط الفاظ فائده میدهد و لغوض در یابد که غرض

تشبیه است اگر تو زلف جنبانی بر آرم شور در عالم بلی دیوانه پر سوز و چوکس ز نجر جنباند

پنجم تشبیه بکنایت که چیزی را بچیزی مانند کند و نام او را صریحاً نبرد اعنی بلفظ مشبه به کنایت

کند از مشبه و مشبه در عبارت نباشد لیکن بسیاق معلوم گردد.

لولا زنگس فرو بارید و گل را آب داد و ز تگرگ روح پرور مالش غاب داد

ششم تشبیه تفضیل که چیزی را بچیزی تشبیه نماید باز از آن برگردد و مشبه را بر مشبه به برتری دهد.

تویی چون ماه آما گویا تویی چون سدا اما سرور عنا

هفتم تشبیه تسویه که چیزی را با چیزی مانند کند و در صفتی برابر کند.

دو معنی باشد یکی نزدیک و دیگری دور و مراد گوینده معنی دور باشد و این بردو گونه مجرده و مرشحه
 مجرده مانند الرحمن علی العرش استوی که استواء دو معنی دارد یکی استعوار در جا که معنی
 نزدیک ولی غیر مقصود است چه خداوند منزله است از آن و دیگر بمعنی استیلاء است و همان
 مراد می باشد که بوسیله معنی نزدیک بآن توریه شد و باینکه چیزی از لوازم موری به موری عنه ،
 مذکور گردد دوم مرشحه آنستکه در لفظ چیزی از لوازم معنی قریب باشد مانند و السماء بنیناها
 باید که معنی نزدیک آن ساختمان است و دست را هم که سامان ساختمان است یاد فرموده
 ولی مقصود معنی دور است که قوت و قدرت باشد۔

و مجاز آنکه مشبه و مشبه به هر دو عرض محسوس حواس ظاهر و یا آنکه از متصورات محسوس حواس باطنه و یا یکی عرض و دومی تصور باشند.

هر جا که کسی است در جهان خواهم گشت تا کس سخن عشق نیارد به زبان

سخن عرض است و عشق از چیزهایست که فقط در ذهن تصور میشود و سخن و عشق هر دو از متصوراتند که در خارج وجودی ندارند و مخفی مانند آنچه در تعریف حقیقت و مجاز مذکور گردید بر اصطلاح پارسی زبانانست و در اصطلاح عرب بعد از تقسیم کلمه حقیقت و مجاز را دو گونه دانسته اند لغوی و عقلی. لغوی را بدو بخش تقسیم کرده اند یکی آنکه راجع بمعنی کلمه است و دوم آنکه راجع بحکم کلمه باشد آن قسم که راجع بمعنی کلمه است دو قسم میباشد با فائده و بی فائده آنکه با فائده است یا استعاره است یا غیر استعاره تفصیل این موضوع در کتاب مطول سعدالدین تفتازانی است و برای شناختن اصطلاح فقهاء بکتاب فقه و تفاسیر رجوع شود.

توریه که آنرا ایهام و تخنیل نیز گویند با اصطلاح اهل بدیع استعمال لغوی است که دارای

باہتمام احقر محمد منظر حسن آروی ستارہ ہند پریس لمیٹڈ کلکتہ نمبر ۵۲ بنیاد پوکر لین چھپا